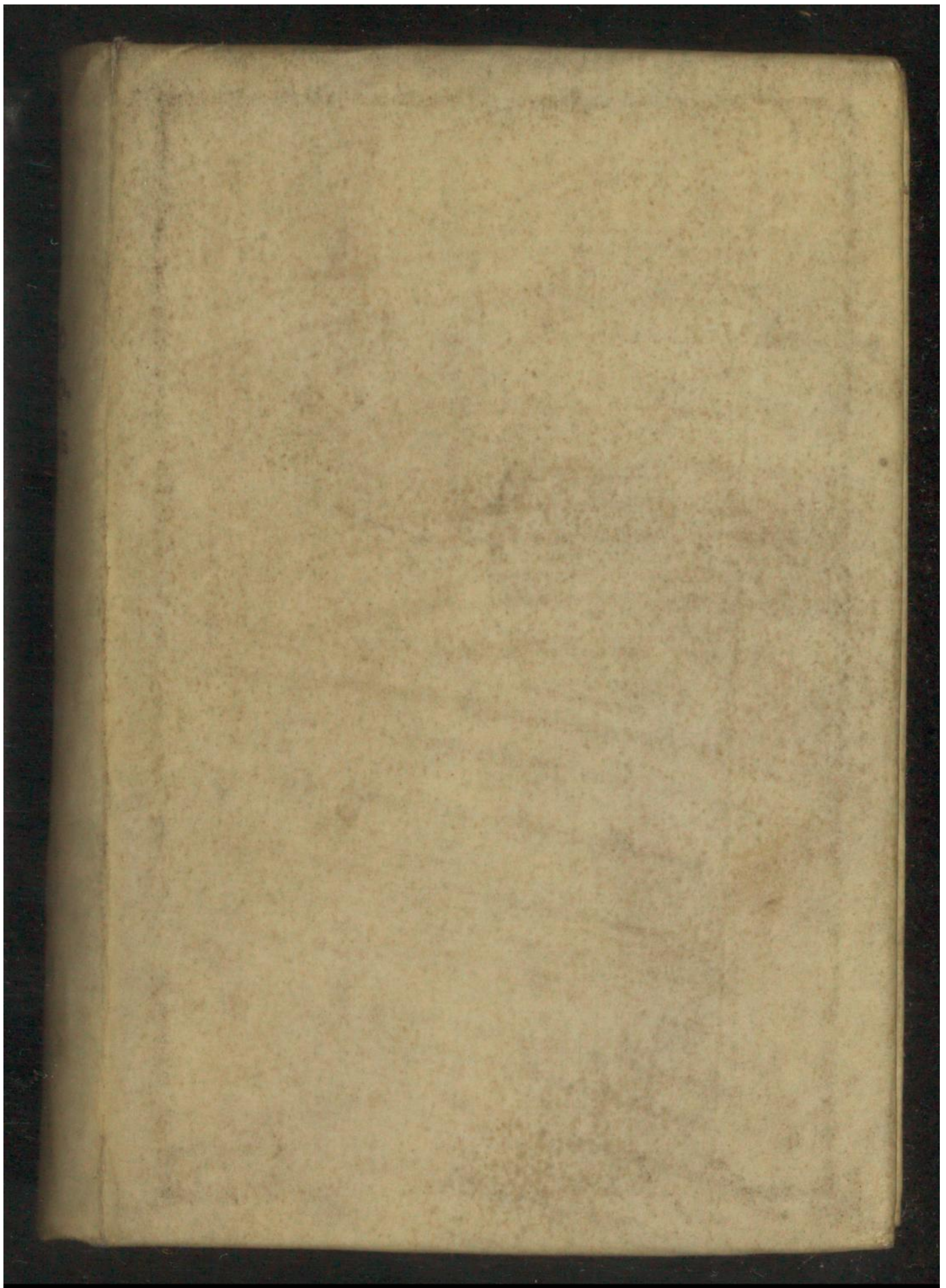

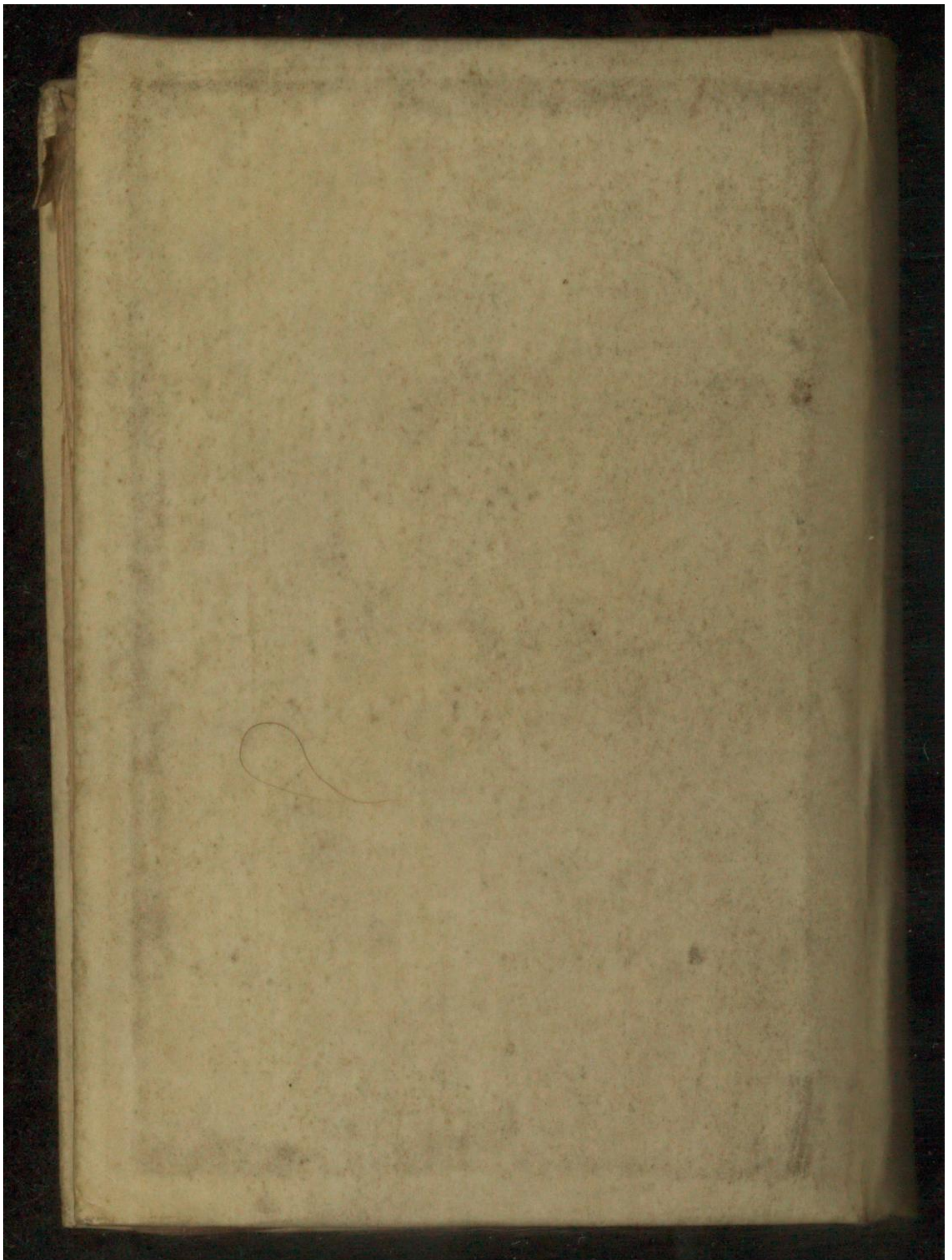
DE
LIGNO
SANCTO.
FERRUS

1542

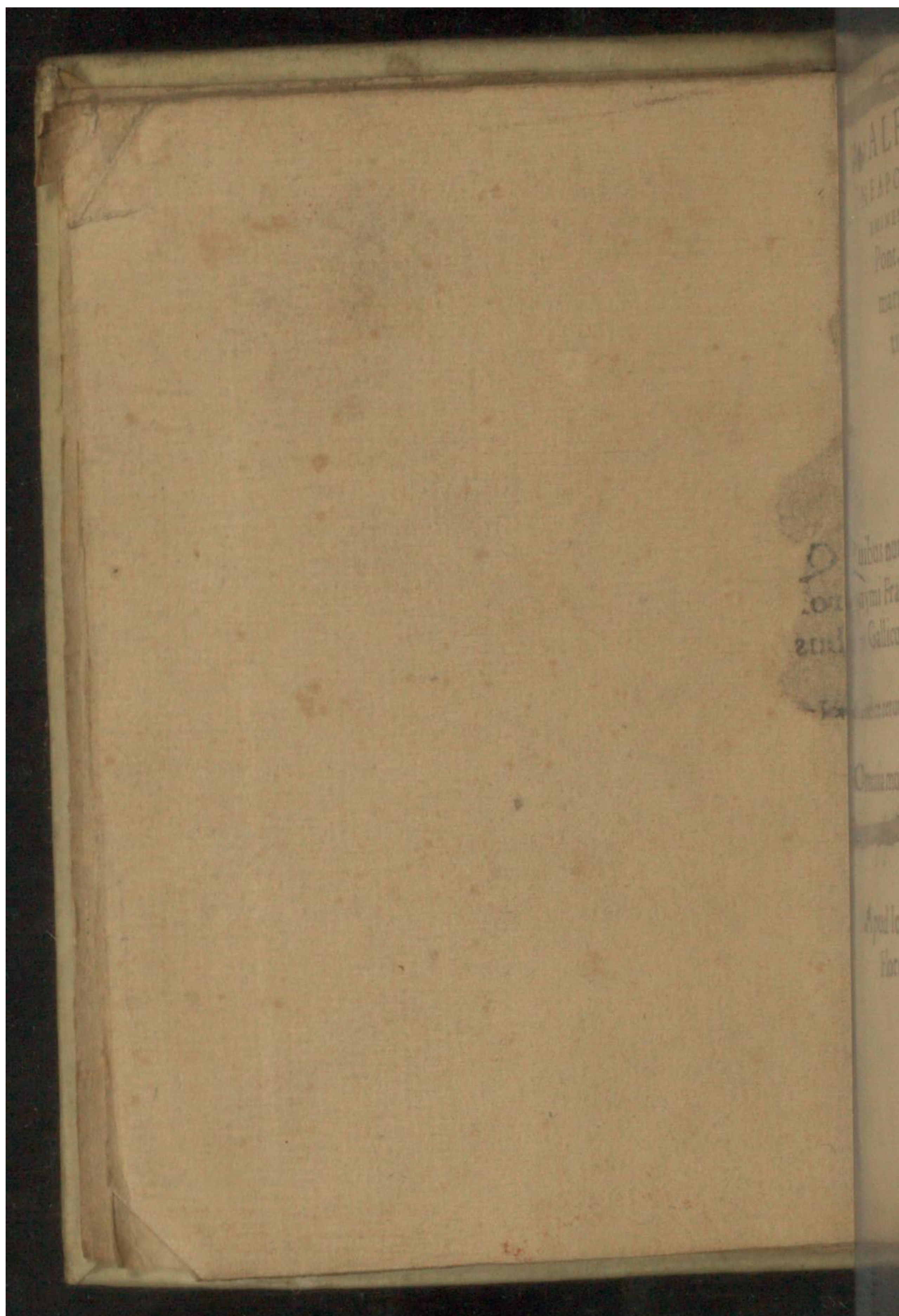

Librorum ...
fabrileus

La Mel ... tu non sei finciero

Florence 29/8/10.

ALFONSI FERRI
NEAPOLITANI MEDICI
EMINENTISSIMI, PAVLI III. Pont. Maximi chirurgi primarii, de ligni sancti multiplici medicina, & vini exhibitione, libri quatuor.

Quibus nunc primum additus est Hie-
nymi Fracastorii Syphilis, siue mor-
s Gallicus.

ndice rerum pręcipue obseruandarũ adiecto.

Omnia multo emendatiora quàm antea.

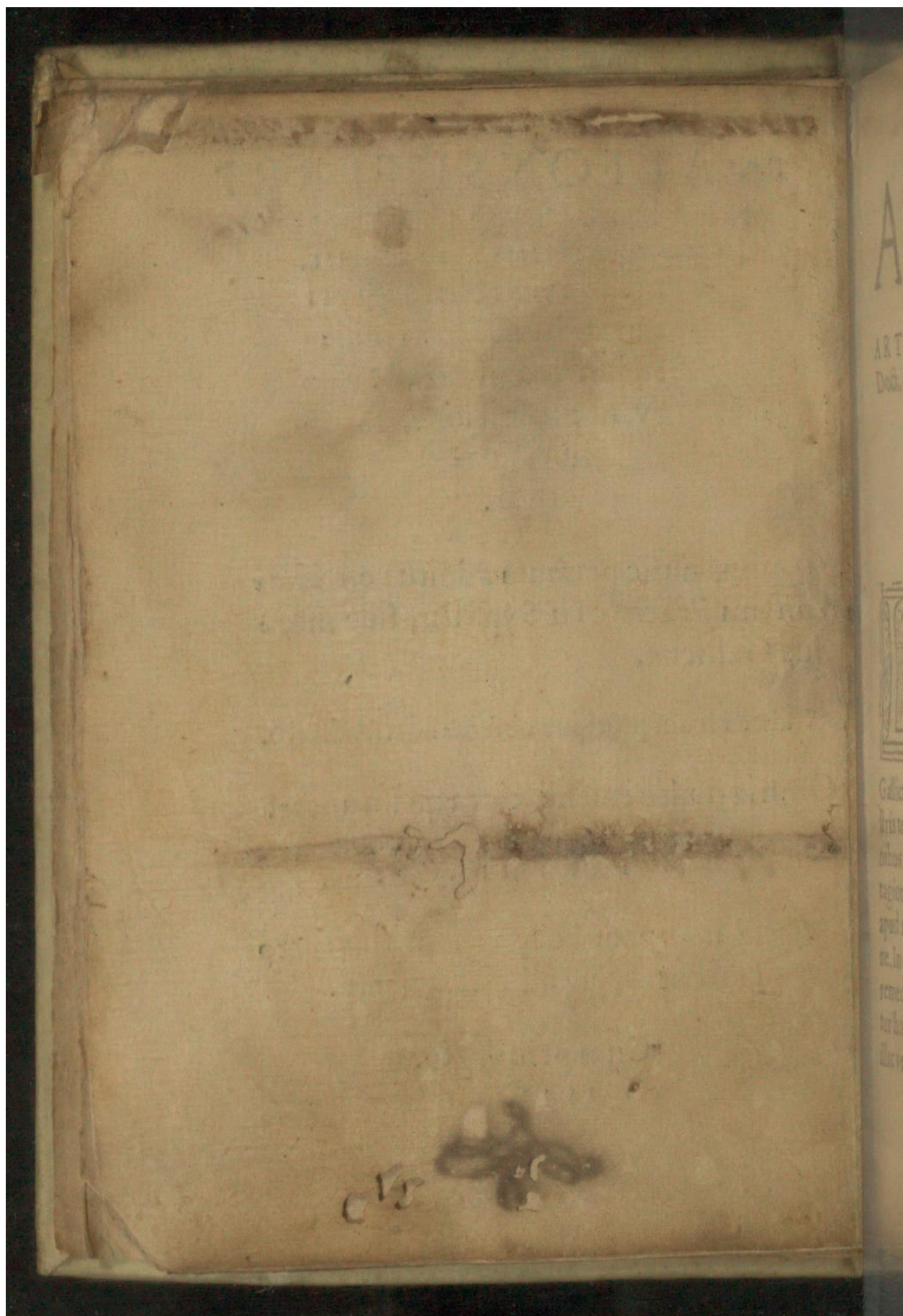
PARISIIS.

Apud Ioannem Foucherium sub scuto Florentiæ, via ad D. Iacobum.

Cum priuilegio.

1542.

Alfonsi ferri

ARTIVM ET MEDICINAE Doct. de ligni sancti multiplici medicina, & vini exhibitione, liber primus.

Præfatio.

IGNVM illud quod vulgo sanctum, alias Indicum appellatur, ab insulis affertur in interiori oceano ætate nostra repertis, vnde etiam morbus ille qui Gallicus dicitur, ad nos manauit, antea nostris terris incognitus. In illis autem regionibus is morbus natiuus est, ac præter contagionem per se nascitur frequētissime, cū apud nos ex sola videatur fieri contagione. In eo morbo gentes illæ præsentissimo remedio vtuntur huius ligni, omnesq; curātur hac vnica medicina. Eam rem nostri qui illic versantur, animaduertentes, & ipsi eo

Lignū sanctum siue Indicum

Morbus gallicus vnde manarit

remedio vsi sunt, quicunque in morbum gallicum inciderunt, & inde in patriam reuertentes, afferre ad nos cœperunt lignum ipsum, eaque medicina oppressos gallico morbo curare. Quod vbi bene atque cum salute successit, breui ac facile id remedium per omnes nostras regiones receptum est, habitumque pro optimo & præsentissimo in morbi gallici curatione. Quoniam vero in insulis vnde lignum affertur, non in hoc solo morbo adhibent ipsius ligni medicinam, sed in aliis quamplurimis morbis ac fere in vniuersis: illarum gentium exemplo nostri homines edocti, ad multos alios morbos curandos eiusdem ligni remedio vti cœperunt. Itaque hæc eandem medicina ligni sancti tam in morbo gallico, quam in plerisque similibus morbis, atque etiam diuersis, probatissima iam apud nos est, & in frequentissimo vsu. Nos vero pro communi hominum salute, ac pro nostro officio, ad hanc tam nobilem salutaremq; medicinam adhibentes omne studium nostrũ omnemque diligentiam, animaduertimus & ex consideranda rei ratione, & ex frequenti ac varia exercitatione & vsu cura-tionis

Vsus ligni sancti multiplex.

tionis atque ſucceſſu, medicinam ipſam in variis morbis præparari & vulgo exhiberi ſine nulla medendi ratione, nulla habita vel morborum vel ægrotantium conſideratione, ſed promiſcue ac ſine vllo diſcrimine cuiuis morbo & cuicunque ægroto medicinam ipſam eodem modo confici & adminiſtrari. Quæ res in perniciem cedat ſępius neceſſe eſt miſerorum ægrotantium, dum id quod alicui ſaluti fuit, cæteris qui vel diuerſo morbo vel diuerſa diſpoſitione affecti ſunt, cauſa fit non auferendi morbi, ſed augẽdi. Itaque nos curauimus vt ab hoc prauo vſu medicina tam vtilis & neceſſaria ad medendi artem & rectam curationem reuocaretur. De hoc enim ligno ſancto tractauimus, & cognoſcendo, & eligendo, & præparando, & exhibendo, & quemadmodum, quibuſque morbis adminiſtretur, quibuſque complexionibus, ætatibus, temporibus, regionibus, inueteratis, aut recentibus morbis, ac de multiplici variaque confectione & adminiſtratione huius medicinæ, Atque vt res tota eſſet promptior & manifeſtior, materiam omnem digeſſimus in partes diſtinctas, eaque partes titu-

lis adnotauimus ſingulis atque per capita expoſuimus.

*De præparatione & adminiſtratione ligni ſancti, quod non eadem ſemper, ſed diuerſa debet fieri diuerſis morbis & diuerſis diſpoſitionibus.

CAP. I.

QVod nos maxime mouit ad huius operis confectionem, id fuit quod vidimus hanc medicinam ab omnibus eodem modo præparari, & adminiſtrari, tam diuerſis morbis, quam diuerſis diſpoſitionibus: quod valde mirati ſumus obſeruari medicis vniuerſis. Cum ea res tota ſit maxime contraria rationi, vt ligni ſancti medicina eodem modo confecta & exhibita, quę eſt eadem cauſa & idem agens, putetur poſſe curare diuerſos morbos, & cōtrarios qualitatibus, item diuerſas & contrarias complexiones, vel diſpoſitiones corporum ab intrinſeco & extrinſeco: vt ætatis, noui vel veteris morbi, regionum & tēporum anni, & ſimilium. quæ curationes cor-

corporum in diuersis & contrariis qualitabus & dispositionibus, sunt diuersi & contrarii effectus ab ipsa medicina ligni sancti. Et quomodo hæc fieri ab omnibus credita sunt, quæ fieri non possunt vlla ratione. Nã vt Aristoteles præcipit lib. 2. de generatione & corrupt. idem, & similiter habens se, semper idem innatum est facere. Et tibi Auerroes: Idem nõ facit contraria. Authore etiam Aristotele qui ait: contrariorum contrariæ sunt causæ. Intentiones enim & operationes eiusdem agentis necesse est vt sint cõformes potentiis & virtutibus ipsius agentis, nec possunt esse propterea diuersæ intentiones in medicina ligni sancti, si illi non accedent diuersæ virtutes per diuersas illius præparationes & administrationes. Quod ex Auerroe accepimus, qui ait tertio de anima: Quum duę intentiones sunt diuersæ, necesse est vt virtutes sint diuersæ. Quamobrem non potest medicina ipsa eodem modo disposita producere diuersos curationis effectus. Nam vt Auerroes testatur secundo metheororũ, diuersi effectus fiunt propter diuersitatem subiecti in dispositione. Ac propterea omni-

4 metheororum

no necesse est ad diuersos curandi effectus producendos diuersam fieri dispositionem ipsius ligni sancti per præparationes diuersas. Ex Aristotelis etiam doctrina secundo Physicorum, qui ait, eadem causa per se est duorum contrariorum, sed duabus dispositionibus diuersis. Et octauo Physicorum, nullum agens, inquit, in eadem dispositione producere potest effectus contrarios. Et ibi Auerroes insuper dicit, quod cum proportio illius quod habet potentiam agendi duo contraria, fuerit eadem ad contraria, neutrum efficiet illorum. Falso igitur ligni sancti medicina eodem modo præparata valere credita est, ad sanandos diuersos morbos, vel eundem etiam morbum in corporibus diuerso modo affectis & dispositis. Et ne a medicis discedere videar, non solum logici, inquit Galenus, sed etiam methodici euidenter intelligunt, vnam omnibus naturis medicinam necessario non conuenire. Et quia non curamus hominem in communi & indifferenter, sed vt varia ac diuersa dispositione affectus est homo vel intrinseca, vt diximus,

De sanitate tuenda.

mus,

mus, vel extrinſeca. Quapropter vt hæc maxime ſalutaris medicina, quæ in potentia eſt ad curandas diuerſas diſpoſitiones & morbos diuerſos, ad actum vere deducatur: & vt diuerſi effectus curationis & diuerſæ operationes ex eadem medicina producantur, vt neceſſe eſt a cauſis diuerſis: oportet vt eidem ipſi medicinæ tribuamus diuerſas differentias, per diuerſas illius præparationes. Quare vnum pharmacum omnibus nequaquam conuenire poteſt, ſed oportet medium eſſe, inquit Galenus de compoſitione medicamentorum, ceu ad mediam temperaturam aptatum, ducere vero ad vtramque eius medii extremitatem, dum quotidiano vſu & experientia probatur. Si vt res poſtulat confectum fit, in eo manere conſilium eſt: ſi paulum deficiet augere ipſius vires, quemadmodum etiam adimere cum præter modum efficax ſit. Libro.2. Cap.1.

*Quod ſit lignum ſanctum.

CAP. II.

O Bſeruatum eſt ab excellentibus medicis vt in ratione ſimplicis cuiuſ-

In ratione simplicis quot requirantur. cuiusque quinque requirantur: Quid sit, quale sit eligendum, cuius naturę sit, quę illius proprietas & operationes, quæ permutatio in medicina. Hunc nos morem sequemur in explicanda ligni sancti ratione. Ac primum ostendemus, quid illud sit, id est, quod lignum sit hoc, quod dicimus sanctum. Et nonnulli quidem putant non fuisse ignotum antiquis medicis hoc lignum. Ipsum enim alij dicunt esse, id quod ab Auic. karon appellatur, alii vero idem quod hestedeen: plerique opinantur non aliud esse, quam Ebenum. Hi autem, qui Ebenum credunt, argumento vtuntur probabiliori multo quā cęteri, ac insuper Aristotelis authoritate qui tradit quarto metheor. omne lignum natare in aqua, nec sidere, pręter Ebenum. Hoc autem lignum sanctum non aliter quam Ebenus sidit ac minime natat, quapropter creditum est idem esse quod Ebenus, aut certe Ebeni species hactenus incognita, presertim cum eandem opem videatur afferre lignum sanctum quam Ebenus in membris excrementorum. Nam & calculos frangit

Ebenus nō supenatat.

git & ventris inflationem dissoluit. Qui lignum sanctum esse karon putant, illud afferunt, quod hoc lignum medetur morbis iuncturarum, quod ait Auicenna karon efficere, Eodemque fere argumento vtuntur de ligno hestedeen. Sed aliud omnino est hoc lignum sanctum, quam vel karon vel hestedeen. Nam karon, vt Auicenna pręcipit, confert morbis iuncturarum factis a causa primitiua, vt fracturis, distortionibus, ac luxationibus, quibus cōferre par est extra appositum. At lignum sanctum constat medicinam esse antidotariam contagiosis morbis, intus exhibitam nec non quam plurimis variisque morbis multiplici remedio subuenire, ac propterea longe aliud est lignum sanctum, quam karon. Sed ab his lignis, & a ceteris omnibus quę in aqua non sidunt, palam est lignum sanctum natura maxime differre, cum illa natent, hoc sidat. Ab Ebeno vero lignum sanctum longe etiam differre affirmamus, quamuis illi grauitate simile sit. Nam Ebenus qui non fluitat niger est, vt manifestum est sensu. Sed ligni sancti color nequaquam est niger. Duri-

Lignū sanctum antidotus est morbis cōtagiosis.

Lignū sanctum non esse Ebenū

tie

tie quoque differt ab Ebeno lignum sanctum: non enim ita maceratur lignum sanctum in aqua cæteris paribus, quemadmodum Ebenus. Cum tradat Auic. ex Ebeno collyrium fieri. Præter hæc Ebenus si iuxta ponatur, ignem statim corripit, quod minime contingit in ligno sancto. Demum nec tantum odoremnec talem omnino reddit lignum sanctum, si comburatur, quantus & qualis redditur ab Ebeno. Quamobrem prorsus aliud est, quam niger Ebenus lignum sanctum. Aut fortasse species quædam est Ebeni non ante cognita nostris regionibus. Atque ab omnibus lignis longæ differt, quæ hactenus medici cognouerunt: nam a nouo orbe noua hæc ad nos venit eximia medicina. Nec est mentitus Aristote. qui solum Ebenum e lignis tradiderit, in aqua non natare, id enim de lignis verissimum est, quæ nosse potuit Aristoteles: hoc autem lignum vsque ad nostram ætatem fuit incognitum.

Ebenus ignem statim contrahit.

Quale sit eligendum lignum sanctum.

CAP. III.

Ex

X nouis insulis plures fere cognouimus lignũ sanctum, atque propterea videndum est vbi optimum producatur. Nam & ex insula affertur, cui nomẽ inditum est sancti Ioannis, & ex insula sancti Dominici, & ex insula sanctę Crucis. Hæ autem insulæ ad meridiem omnes positæ sunt, alia tamen alia australior est, distantque non parũ inter se singularum paralleli: vt a geographiæ peritis illuc nauigantibus cognitum ac traditum est. Itaque insula sancti Ioannis habet Borealis poli altitudinem, distatque illius parallelus a circulo equinoctiali gradibus viginti cum dimidio. Insula sanctę Crucis gradibus fere decem & octo. Insula sancti Dominici gradibus tredecim. Ab hac insula sancti Dominici primum allatum ad nos lignum sanctum est, eoque aliquãdiu medici vsi sunt. Postea ab insula sanctæ Crucis & sancti Ioannis afferri cœpit. Animaduersumque est optimum esse quod insula mittit sancti Ioannis, idque multo vtilius esse, quam id quod nascitur in insula sãcti Dominici, hoc enim

Martino Densio authore.

aridius

aridius eſt, magiſque ſumentium corpora exiccat, illud vero ſancti Ioannis humectat corpora in calidis morbis, humidumque radicale conſeruat, quod experimento patet in aſthmaticis in phthiſicis, & hecticis. Id vero a ratione alienum non eſt, vt temperatius ſit lignum ex inſula ſancti Ioannis, ſiccius vero & aridius eſt in inſula ſancti Dominici. Nam quæ orbis regiones ſubiacent æquinoctiali, aut non longe diſtant, nimio ſolis calore inflammantur.

Quoniam cum præcipua caloris cauſa ſit in terra reflexus radiorum ſolis calefaciens infimam aeris regionem, vbi ſolis radii ex meridiano circulo vel recti vel parum obliqui terram feriunt, neceſſe eſt vehementem fieri reflexum aeremque infimum maxime feruere. At in æquinoctiali circulo recti a meridiano terram feriunt radii ſolis. Quamobrem inſula diui Dominici vehementiore ſolis ardore peruritur, quam inſula Diui Ioannis, quæ octo fere gradibus plus minus quam illa diſtat ab æquinoctiali.

Itaque in inſula ſancti DOMINICI excoquitur, euaporatque in ligno ſancto

ex ni-

ex nimio æſtu ſuccus ille ſalutaris, fitque lignum aridum nimis & torcidum contra inſula ſancti IOANNIS cum minori afficitur vi caloris, tum vero refrigeratur ſcatentibus vndique aquis: nam fontes habet quamplurimos, fluminibuſque rigatur vberrimis: quo fit vt ſit regio illa temperatiſſima ſtirpeſque ferat & ex moderatio aeris calore, & ex terræ humiditate omnis generis præſtantiſſima in propria natura. Quare manifeſtum eſt lignum ſanctum optimum & ſaluberrimum ex inſula ſancti IOANNIS comportari. Dicendum eſt deinceps quale ſit per ſe lignum ſanctum eligendum. Ac primum ex arboris ætate media vim habet firmiorem. Teneraenim ætas cuiuſque vegetabilis tenuem ſuſcipit leuemque vegetationem, ſenectus vero prope corruptionem eſt, vt Auerroes ait ſecundo de generatione, & ſecundo metheororum: virtusque propterea in ſenectute minuitur. Quapropter media ætate arboris optimum eſt lignum ſanctum. Et ex arboris autem partibus nec tenues ſurculi eligendi ſunt, nec rurſus rami ad-

Ligni ſancti electio.

mo-

modum craſſi & robuſti, aut etiam truncus, ſed rami optimi ſunt media craſſitudine. Quanuis putent aliqui meliores eſſe radices, alii truncos qui ſint radicibus proximiores. Sed nos id verum eſſe putamus, præſertim de radice, in regionibus vbi lignum naſcitur, quod ibi recens exciſo ſuccus maior eſt radici quam ramis. Vbi vero iam aruit, citius radices quam rami exiccantur. Quamuis vero lignum hoc ſit materia quam denſiſſima, ac diu abſit a corruptione, tamen eo melius omnino eſt, quo eſt recentius, maioremque habet ſuccum atque vigorem. Nam ſemper amittit neceſſario lignum ipſum aliquid ex ſuo humore, qui cum exiguus illi ſit propter ſiccam ipſius complexionem, breui areſcit, demptoque ſucco, in quo eſt virtus ipſius naturalis, amittit propriam naturam, atque euaneſcit, remanetque pars terrea tanquam exanima, quamobrem recentiſſimum eſt optimum, præſertim in calidis morbis & ſiccis, nondum exhalato humore ac ſucco illo vnde operatur. Eligatur igitur lignum ſanctum ex inſula ſancti Ioannis,

annis, ex arbore mediæ ætatis, ramo mediocri: tum sit quam recentissimum, ac si fieri potest, annum non excedat, graui pondere, cortice herenti, colore fuscũ & flauum.

*Cuius naturæ & complexionis sit lignum sanctum.

CAP. IIII.

TEmperatissimum quidem esse natura lignum sanctum, apparet ex maxima ipsius virtute atque operationibus, dum ea medicina ingentes & quamplurimi morbi curantur sine læsione vexationeue languentium, quin magnum sumentibus prestat alimentum preter cetera simplicia, quorum vsus est medendis corporibus humanis. Quamobrem licet tantos & tam varios effectus producat magis ex virtute intrinseca & ex forma substantiali, quam ex qualitatibus, tamen ex primis etiam qualitatibus ipsum operari necesse est. Quibus constat, vt diximus, esse maxime temperatum, atque ex omnibus quatuor qualitatibus operari, quoniam & ægrotos sanat & morbos curat calidos, frigidos, humidos & siccos. Nec obstat, quod

quod Aristoteles præcipit.2,de generatione, contrariorum contrarias esse causas. Et Auerroes primo de generatione, contrarium non accipere suum contrarium. Neque enim simpliciter & absolute diuersos & contrarios qualitatibus morbos & ægrotos curat lignum, vt imperite hactenus creditum est. Sed varie ac diuerse preparatum & alterarum: intensum maiori portione ligni infusi: remissum maiori aquæ infusione. Quo pacto contraria possunt contingere in eodem subiecto, alterum videlicet in intenso, alterum in remisso, autore Auerroe 4. metheor. Têperatissime autem naturæ hoc lignum esse licet cognoscere ex Auerrois doctrina quinta colliget, aliorumque autorum simplicium qualitates indagantium per primas operationes, secundas & tertias.

Cap.3. Ligni sancti mira temperies.

Primę vero operationes sunt calefacere, frigefacere, siccare, humectare. Secundę sunt quę ex primis proueniunt: vt calido & humido molle reddi, a frigido & sicco durum fieri. Tertias virtutes dicimus, quę fiunt in proprio ac determinato subiecto, vt prouocare vrinam,edu-

cere

cere choleram. Ex primis autem operationibus liquet temperatam esse naturam ligni sancti, quoniam sumpta hæc medicina, nequaquam plus iusto aut calefacit aut refrigerat, aut exiccat, aut humectat, nec vnquam temperiem excedit: non enim conuertitur in calidiorem chilum, sed intemperatum. Temperata vero medicina est, vt ait Auerrois, quæ cum sumitur exigua portione, comparata materiæ, per illam e corpore eductæ, non inducit affectionem extraneam in corpore, quod potissimum in hoc ligno reperitur. Nunquam enim ægrotis etiam diu ipsum sumentibus extraneam inducit affectionem. Ex secundis item operationibus & tertiis temperatum apparet lignum ipsum: nam & stringit & laxat, & illa omnia moderate operatur. Et si vel pulmonem purgat, vel hepar, vel si vrinam prouocat, vel sudoren educit, vel ad quodcunque remedium adhibetur, omnia efficit temperate sine læsione corporum vel molestia. Quapropter manifestum est ex operationibus temperatissimum esse natura lignum sanctum.

Licet difficile credat eſſe Auerrois, medi-
cinam inueniri in cunctis operationibus
temperatam. Sed id nos ita ſe habere &
experimentis intelleximus, atque ita nos
iure affirmamus atque præcipimus. Ari-
ſtote. enim tradit. 2. poſteriorum ex ſen-
ſu memoriam fieri, ex memoria expe-
rientiam, ex experientia artem conſta-
re. Quanquam vero temperata natura
eſt, & complexio ligni ſancti, tamen eſ-
ſe prædominium ei neceſſe eſt, quemad-
modum ſimplicibus cunctis vnius quali-
tatis & complexionis. Itaque conſtat a-
pud omnes calidum & ſiccum eſſe hoc li-
gnum: ſed non admodum liquet cun-
ctis, quo gradu caliditatis: nam putant
plerique ob maximas illius operationes
ad tertium caliditatis gradum pertinge-
re. Nos vero affirmamus ad ſecundum
tantum gradum aſcendere caliditatis, nec
hanc metam caloris excedere illius na-
turam: idque probamus ex medicinæ ra-
tione in hunc modum. Quidquid ma-
nifeſte operatur, neque inde nocumen-
tum aliquod contingit in corpore, eſt in
ſecundo gradu propriæ complexionis,
lignum

Qualis ſit comple-xio ligni.

lignum sanctum manifeste operatur, nec tamen inde nocumentum aliquod corpori contingit: ergo lignum sanctum est in secundo gradu propriæ complexionis. Maior assumptio confirmatur Gal. authoritate quinto de simplici medicina, qui ait: Quæ sunt in secundo gradu complexionis, hæc fieri potest vt calefaciant vel refrigerent, aut humectent, aut exiccent sine corporis lęsione aut molestia. quod idem testatur Auicenna, fen. 2. 1. canonis doctrina. 2. Gradus, inquit, secundus est, vt sit inde operatio fortior quam primi, non tamen vt operationes corporis impediat, aut mutet earum cursum naturalem, nisi id fiat per accidens, vt si sæpius agat aut multum sit quod agit. Notandum autem est id quod dicit multum, quoniam in ligni sancti medicina, si magna sit portio ligni, & aquæ parua, necesse est vigorem intendi propriæ caliditatis, contra autem, remitti. Minor vero assumptio frequenti ac manifesta confirmatur experientia, dum tantas videmus ac tam varias illius operationes in corporibus medendis sine vllo nocumento aut vlla pertur-

Cap. vlti.

Cap. 15.

batione. Nam sit tertium caliditatis gradum hoc lignum attingeret, ægrotis tamdiu ipsum sumentibus febres omnino induceret, aut inflammationes, aliasque affectiones noxias ex vi caloris. Quin apud eas gẽtes vnde hoc lignum affertur, infãtes (vt vulgo accepimus) corpore nascuntur plurimis pustulis corrupto paucosque post dies ab ortu, corpus omne inficitur a vertice ad pedes: quam primum vero decoctione sumpta radicum ligni sancti, mundari corpuscula, atque absolute sanari paucis diebus. Et radices tamen vehementiores sunt reliqua arbore, Infantium vero tenera corpora sunt & læsioni magis ob noxia. In terris quoque nostris, vt diximus, & operationes magis videmus manifestissimas ligni sancti, & nulla nocumenta. Ex quibus omnibus plane constat lignum sanctum calidum & siccum esse in secundo gradu, nou vltra, & esse in vniuersum complexionis, & naturæ temperatissimæ.

*De proprietate ligni sancti, & operationibus.

CAP. V.

Pro-

Ropriam esse naturam ligni sancti, atque cõplexionẽ diximus calidã & siccã: verũ pręclarę huius medici nę ingens est, ac multiplex virtus & operatio, nec vni⁹ tantũ complexionis ęgrotis ac morbis medetur, sed in omni operatur complexione, modo rite pręparetur, morbosque atque ægrotos curat diuersos qualitatibus & dispositionibus. Nam pręter vim intrinsecã suę naturę, ac formę substãtialis, ex qualitatibus etiam operatur, non tantum calida & sicca, sed humida quoque, atq; vbi op⁹ est, etiam frigida, Itaq; & calefacit, & exiccat, & humectat, & refrigerat. Neq; id est a ratione alienũ, vt idem operetur diuersa & cõtraria, si modo diuerse dispositum operetur, ex Aristotelis, Auerroisque doctrina, vt superius demonstrauimus. Galenusque ostendit primo de simplici medicina, virtutes esse diuersas in aliquo simplici coniunctas. Atque in vna eademque medicina vim inueniri quę calefaciat, vim quę exiccet, vim quę humectet, & vim quę refrigeret. Quod idem contin-

Ligni sancti varius & multiplex vsus in medicinis.

tingit in ligno ſancto. Ipſum enim omnia hæc aptum natum eſt operari, ſi recte præparetur, & exibeatur pro ea qualitate, ſecundum quam eſt operaturum, ex portione videlicet ligni, & aquę infuſionis, ex quantitate medicinæ & ex numero potionum. Itaque ligni ſancti operationes magnę ſunt atque ſalutares, variæ item atque multiplices, & ex intrinſeca virtute ſubſtantiali, & ex omnibus quatuor primis qualitatibus: quáplurimoſque atque diuerſos curat morbos, ægrotosque diſpoſitionibus diuerſis, ſi rite prę-paretur & exibeatur, vt ordine inferius explicabitur.

*Que permutatio ſit medicinæ ligni ſancti.

CAP. VI.

Permutatio medicinę ligni ſancti fit precipue in morbo gallico, vt curetur vnguento argenti viui. Quod tamen fieri debet in veteri morbo, atque in corpore male affecto & diſpoſito. Neque tamen ad vnctiones veniendum eſt priuſquam ex medicina ligni ſancti bis terue ſumpta cognitum fuerit ægrotum non conuale-

conualeſcere. Nã hęc ligni medicina propria eſt ad morbum gallicum curandum, ac pręter cęteras maxime ſalutaris, nullęque remanent ex ea corporum offenſiones. Quod minime fit ex argenti viui aut cinapri medicina, ex qua offenſiones corpori remanent læſionesque perpetuæ, vt nos ex longa experientia cognouimus, & propria diſputatione demonſtrabimus, de cinapro & argento viuo. Minime vero quiſpiam proficeret ſi his non intellectis diu noctuque in horum correctione ac præparatione laboraret. Nam argentum viuum omnino inficit ac lædit principalia membra, atque etiam cætera, oſſaque & neruos corrumpit, nodosque inducit oſſibus & iuncturis. Et nos quidem diu laborauimus in argenti viui correctione vſque ad ingenioſam illius diſtillationem, & tamen nullam illius inuenimus correctionem, vnde corrigi omnino non poſſe cenſemus. Quamobrem ligni ſancti medicina in morbo gallico non aliter cum argenti viui vnguento permutanda eſt, quam vbi ea bis terue ſumpta, non conualuit æger

Argẽti viui nocumenta.

æger & ex morbo vetuſto. At tunc demum veniat ad vnctionis medicinam. De qua enim nihil attinet nos hoc opere tractare, quod de ligno ſancto inſtitutum eſt, preſertim cum abunde alii ſcripſerint de ipſa vnctione. Atque hactenus de medicina ligni ſancti communia quędam, vt plerique veterum conſuevere, tradidimus. Poſt hęc de varia, diuerſaque ipſius pręparatione & exhibitione in variis diuerſiſque & diſpoſitionibus & morbis, propria præcepta vt ſumus polliciti, trademus ſigillatim, Ac prius communia quędam & vniuerſalia pręponemus in curatione obſeruanda. Nam ex Ariſtotelis pręcepto primo phyſic. ab vniuerſalibus ad particularia procedere oportet, vt eodem loco teſtatur Auerr. & ſecundo de anima. Quoniam commune atque vniuerſale magis notum eſt, quàm particulare ac propriũ, atq; propterea conſideranda cuiuſuis rei ratione, propriis debent communia præponi, vt eodem loco Auerroes præcipit. Nam quę magis nota ſunt nobis, ea ſunt communia, quę minus nota, ſunt propria

vt in

vt in eodem loco tradit Aristoteles atque in aliis plurimis.ordo vero intelligendi est, a magis notis ad minus nota intellectui. Quod Auerroes ostendit secundo de generatione, primo phisicorum,ac multoties aliis locis, Iure igitur nos in ratione multiplicis medicinæ ligni sancti cômunia prius exponemus,deinceps propria seorsum singula demonstrabimus.

*Cur medicinæ ligni sancti tanta vis est in morbis curandis CAP. VII.

QVo magis medicina quælibet similis fit calori corporis nostri,& succo vitali,atque in eum cõuertitur succum,cũ sumitur,eo vehemẽtius operatur & tutius ac manifestius. Eaque medicina perfectissima est, quæ medicum nutrimẽtum dici possit, cum in substantiam corporis conuertatur,vt tradit Auic. fen.2.1. Canonis. Cibus autem potusque salubris ille est,cui ita afficit corpus nostrum, vt in similitudinem ipsius corporis, hoc est in substantiam conuertatur, quod eodem loco præcipit Auic. Hæc vero medicina ligni sancti maxime omnium

Quæ optima medicina.

Cap.15

Quis cibus potusue optimus.

omnium similis fit succo vitali corporis nostri, atque in eius naturam conuertitur, insigneque præbet corpori nutrimentum supra omnes cibos & potus: hanc enim ex ligno potionem cum exiguo alio cibo tandiu sumentes ægroti, ita nutriuntur ac si ex quauis alia materia, cibo vescerentur multo maiore. Nec minus nutrit potio hæc, quam ius pulli consumpti. Quamobrem nil mirum est, si tantum valeat medicina hęc ad sanandos hominum morbos, quando tanta illi similitudo est cum substantia corporis humani, ac præterea vim habet salutarem, Omnium enim natura est operatrix, vt tertio Tech. tradit Gal. Itaque tam mira operatur hæc potio, quoniam dum sumitur, vt diximus, continuo ac maxime inducit virtutem succi vitalis in corpore, illumque mirifice auget ac roborat, tum ex propria vi suæ naturæ, similitudineque suæ substantiæ corporis humani, arcet expellitque ab ipso corpore omne aduersum & officiens atque extraneum. Atque ita & ratione sui ipsius iuuantis & nocentis extranei semoti, vehementes operatur in morbis tollendis. Pur-

gat

Purgat enim sanguineum,& officientes materias resoluit, atque ita totius corporis mēbra conualescunt: imbuta enim membra stipticis pharmaciis, vim salubrem transmittunt per omne corpus.3. Tech. Galeno præcipiente.

¥ Quod alii morbi, quemadmodum gallicus, curentur ligno sancto.

CAP. VIII.

Quos curet morbos ligni sancti medicina. Cap.2.

NOn solum gallicus morbus curatur ligni sancti medicina, vt initio apud nos fuit illius vsus, sed hecticæ salutaris est podagræ, & epilephiæ, atque aliis morbis quamplurimis. Nam licet effectus diuersi differant, vel propter agens, vel propter suscipiens, vt ait Auerrois.2.metheororum: ac propterea videatur non posse eadem medicina curare morbos diuersos, aliter tamen se res habet, quoniam eadem medicina variis modis atque diuerse præparata & confecta diuersas accipit dispositiones, ac diuerse afficit, nec idem sit agens, sed multiplex & varium, vt superius est latius demonstratum. Quapropter varios

rios parit diuersosque effectus in morbis curandis. Sed & Gallico morbo sæpe contingit iunctos esse, quos diximus morbos, aliosque complures. atque dum adhibita est ea medicina propter morbum Gallicum, reddita salus absoluta est ægrotis, sublato tam gallico morbo, quam quouis alio adiuncto. Quod si tanta vis est huius medicinæ, vt quemlibet morbum, non minus quam gallicum auferat, multo facilius curare potest singulos ipsos morbos per se solos sine gallico morbo. Ex dialectica illa ratione, si de quo magis, etiam de quo minus, vt Aristo. tradit. 2. Top. Cum enim aliis morbis est morbus gallicus admixtus, vehementius malum est, curatuque difficilius, quod additur illis noxius humor contagionis. Valde autem difficilis cura est omnis morbi, qui ex contagione contingit, raroque tollitur ope medicinæ, vt tertio colliget, tradit Auer. Quod vero de hectica diximus curanda, non est de omni specie ipsius morbi intelligendum, vt proprio capite inferius exponemus. Omnino autem id in omni morbo curando seruandum

dum

dum eſt, vt quum aliis medicinis minime ſanãtur morbi, confugiatur ad ligni ſancti medicinã. Sed iam ea exponere aggrediar, quę ſeruanda ſunt in curatione, quę per hãc medicinam perficitur.

*De loco eligendo, in quo curandus eſt æger.

CAP. IX.

Quoniam expellendus a corpore eſt noxius humor, materiaque morbi reſoluenda, laxẽtur opus eſt, apertioreſque fiant meatus corporis, qui pori appellãtur, vt inde effluat morbus. Quamobrem calido loco ęger cõtinẽdus eſt dũ curatur, ne frigus humores dẽſet, operationẽque impediat naturę ac medicinę. Strĩgit enim frigus, porique corporis fiunt anguſtiores. Itaque vel natura calidus ſit locus curationis, vel arte cubiculum calefiat, in quo æger curatur. Modus tamen ſeruandus eſt in loci caliditate, pro cuiuſque morbi ratione. Nam in frigidis morbis, & in multo humore noxio, calidiore opus eſt habitatione: in calido vero morbo & in exiguo humore, minus

Frigus humores dẽſat.

minus calidus locus est necessarius. Itaque pro ratione & morbi & ægroti sedes aut magis aut minus calida adhibeatur,

*De tempore anni eligendo. CAP. X.

Aptissimum tempus est ver administrandę huic medicinę ligni sancti: deinde autumnus, ob mediam temperiem inter calorē & frigus. Aestas minus vtilis est, atque incalidis morbis & complexionibus etiā perniciosa, ob nimiā resolutionem, quæ tunc facile potest contingere. Hyems quoque vitanda est in morbis & complexionibus frigidis: magis enim afficiuntur corpora atque læduntur a simili qualitate, quam a contraria. Si autem vis morbi atque necessitas vrgeat, sequiente etiam hyeme, ita calefieri locus potest, vt temperies in eo sentiatur medii veris.

*De cibatioue, & quare cibus exiguus prębendus est in hac curatione. CAP. XI.

Qvm decoctio cibi sit perfectio humoris generati propter actionem caloris naturalis in idoneam materiam, vt Auer. tradit. 4. metheor, cumque decoctio

decoctio ligni sancti non facile cõcoquatur, si cũ illa plenior cibus sumeretur, non posset naturalis calor vtrunq; superare, atque hoc pacto concoctio impediretur. Quapropter modicus est sumendus cibus vt optime conquocatur.

*Cur pane vescendum est bis cocto potius quam alterius modi,

CAP. XII.

b IS cocto potius, quam alio pane vescendum est, cum decoctione ligni sancti, quod is panis est maxime siccus, vt sua siccitate diu retineat ligni decoctionem in stomacho. Sicci enim proprium est retinere. Itaque ne ligni decoctio sumpta cito effluat a stomacho, crudaque atque inanis venas permeet, siccitate retinenda est panis bis cocti. Nam cum portio illa ligni humidum quid sit, cito ad hepar deflueret, atq; illi admisceretur. Humidum enim ait Arist. quarto meth. facile terminari, difficileque siccum. Mixtio autem & coniunctio, vt eodem libro tradit Auer. fit necessario propter humidum, diuisio & separatio propter siccum. Vt igitur diu permaneat potio ligni ĩ stomacho, Cap. I.

concoquaturque iuxta omnes concoctiones, atque ita subueniat corpori, & morbo medeatur, dum absolute concocta fuerit, ac iam concreta, cohibenda est & glutinanda cibo vna sumpto quamsiccissimo, hoc est, pane bis cocto. Nã vt tradit Auer. 4. metheor. siccitas facit humidum accipere concretionem & difficultatem separationis. Præterea is panis leuissimus est, vt præcipit Celsus. 1. libro de medicina, capite sexto. Quapropter eo cibo stomachus minus grauatur. Nec etiam ita opilat bis coctus panis, vt communis. Parum vero refert, si tardius penetrat panis bis coctus. nam ea re non multum superatur a reliquo pane. Sit tamen in suo genere is panis perfectus, quinque illis qualitatibus, quas tradit Auic. 2. canone, capite proprio: hoc est, vt sit mundus, salitus, confectus, fermentatus, bene coctus. Fiat autem ex simila, potiusquam ex farina communi, quoniam is vtilior est, & magis nutrit, vt eodem loco pręcipit Auic. Neque tamen adeo refert, si pro bis cocto præbeatur panis communis, qui bene coctus sit, perfectusque qualitatibus alijs,

qua

quas diximus, præſertim in conſumptis ægrotis & in morbo calido, & complexione eadem. Non enim propter cõmunem panem, ſi optimus ſit, prohibebitur, quin abſoluta fiat cõcoctio potionis ex ligno ſancto, etiam in maxime languidis & infirmis.

*De medica cibatione, quam diætam dicũt, & qualis debeat eſſe in hac cura, diæta regularis, qualis reſumptiua.
CAP. XIII.

DIętam regularem conſtituimus in curatione ligni ſancti ab initio ad finem curationis, tam in prandio, quan in cœna, panis bis cocti vncias tres, vuę paſſę vncias duas, amygdalarũ toſtarũ vnciam vnam. Si autem paulo egentior cibi ęgrotus ſit, addi poteſt vncia panis, vt quatuor vnciæ ſint, & in prãdio & in cœna. Diętam vero reſumptiuam ab initio curationis vſque ad finem conſtituimus, carnem pullaſtræ, gallinæ, caponis, phaſianæ, auicularum, hedorum lactentium. Modus autem erit vt tres vnciæ carnis ſumantur, & totidem panis,

tam in prādio, quam in cœna, aut si vel ægroti vel morbi ratio exigit, & panis & carnis vnciæ quatuor. Tutius vero a carne, incipietur pulli non coeuntis, vsque ad statum, curationis, deinceps cæteræ, quas diximus, carnes pro arbitrio præberi possūt. Si autem necessitas interuenerit, præbendum est, vel contusum gallinę seu caponis vel ius pulli consumpti ab initio ad finem curationis.

*Quod varianda dięta est ratione vel morbi, vel ægroti.

CAP. XIIII.

NOn eadem semper diæta seruanda est in curatiōe ligni sancti, sed varianda nonnūquam est, & pro varietate dispositionū, & præcipue ac maxime pro varietate complexionum & ætatū. Pro varia enim ęgroti dispositione, vt infirmitatis ratio postularit, alia erit diæta initio curationis, alia in incremēto, alia in statu, alia in declinatione. Aliqñ etiā dięta seruetur regularis, aliquādo resumptiua, vt qualitati morbi conueniet, & ægroti. Variæ enim complexiones & ætates, varia etiam diæta curandæ sunt. Sanguinei vero

ro & cholerici quamuis ex parte conueniant, facilius tamen tolerant inediam sanguinei quam cholerici, cæteris paribus: tum quia sauguineus minus inflammatur, propter caloris temperiem, tum quia humor in eo tardius resoluitu r propter humidam complexionē. Phlegmaticis quoque quamuis ex parte conueniat cum melancholicis, facilius tamen propter maximam humiditatem fert inediam phlegmaticus, quam melancholicus, qui siccus est, propter frigiditatem vero phlegmaticus hac re superat sanguineum. Itaque cholericus minime omnium est patiēs inedie, ob feruorem & siccitatem. Quare varia esse diæta debet variarum complexionum. Idemque obseruandum est in varijs ætatibus. Firma enim ætas minus cruciatur inedia, quam iuuentus, cęteris paribus, iuuenes minus quam pueri. Omnino autem in die purgationis, carne cibandus est æger, propter lassitudinem quā efficit inanitio, illud tamen curetur, ne cruditas côtingat. Si vero stomachus imbecilior fuerit, contuso gallinæ subleuetur, tam in prandio, quam in cœna. Caro autem vel elixa sit,

vel aſſa ſuper prunas, nulloque inficiatur ſalſamento, aut quouis condimento. Salis vero aut nihil, aut perparum adhibeatur, ne hebetetur aut corrumpatur vis atque operatio decoctionis ligni ſancti. Neque enim faſtidium ſtomacho timendum eſt, aut noſea. Ipſa enim decoctio ſua virtute ſtomachum roborat, adiuuatque ad cõcoquendum.

*Quod æger purgandus eſt in curatione ligni ſancti, & quoties.

CAP. XV.

Qui curatur ligno ſancto purgandus eſt omni octauo die vel ſaltem in duodecimo.

IN unoquoque morbo, qui curatur ligno ſancto, æger purgãdus eſt octauo quoque die vel ſexto, ſi multitudo apparet humoris noxij. Si autem noxius humor exiguus eſt, ſat erit duodecimo fieri purgationem. Itaque peritus medicus in hac re conſiderabit qualitatem morbi & ęgroti, & maxime humoris noxij quãtité. Hęc enim ligni decoctio digerit corporis humores, trahitque illos ab extremis partibus ad medium, varijs modis iuxta varias materias multo perfectius, quam reliquæ medicinæ. Tenues autem humores per ſudorem eijcit: craſſos ad decoctiõem

facit

facit aptiores. Itaque sæpius æger purgandus est. Sed omnino initio curationis. Intra curationem vero, quo die purgatio fit, non sumat ęgrotus syrupum ex ligno sancto, nec mane nec vesperi. In ipsa vero purgatione, & operatione medicinæ si fuerit acer dolor, & pungens in stomacho vel intestinis: Item si remissius medicina operabitur, adheritque hebetatio: tunc præbendum est *ius pulli* seu gallinę sine sale, atque cũ saccharo, aliaque adhibẽda sunt adiumenta, quibus vtitur medicina. Id enim nihil officit curationi ligni sancti.

*A quibus abstinendus est ægrotus, in curatione, & quæ seruanda.

CAP. XVI.

A Coitu omnino abstineat ægrotus tempore curationis. Si quis vero in venerem pronior fuerit, vnganatur illius renes cerato aliquo frigefaciente, vt libido prohibeatur, & pollutiones. Sed & peracta curatiõe abstineat prorsus a Venere, saltẽ per triginta dies. curas etiã oẽs ab se fuget qui curatur, atque animi molestias, & perturbationes.

A coitu abstineat qui purgatur.

Hæc enim vt Gal. ait .3. Tech. male afficiunt corpora, mutantque ab ea, quæ secundum naturam est, consistentia. Is igitur, cui facultas est, detineatur, exhilareturque amicorum iucundis sermonibus, factis dictisque ridiculis, musicæ dulcedine, rebusque aliis, quæ illum voluptate afficiant, atque ab omni molestia quam longissime absit. Si autem aufugerit somnus ab ęgroto, nimiumque illum vigilia vexarit, periculosum est malum, atque illi mature succurrendum. Nam quemadmodum somnus est vinculum quoddam virtutum corporis & confirmatio, sic vigilia, quæ sumni priuatio est, eneruat vires ipsas, atque dissoluit, vt Auer. de somno & vigilia, &. 2. colliget, ostendit. Itaque somnus prouocandus est, vel sirupo papaueris, vel alio adiumento. Vt autem tutius æger curetur, vsque ad incrementum curationis semper decumbat. In statu vero & declinatione, post matutinum sudorem surgere poterit, reliquumq; diei ducere pro illius arbitrio: ita tamen vt nec frigus sentiat, nec lassitudinem. Ob hanc igitur causam, aliasque plures, partiendus

Somnus prouocandus est.

dus eſt morbus,& curatio per quatuor tē-pora , quamuis curatio breuiſſima procu-retur , quæ eſt viginti dierum. Nam com-munis curatio, & vſitatio eſt dierum qua-draginta. In curatione vero , particularia localia non debent apponi loco ægrotan-ti , niſi poſt initium vel incrementum cu-rationis. Aliter enim augeretur cauſa mor bi coniuncta . Per totam autem curatio-nem nũquam aqua frigida æger lauet ma nus nec eam tangat , ne frigiditas aquę a-ctiua repellando humores ab exteriori-bus ad interiora , nocumentum aliquod inferat membris nobilioribus , quare ab-luantur manus vel vino albo calido, vel a-qua calida.

In curatione nunquā lauet manus aqua frigida.

*De ſudore,& quæ in illo ſer-uanda ſunt. Cap.xvii.

POtio ligni ſancti , vt ſuperius di-ximus , ſuapte natura educit ſu-dorem , qui initio fere curatio-nis,& incremento ſolet fieri copioſior, re-miſſior vero in ſtatu & declinatione , vbi per totam curationem, ab initio ad finem largior fuerit ſudor, argumentum eſt mul tæ morbi materiæ ac noxij humoris. In-

terdum

terdum tamen ſudor plurimus contingit ex ægroti caliditate aut ex laxitate pororum, aut ex vtroque. Si cui vero non per ſe ſudor fluit, arte prouocandus eſt, atque educendus, puta latere calefacto alboque vino ſuperinſperſo, ac plantis pedum ſuppoſito. Hoc enim adminiculo facile ſudor educitur. Prouocandus autẽ ſudor eſt non ſemper eodem modo, ſed aliquando largus, aliquando mediocris, aliquando perexiguus, pro vt cõducere videbitur & morbo & ægroto. Vt vero humiditas pręſertĩ capitis non officiat, tondeatur ad cutẽ qui curatur, ac poſt ſudorem ab ſummo vſque capite ad plantas imas diligenter abſtergatur atque ſiccetur. In reliquis quoque membris nulla ſudoris pars relinquatur, ne humor ille maius afferat nocumentum, atque augeat morbum. Ergo optime totum corpus ſiccetur, ſed maxime caput.

Sudor eſt prouocandus, ſi quis per ſe non ſudat.

*Qua forma conficiatur ligni ſancti medicina.

CAP, XVIII.

NOn ſunt audiendi, qui putãt fieri poſſe medicinã ligni ſancti per ca

tapotia seu pillulas, aut etiã per pastillos, seu electuaria, nec etiam idonea est confectio florum ipsius ligni sancti, aut teneri arboris surculi saccharo conditi, aut syrupus ex succo ipsorum surculorum. Hæc enim particularem faciunt medicinam, nec per illam mundari possunt restituique membra vniuersa longo atque assiduo morbo affecta. Itaque nõ tolleretur morbus a particulari sumptione. Neque salubrior esset eo pacto medicina ligni sancti cæteris vsitatis, quæ parũ prosunt. Quamobrem optimus modus ac salubrior forma medicinæ ligni sancti, est decoctio ipsius ligni: Ea enim est medicina vniuersalis, tum maxime nutrit sumentes, vt vere sit medicum nutrimentum, quod superius demonstrauimus. Decoquendus vero ex arbore est, troncus mediæ crassitudinis, mediocris ætatis, non mediocris ponderis, & recens, cortice maxime contiguo & hærenti, colore inter fuscum & flauum, ex insula sancti Ioannis vel sanctæ Crucis, vt superius disseruimus. vbi etiam ostendimus, apud nos radicẽ arboris non esse idoneã, quãuis in suis terris ap-

electio ligni sancti

tiſſima ſit ad medicinalem decoctionem

*Quod longa mora fieri debeat decoctio ligni ſancti.

CAP. XIX.

LIgnũ ſanctũ demõſtrauimus habere materiã ſiccã, dẽſam & durã. Facilitas vero miſcibiliũ contingit ex humido, contra difficultas ex ſicco. vt Auer. ait. 1. de generatione. Ariſtotelesque tradit eodem loco, quodque corpus miſcibile fieri, redactum ad humidam ſubſtantiam. Quamobrem lignum oportet diu ac longa mora decoquatur, vt redigatur ad humiditatem: atque etiam vt commiſceatur aquæ decoctionis, vnaque forma liquoris fiat ex aqua & ligno, ab vtroque diuerſa. Nam quę miſcentur, corrumpunt inuicem intentiones, & proprias qualitates, vt ait Ariſtoteles ſecundo de generatione. Itaque per longam decoctionem lignum ſanctum, ſublata ſiccitate ac denſitate, humidum fiet, ac liquidum & rarum. Quibus qualitatibus, vt teſtatur Auerroes primo de generatione, facile quoduis corpus in ſubſtantiam aliti conuertitur.

Quomodo

*Quomodo preparetur lignum ſanctum ad decoctionem.

CAP. XX.

VT facilius in infuſione macerari poſſit lignum ſanctum, cultro radendum eſt, redigendumque in tenuiſſima ramenta. Hæc ligni ramenta in aquam infuſionis mergantur in mũdo vaſe. Debet autem vas ad vnum modum decoctionis vitreum eſſe. ad alterum modum fictile ſeu teſtaceum, vt oſtendemus. Mora infuſionis in frigidis morbis duodecim horarum ſit ante decoctionem, vt melius miſceatur, opereturque validius. In morbis calidis, aut breuis, aut nulla ſit mora infuſionis, ne nimis intẽſe operetur, vt ſigillatim ſuis locis exponemus.

*Quomodo decoquatur lignum ſanctũ, & quot ſint illius decoctiones.

CAP. XXI.

DEcoquitur lignum ſanctum, vno modo, poſita infuſionis aqua cũ ramentis ligni, vt diximus, in vitreo vaſe. Hoc autem vas vitreum cum infuſione ponitur intra maius alterum vas

æ-

ęneum plenum aqua communi, medijs paleis intra vtrumque vas, ne vas vitreum frangatur. Feruente vero aqua communi in ęneo vaſe calefacto a ſubito igne, feruet etiam atque decoquitur infuſio in vaſe vitreo calefacto a feruenti aqua communi. conſueuimus, inquit Galenus octauo de ingenio, calefacere olea duplici inſtrumento, quia ſi aliter calefiant corrumpi- eorum virtus: ſic & de ligno ſancto dicendum eſt. Alter decoctionis modus eſt ſimplex, hoc eſt, vt decoctio fiat in vaſe fictili ab igne calefacto. Prior autem decoctio, in gemino vaſe eſt virtutis alteratiuę, ac refrigeratiue, aptior calidis morbis, & calidis complexionibus, hoc eſt, cholericis & ſanguineis. Altera decoctio ſimplex in vaſe teſtaceo eſt calefactiuæ magis virtutis, frigidis morbis idonea, & frigidis complexionibus, phlegmaticis, & melancholicis. Quoniam vero ſuperius diximus longa mora decoqui oportere lignum ſanctum, id animaduertendum præcipimus, non omnibus morbis, & ęgrotis eiuſdem morę decoctionem conuenire, ſed alijs maioris moræ, alijs mino-

Hoc eſt 8. Methodi, de vnguétis in duplici vaſe calefaciendis.

ris. Quamobrem gradus constituendi sunt in ipsa decoctione, vt verbi causa, primus gradus decoctionis sit, quam decoctio remanet vnius libræ, secundus nouam vnciarum, tertius vnciarum sex aut septem, & ita deinceps. Decoctio autem non simplex, aut vnica fit, sed duæ ac tres fiunt. Eademque ramenta ligni, facta prima decoctione, atque compressa & percolata, iterum ponuntur in aquam infusionis, & fit secunda decoctio, atque iterum comprimuntur & colantur, tum tertio, si opus erit, ponuntur in aquam infusionis, & fiat tertia decoctio. Prima vera decoctio dicitur syrupus seu prima aqua ligni. Secunda, secunda aqua: tertia autem, tertia aqua. Syrupus autem seu prima aqua ligni, magis est calefactiua, ad morbos apta & complexiones frigidas. Secunda aqua est alteratiua magis, & refrigeratiua, calidis complexionibus & morbis adhibenda. Initio autem autumni, & vltimo vere, tertio quoq; die, aut etiam altero, decoctio est cõficienda, quoniam calore anni celeriter corrumpitur. Hyeme vero sat est, vt quarto quo-

que die vel quinto, aut sexto conficiatur. Ob frigus enim non ita facile putrescit. Quare hyeme libra integra fiat decoctionis, calidiore anni tempore semilibra. Atque hoc modo fit decoctio ligni sācti.

*An in decoctione ligni sancti, alia decoquenda sint vna cum ipso ligno. CAP. XXII.

IN fine curationis, in complexionibus calidis, decoqui possunt cum ligno sancto frigidę herbę: vt cichorea, endiuia, buglossa hortensis, quam borraginem dicunt, alięque id genus. Id vero fit ad refrigerandam iecoris caliditatem, totiusq; sanguineæ habitudinis. Quod autem de fine curationis diximus, idem fieri potest, non tantum in actu præseruatiuo, sed etiam in curatiuo, præsertim in aliqua discrasia iecoris, atque in aliis, maxime quorum tibiæ pustulis vlcerantur, quibus sola subuenit ligni sancti medicina. In hac autem decoctione in qua herbæ admixtæ sunt, idem ritus seruandus est, & regula, de diæta, potione

potione & cęteris quæ ad curationem absolutam pertinent ligni sancti.

*Quod vario gradu & intensione decoctio facienda est ligni sancti. CAP. XXIII.

MOra decoquēdi, atque gradus quos diximus decoctionis, diuersi esse debēt, frigido anni tēpore, & calido, cęteris paribus. Nam hyeme intensior debet fieri decoctio, & maiore gradu: vere atque autumno, minore gradu atque remissior. In tēporibus item curationis, hoc est initio, incremētoq; statu, & declinatione, non idem seruetur modus decoctionis in paribus morbis & ęgrotis. In variis quoq; morbis, variis ętatibus, variis cōplexionibus, varius debet omnino esse gradus decoctionis, vt sigillatim inferius exponemus. Nihil vero refert, quod aiunt, gentes illas, apud quas nascitur lignum sanctum eodem semper modo ac sine vllo discrimine conficere ac sumere hanc potionem. Nam imperiti illi sunt artis medicinę, ac rationis, vel forte quoniam recens lignum decoquunt, salutaris est ea medicina, quo-

cunque alio modo conficiatur, vel quia in illis regionibus antidotaria medicina est lignum sanctum, vel quod incredibilius est, decoctionem conficiunt admodum té-peratam, vt in omni tempore anni subueniat ęgrotis, omni ætati, omni morbo, omnique complexioni.

*Quibus horis syrupus ligni sancti sumendus sit. CAP. XXIIII.

Syrupus ligni sancti sumendus est ægrotantibus & mane; & vesperi. Ante prandium vero & ante cœnam sumatur, tanto temporis spacio, quanto opus est, vt concoqui possit, pro stomacho vel firmo vel imbecillo. Atque magnopere errarunt, qui præbendum syrupum arbitrati sunt post cibum secunda hora. Ea enim res aduersatur rationi totius medicinæ. Quare tempus concoctionis syrupi sit circiter quatuor horarum ante prandium & cœnam, plus minus, pro vt vires concoquendi, & syrupi quantitas exegerit. Si autem morbus in cerebro sit, tunc syrupus post cibum præbeatur, vt suis locis declarabimus.

*Quod non eadem semper quantitas & qualitas syrupi sumenda est, CAP. XXV.

NOn eadem quantitati syrupus prę beri debet omnibus tēporibus curationis. Sed a paucitate incipiendum est, paulatimque quantitas augēda. Natura enim non fert repentinas mutationes, vt 3. Tech. pręcipit Galenus. Quare imbecillis ęgrotis prębeantur vncię tres syrupi mane, tantumdemque vesperi, in incremento, quatuor, in statu & declinatione sex. Aliquando vero prębeatur syrupus aut tantum mane aut tantum vesperi: si aut valde nauseans fuerit ęgrotus, aut stomacho nimis imbecillo, vt fieri nō possint omnes decoctiones necessarię. Itaque animaduertendus hic modus est ab iis qui curam gerunt ęgrotantis. Sed & ætatis ratio habenda est in quantitate potionis, & complexionis, & in vniuersum totius dispositionis cuiusque ægroti, vt modus quantitatis seruetur in vnoquoque. Hæc vero nos suis locis singula exponemus.

Quod autem de quantitate diximus potionis, idem omnino ſeruandum eſt de qualitate, hoc eſt de gradu & intenſione decoctionis.

*Quid agendum ſit ſtomacho nauſeante. CAP. XXVI.

SI cui aſſidua nauſea contigerit, non eſt propterea dimittēda incepta curatio. Nam paulatim atque indies nauſea minuetur, ſemperq; ſtomachus robuſtior fiet. Si autē eueniat nauſea ex innata ſtomachi caliditate, tunc ſyrupum, & aquam, aut eorum alterum, vt morbus & ægroti diſpoſitio exegerit, ad frigiditatem oportet reuocare, vt minore gradu fiat, & remiſſior decoctio. Vt vero amaror ille frangatur, ſyrupi vel aquæ ſecundę, admiſceri poſſunt, aut coriandri pręparati, aut ſaccharum roſaceum, aut aliud tale, quod & amarorem minuat, & cōueniat morbo, & ęgroto.

*Quod intermittenda eſt aliquando potio ligni ſancti, aliquando etiam dimittenda. CAP. XXVII.

INitio curationis, in quibus morbis dolores ſūt, augeri potius quā minui ſolēt

dolores

dolores ipsi, ob agitationem factam in humoribus, ex ligni operatione. Neque propterea est curatio intermittenda. Nam salus omnino futura est, procedente semper atque operante virtute medicinæ. Nam vt ait Auer. 4. metheor. effectus augetur ex operatione inquieta, ac sæpe conualescit ægrotus non paruo tempore post curationem. Si autem aliquod accidens intra curationem accesserit, puta, febris, vel destillatio seu catarrhus, præberi potest pro syrupo aqua secunda alteratiua in hora cibi, aut intermittenda est ad tempus potio ligni sancti, & sublato accidenti, resumenda. At si perseuerauerit accidens illud, atque periculum timetur, dimittatur omnino curatio ligni sancti. Cum vero inerit aliquod nocumentum internũ in spiritualibus vel nutritiuis, & aliæ tamen aderunt intentiones medendi, per syrupos, & electuaria, & alia similia, tunc non est relinquenda potio ligni sancti sed præbenda cum aliis illis medicamentis, vt subueniatur maxime interiori nocumento, ita tamen vt quotidie, sed semel tãtum sumatur syrupus ligni, aut aqua secunda sola in

Initio curationis dolores solẽt potius augeri quam minui.

potu, loco vini, quæ aqua vel intensæ decoctionis sit, vel remissæ, ad calefaciendum, vel alterandum, vt conueniet morbo & ægroto. Atque hunc nos modum curationis experti sæpe sumus fœlici rerum euentu.

*Quo pacto administretur medicina ligni sancti in morbo gallico.

CAP. XXVIII.

Si morbus gallicus recens fuerit, nec tres menses excesserit, sola humectatione opus est, & mundatione atque recreatione membrorum. Quod fit per potionem ligni sancti alteratiuam, & refrigeratiuam. Nam si in recenti morbo intentiorem decoctionem præberemus, & calefactiuam, quod fieri debet in veteri morbo, proculdubio recens ipse morbus deterior fieret, & augeretur. Calefactiua enim decoctio ligni, quæ, vt diximus, veteri conuenit morbo, sua virtute aperitiua, in morbo recenti auget dolores iuncturarum, vomicas excitat ossuosas, membra principalia inflammat, infectaque dimouet a naturali temperamento,

mento,ac totum corpus vexat grauissimis accidentibus. Quæ omnia contingunt ex intemperata decoctione ob nimiam illius intensionem & caliditatem. Itaque diuersa est ratio præbendę potionis ligni sancti,in veteri morbo gallico, & recenti, vt suis locis sigillatim exponemus. Quum vero in hoc morbo vlcera sunt oris,aliorũve membrorum, dum curatio fit per lignum sanctum, mederi vlceribus possumus interea vnctione cum mercurio & ligno sancto. Et in oris quidem vlceribus ea vnctione septem dies collum vnguendum est. In aliis vero membris circum ipsa tantum vlcera vngatur mane & vesperi. Si autẽ vnguenti caliditas officeret vlceribus,alia poterit vnctio adhiberi frigidior, alterans & exiccans, mundatis prius vlceribus. De his vero latius inferius, ac sigillatim præcipiemus.

* Quæ post curationem ligni sancti seruanda sunt.

CAP. XXIX.

Perâcta in quouis morbo curatione ligni sancti,ad eum modum,qui est hactenus descriptus, primũ illud seruan

 dum

dum eſt, ne aut habitet aut verſetur curatus in frigido loco, nec vnquam omnino ſentiat frigus. Nam ob raritatem pororũ corporis facile nouus aliquis morbus contingeret, qui eſſet curatu perquam difficilis, præſertim ſi frigidus eſſet morbus, aut in frigido anni tempore. Modus deinde ſeruetur in cibo & potu, ſaltem ad duos menſes, vt carnes edantur facilis concoctionis, ac cætera quæ nihil omnino officiant. Quantitas vero cibi ea ſit, vt illa minime grauetur ſtomachus imbecilis ex inedia quæ præceſſit, atque vt bene concoctus cibus facile in ſubſtantiam aliti conuertatur. Si autem peracta curatione, inflammatio cognoſcetur in iecore & in habitudine ſanguinea, quod erratum in curatione fuerit, confecta decoctione nimis intenſa, neceſſe eſt alterari iecur atque refrigerari ſyrupo aut aqua endiuiæ, aut re alia, quæ refrigerat, aut venam incidi, vt conueniet. Ad tuendam vero valetudinem ex quouis morbo, præſertim ex morbis cronicis, & qui vix euelli poſſunt, vt eſt podagra, poterit curatus procedente tempore quarto aut ſe-

xto quoque die ſumere aquam ſecundam decoctionis ligni, vel ſyrupum, quod eſt multo vtilius. Quod ſi per legitimam ligni curationem quadraginta dierum, non receperit quis integram ſalutem, debebit poſt aliquot menſes, aut etiam annos repetere ipſam curationem, atque ſi opus fuerit, tertio aut quarto, de integro curari eadem ligni medicina eodemque ritu. Neque quicquam inde timendum eſt incolumitati: nam adeo eſt præclara hæc medicina & ſalutaris, vt ſi rite adminiſtretur, non modo non officiat ſæpius ſumpta, ſed membra quoq; omnia foueat, recreet, ac roboret, corpusque per illam deducatur ad perfectam habitudinem, ac fere iuueneſcat.

ATque hæc nobis pertinere viſa ſũt ad communem generalemque actionem huius medicinę ligni ſancti. Poſt hæc de vnirſis morbis, de ætatibus, de complexionibus ſigillatim atque ordine pręcipiemus. De ratione autem ipſorum morborum, nihil attinet hoc opere diſputare, de quibus plurimi atque

præ-

præclari authores tractauere, sed in singulis morbis demonstrabimus diligenter quo pacto curandi sunt hac medicina. Iamque modum ponemus primo huius operis libro, si prius quasi corollarium illi addemus, rationem diuersæ operationis ligni sancti.

*Quare diuersæ contingunt operationes ex medicina ligni sancti.

CAP. XXX.

Lignum sanctum diximus esse naturæ atque complexionis calidæ in secundo gradu, ac siccę. Quamobrem non mirum est, si curentur illo morbi & ęgroti humidæ naturę ac frigidæ. Sed difficile illud videtur, quod nihil minus subueniat siccis calidisque morbis & ægrotis. Quare autem id fiat nos ratione cognouimus, & vsu atque experimentis. Causa vero diuersæ operationis, vt supra tetigimus, est varia confectio ipsius medicinæ. Remissior enim decoctio ligni sancti facit vt ꝓpriæ ipsius qualitates remissæ transfundantur in aquã decoctionis, qualitates vero aquę minus transmutentur vigore ipsius ligni. Quo fit, vt ex vtroque composita

ſita decoctio ad hunc morbū remiſſa, multo minus habeat ex qualitatib. ligni, multo plus ex aquę qualitatibus. Ac propterea talis decoctio, ratione commixtionis non iam calida & ſicca eſt, ſed humidæ potius & frigidæ qualitatis: quia compoſita qualitate coniuncta cum propria virtute atque potentia naturali ipſius ligni, iure ac merito ea medicina morbos curat & ægrotos calidæ ac ſiccæ naturæ, humectatiuamque vim habet, & refrigeratiuam. Sed & ratione portionis ligni & aquę decoctionis, humidam induit decoctio, & frigidam qualitatem, dum pars modica ligni cum aquæ maxima parte coniungitur, vt exigua ligni quantitas intenſiua ſuperetur a quantitate aquæ niminm extenſiua, atque ita decoctio accedat magis ad aquæ qualitates. Itaque ſiccum quidem & calidum eſt id, quod decoquitur, ſed decoctio trahi arte poteſt propter aquam, in cōtrarias qualitates. Præcipua tamen cauſa, quod tam mira operatur hæc medicina, non tam qualitates ſunt, quam propria natura, vt diximus, & vis ipſius ligni, veri, ſancti & ſalutaris.

Libet

LIBER SECVNDVS DE LIGNO SANCTO.

PRAEFATIO.

OC Secundo volumine de ſingulis morbis vt dictum eſt, ſumus tractaturi, curandis per ligni ſancti medicinam. Cõſtituimus vero propriam curationem in vnoquoque morbo, non ſolum quę ad morbum ipſum pertineat, ſed quæ cuiq; cõueniat habitudini ſeu cõplexioni ex diuerſis quatuor corporũ humoribus, ſanguine, bili, ſeu cholera, pituita, ſeu phlegmate, atra bili, ſeu melancholia, quæ itẽ conueniat cuique ætati, quę firmo corpori, quæ imbecillo. Incipiemus autem ab eo capitis morbo, qui & moleſtiſſimus eſt, & curatu multo difficilimus.

*De cephalea ſeu hemicrania.

CEphalea, morbus, vt ait Celſus acutus ac peſtilens, hemicrania etiam dicitur, quod frequentius certam partem capitis infeſtet, licet varijs locis, ſemper tamen qua caput capillo tegitur. Hic morbus varius eſt, ac multiplex malum.

Nos

Nos autem de dolore illo tractabimus, qui maxime vehemens est, & perniciosus, & qui vix curatur aliqua medicina. Eius mali & si multę causę sunt, potissima tamen est causa interna, vt dolor ex ipso corpore nascatur: siue ex solo capite oriatur malum, seu ex capite & ex alio membro, vt est lien seu splen, iecur seu hepar, stomachus, vulua, quę & matrix dicitur, & ęmilia. E stomacho vero præcipue oritur is morbus, vt præcipit Auicen. prima tertij, cuius signum est, quod plerunque fit dolor in priore parte sincipitii. nam qui in margine ipsius sincipitii fit, hunc vulua maxime producit. In dextra autem parte capitis ex iecore transfunditur, ex liene in sinistra, vt docet Auicen. eodem loco. Quoniam vero ex causis morbi materialibus quæ cronicum facit morbum, seu diuturnum, est phlegma, aut melancholia, de hoc morbo cephaleę primum dicam, quum a phlegmate concitatur · siue is humor per se talis sit in corpore, ac (vt aiunt) radicaliter, siue talis sit in ratione alterius humoris, per vlteriorem combustionem vel Cap. 7.

reso-

resolutionem, seu etiam talis sit humor ab ineunte ętate, seu succedente tempore mutatus ob qualitatem regionis, vel propter sex res non naturales.

*Curatio cephaleę, phlegmate existẽte in causa, in iuuene cholerico vel sanguineo.

IMminuta primum causa morbi antecedente, humore videlicet phlegmatico, iuuenis eius complexionis, si imbecillus sit, hoc modo curetur, Cibetur tota curatione diæta resumptiua, ab initio & per totum incrementum curationis, tam in prandio quam in cœna, sumens tres vncias panis bis cocti, & tantũdem carnis elixę. In statu tres vncias panis, duas tantum carnis, post redeat ad tres carnis vncias in declinatione, ac demum quatuor etiam vncias esse poterit æger circa finem curationis, vt non subito, vel nimis minuatur cibus, vel nimis augeatur. Neque enim ex multa fame, vt Celsus ait, nimia satietas neque ex nimia satietate fames idonea est. Sumatur autem in potu mane & vesperi aqua ligni sancti alteratiua

ua, vt dicemus. Syrupus vero talis fiat. Ponatur in fictili seu testaceo vase, semilibra ex ramentis ligni, maneatque in infusione horas duodecim in aqua fontanę quindecim librarum, deinde ferueat infusio ad ignem carbonum, donec redeat decoctio ad libras octo: post coletur, ac reponatur in vitreo vase bene operto. Ex eo syrupo sumat ęgrotus tam mane, quam vesperi vncias quatuor ab initio curationis vsque ad statum. In statu autem & deinceps vncias sex. Sumatur vero syrupus calefactus. In potu talis fiat aqua secunda, ramenta ligni compressa post decoctionem syrupi ponantur in vitreo vase in aquam viginti librarum, hæc ferueat in gemino vase ad ignem lignorum, donec redeat ad quindecim libras. post hęc coletur, ac reponatur in vitreo vase bene operto.
Ex hac aqua bibat æger in prandio & in cœna quantum placuerit. Ea enim refrigerabit calidam iuuenis habitudinem. Si autem horreat bibẽs aquæ amarorem, tẽperetur amaror ipse admixtis aquæ coriandris, vt superius demonstrauimus. In robustiore vero iuuene idem seruetur

modus

modus curationis, preterquam, quod audatius minui poterit quantitas cibi, augeri vero syrupi per totam curationem. In hoc enim fortior est calor vitalis, faciliusque ac melius fit concoctio.

*In iuuene phlegmatico, vel melancholico.

Cibetur is iuuenis, si imbecillus sit, dięta resũptiua, vt supra dictum est. Caro autẽ sit assa, non elixa, admoto crusto superiore. Si vero fuerit robustior, dięta vtatur regulari. Syrupus autẽ & aqua secũda vim habeãt calefactiuam, fiãtque in hũc modũ. Ponatur sæmilibra ex ramẽtis ligni in vase fictili, in aquę fontanę libras quindecim, maneatq; in infusione horas duodecĩ tum ferueat infusio, donec decoctio redigatur ad sex libras, post hęc coletur, seruetur que, vt docuimus, atque hic syrupus sumatur ab initio curationis, & per tot incrementum. In incremento vero vsque ad declinationem redigatur eadem decoctio ad quatuor libras. Secunda aqua in potu talis sit, compressa ligni ramenta post syrupi

rupi decoctionem ponantur in aquæ fontanę libras viginti, ferueatque decoctio donec ad decem redeat libras, eaque, vt supra dictum est, vtatur in potu ęgrotus tota curatione in prandio & in cœna.

*In sene cholerico vel sanguineo.

HViusmodi senex si imbecillus sit, ac resolubilis, immunita prius causa morbi antecedēte, cibetur diæta resumptiua tota curatione, etiā cō contuso gallinę aut caponis, panis vero prębeatur bis coctus, vel bene coctus, quātū in iuuene constituimus eiusdem cōplexionis. Syrupus pro hoc sene talis fiat, semilibra ex ramentis ligni in aquę libras quatuordecim ponatur in vase testaceo, maneat in infusione, vt supra, ferue atque infusio ad ignem carbonum, donec ad septem libras redigatur decoctio. Ex hoc syrupo sumat æger tam mane quam vesperi ab initio vsque ad mediam curationem vncias quatuor, in reliqua curatione semilibram. Intra curationem vero deiectiones seu euacuationes, nō negligātur, vt mor-

bo conueniet & ęgroto. aqua secunda vtatur in potu, vt de phlegmatico iuuene dictum est tota curatione in prandio & in cœna.

*Curatio melancholia existente in causa in iuuene cholerico, vel sanguineo.

IMminuta primum causa morbi antecedente, cibetur talis iuuenis diæta resumptiua. Syrupus vero sic fiat, ab initio ad mediam curationem sit semilibra ligni, aquæ infusionis libræ quindecim, maneant ligni ramenta in infusione horas duodecim. ferueat infusio in balneo Mariæ, donec redigatur decoctio ad vndecim libras. Seruetur que vt supra in vitreo vase. Ex eo syrupo sumatur tam mane quă vesperi, semilibra. In secunda aqua, in potu sint aquæ libræ viginti, ferueatque infusio donec redigatur decoctio ad sexdecim libras, reponaturque ac sumatur, vt supra. A statu curationis vsque ad finem, syrupus fiat ex semilibra ramentorum ligni, & aquæ infusionis libris duodecim. maneat infusio, ferueat, & reponatur vt prior syrupus. Intentio tantum decoctionis ma-

ĩor ſit, vt duodecim libræ redigãtur ad ſeptem. In ſecunda aqua in potu eadem quoque ſeruentur, quæ in priore decoctione, niſi quod quindecim ſint libræ aquæ infuſionis, atq; decoctio redeat ad duodecim. Intra curationem vero non omittãtur euacuationes neceſſariæ. Si autem paulo robuſtior iuuenis ſit, eadem ſeruentur in curatione, niſi quod minor aliquando, cibus ſumendus eſt.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CIbetur talis ægrotus tota curatione diæta regulari. Pro ſyrupo ſit ſemilibra ligni, aquæ libræ decẽ, fiat infuſio vt ſupra. tũ ferueat in fictili vaſe ad ignẽ carbonũ, donec decoctio ad quĩque redeat libras. Eo ſyrupo vtatur ægrotꝰ ab initio vſq; ad mediã curationẽ, ſemilibrã ſumẽs mane ac veſperi. Pro aqua ſecunda in potu ſint libræ quindecĩ aquæ redigaturque decoctio ad decẽ. Ab ĩcremẽto autẽ vſque ad finẽ intẽtior ſit decoctio ſyrupi vt decem libræ infuſionis ad tres redigantur. Sumãtur vero ex eo ſyrupo tam mane quã veſperi vnciæ. 8. In-

tenſior item fiat ſecunda decoctio, vt decem aquæ libræ ad ſex redeant. Si autem ſiticuloſior ſit ægrotus, ſecundaque aqua poſt ſyrupum non ſufficiat in potu ex cõpreſſis ligni ramentis, fiat prima ligni decoctio in potu ad hunc modum, vncię tres ex ligni ramentis ponantur in infuſione in vaſe fictili in libras quindecim aquæ, ferueatque infuſio, donec decoctio ad decem redigatur libras, coleturque ac reponatur, vt ſæpius dictum eſt. Atque hæc prima aqua remiſſioris decoctionis ſuppleat in potu defectum aquæ ſecundæ.

*In ſene cholerico vel ſanguineo.

SI is ſenex imbecillus ſit, imminuto prius humore melancholico, cibetur diæta reſumptiua, vt ſenex phlegmaticus. Syrupus pro eo per totam curationem fiat calefactiuus, ad hunc modum, ponatur ex ramentis ligni libra integra in vaſe fictili, in aquæ libras quatuordecim. fiat ĩfuſio, vt ſupra, ferueatque quouſque redigatur ad libras ſeptem. Ex eo ſyrupo tam mane quam veſperi ſumatur

tur ſemilibra. Pro aqua ſecunda in potu, ramenta primæ decoctionis cõpreſſa ponantur in vitreo vaſe in aquę libras viginti. Ferueat ipſa ſecunda infuſio in balneo Mariæ donec ad quindecim redeat libras. Si vero paulo ſit æger validior, cibetur interdum dięta regulari, augeaturque potio ſyrupi duab⁹ vncijs, vt octonas ſumat vncias per incrementum & ſtatum curationis.

*In ſene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur huiuſmodi ſenex tota curatione, diæta regulari, pane bis cocto & vua paſſa. Ad ſyrupum ſit libra integra ligni, aquę libræ ſedecim. fiat infuſio de more, ferueatque ad ignem carbonum, donec redeat decoctio ad ſeptem libras. Coletur de more ac ſeruetur. Ex eo ſyrupo ſumat ægrotus mane ac veſperi, ab initio curationis vſque ad incremẽtum, vncias quatuor, deinceps vſque ad finem, ſumat ſemilibram. Pro ſecunda decoctione in potu, ſint aquę librę viginti, redigaturque decoctio ad decem & octo. Si autem robuſtior ſenex fuerit, augeatur potio

ſyrupi duabus fere vnciis. Secundaque de-
coctio fiat paulo intenſior, vt redeat ad
ſexdecim libras.

*De vigilia immodica.

LOnga & immodica vigilia ex aliqua prouenit quatuor cauſarum hoc eſt, vel à nimia ſiccitate, vel ab intẽperato calore, vel a cholera rubea aut nigra, vel a phlegmate ſalſo. Prę cipue tamen in cauſa eſt ſiccitas cerebri, dũ vel a calido iecore, vel ex aliqua materia calida per ſe aut per accidens, calidi vapores exhalantur, ac cerebrum per ſe ſiccum magis exiccant. Primũ igitur in huius morbi curatione cauſa frangatur antecedens. Deinde ſingulæ complexiones & ætates curentur in hunc modum.

*Curatio vigiliæ, in iuuene cholerico vel ſanguineo.

CIbetur talis ægrotus carne pulli elici cum frigidis herbis. Sumat vero in potu ſaltem duos mẽſes, aquã decoctiõis ligni ſancti, quæ talis fiat. Ex ramentis ligni ſint vnciæ tres per menſem, deinde quatuor vncię alio in menſe

mēſe, aquę librę viginti, fiat infuſio, ac ferueat in balneo marię, donec redeat decoctio ad quindecim libras. Hæc vero aqua in potu ſumpta, alterabit intemperiem, ſeu diſcraſiam membri dolorem immittentis. Corrigit enim atque inſtorat lapſa membra ex quacunque cauſa. Neque autem id cuiquam incredibile videatur, quod nos & alias experti ſumus, & pręcipue in clariſſimo viro Camillo Muſettula, quā quū immenſa vigilia ex iecoris caliditate pene conſumpſiſſet, ſola potione hac ligni ſācti alterante, refrigerato iecore, ſublata vigilia eſt, ac perfectę ſaluti reſtitutꝰ. quod illi quoque fuit ſummo miraculo.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

C Ibetur huiuſmodi iuuenis, vt ſuperior, ſed parcius aliquāto. pro eo autem fiat talis ſyrupus. Sint ligni vnciæ quatuor, aquæ duodecim, ferueat infuſio in balneo mariæ, donec redeat decoctio ad vncias ſeptem. Ex hoc ſyrupo ſumat æger per totam curationem vncias ſex mane tantū. Aqua ſecunda in potu fiat, vt in iuuene ſuperiore.

*In ſene cholerico vel ſanguineo.

SEnex ſi huius complexionis fuerit ab ineunte ętate, imminuto prius humore noxio, ſi ſit in cauſa, cibetur diæta reſumptiua, fiantque pro eo ſyrupus & aqua ſecunda, quæ alterent illius complexionem, pro ſyrupo ſit ligni ſemilibra, aquę librę viginti. ferueat infuſio in balneo Mariæ donec ad quindecim libras decoctio redigatur. Inde ſumat ęgrotus mane ac veſperi ſemilibram tota curatione. Pro ſecunda decoctione ramenta ex priore decoctione preſſa ponãtur in aquę libras vigintiquinque, hęc ferueat in eodẽ balneo: donec ad viginti redeat libras. Quod ſi aqua ipſa ſecunda non ſufficiat ad potum ob ſitim nimiam ſenis, fiat aqua prima in potu, qualis deſcripta eſt in iuuene cholerico.

In ſene phlegmatico vel melancholico.

EAdem in hoc ſene ſeruentur, quę in ſuperiore. Nam licet complexio per ſe humidia ſit, humectandus tamen eſt ob morbum ſicciſſimum.

*De perturbatione intellectus, defectu & amissione memorię.

P Erturbatio intellectus & defectus memorię non differunt, nisi per maiorem aut minorem vim causæ facientis morbum,& per diuersas capitis partes,& proprias sedes. Conueniunt vero ĩ materia & noxio humore, vnde oritur morbus. Atque de ea perturbatione intellectus hic pręcipimus, quę sine febre est quũ ex phlegmate putrido fit, vel ex cholera. Speciesque illas notamus huius morbi, in quibus communitas est in causa morbi pluribus membris principalibus, in quibus, præcipua sunt iecur & cerebrum. Et iecoris quidem caliditate fit morbus, dum comburit humores, ac cinericios reddit, gignitque choleram nigram, ex qua morbus hic nascitur. Sed & cerebrum solum nonnunquam est in causa, ob sui intemperiem seu discrasiam. Nam eius frigiditate augetur phlegma. Sępe etiam, vt diximus, vtrumque membrum est in causa, & plerumque alia membra, ex nimia frigiditate aut humiditate, quę solent morbum

af-

afferre, vt prima tertij tradit Auic. In quacunque autem ſpecie huius morbi maxime conuenit curatio ligni ſancti, quoniam tenui opus eſt materia in nutrimento, ob virtutem ligni nutritiuã, & in hoc morbo valde noxia eſt repletio ex cibo & potu, maximeque aduerſatur ſenſui animæ interiori. Auic. ibidem pręcipiente. Sed & ob id vtiliſſima eſt ligni ſancti medicina, quod exiccat, & tenuat ſanguinem, & temperate calefacit. Atque ita ſenſus interior purgatur & inſtauratur, vt eodem loco pręcipit Auicenna. Primum autem omnium in huius morbi curatione imminuatur cauſa antecedens noxius humor.

*Curatio perturbationis intellectus & amiſſionis memoriæ, phlegmate exiſtente in cauſa, in iuuene cholerico vel ſãguineo.

HViuſmodi iuuenis cibetur tota cu ratione diæta reſũptiua, ſi imbecillus ſit. Syrup⁹ pro eo fiat ex ligni ſemilibra, aquę libris octo. Ferueat infuſio in vaſe fictili ad ignem carbonũ, donec redigatur decoctio ad quatuor

tuor libras. Hoc vtatur ægrotus ab initio vſque ad mediam curationem, quatuor ſu mens vncias mane ac veſperi. In ſecunda decoctione, in potu ſint aquę libræ duode cim, redeatque decoctio ad ſeptem. Reliquo tempore curationis ſyrupus fiat ex ea dem ligni & aquæ menſura, ſed intenſior ſit decoctio, vt ad tres tantum redeat libras, ſumatque inde ægrotus mane ac veſperi ſemilibram Secunda decoctio in potu fiat ex decem libris aquę, atque ad ſeptẽ redigatur. Si autem validior ſit iuuenis, eadem ſeruentur, niſi quod minuenda cibi quantitas eſt, augenda ſyrupi.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CIbetur huiuſmodi iuuenis, ſi imbe cillus ſit, diæta reſumptiua vſq; ad mediã curationẽ, deinceps vtatur diæta regulari vſq; ad finẽ, niſi de ficientibus viribus, ad reſumptiuã ſit aliquãdo redeundum. Pro eo in tota cu ratione fiat ſyrupus ex libra integra ligni, aquę libris decem, ferueatque infuſio in fi ctili vaſe ad ignẽ carbonũ donec ad quĩq; libras redeat decoctio. Inde ſumat ęgrotus

mane

mane ac vesperi initio curationis vncias tres, in incremento quatuor, reliquo tempore semilibram. Secunda decoctio in potu fiat ex aquę libris duodecim, quę ad decem redeant feruendo.

*In sene cholerico vel consanguineo.

Cibetur senex hic tota curatione si sit imbecillus, dięta resumptiua fiatque pro eo syrupus ex libra integra ligni, duodecim aquę, ferueat infusio in vase testaceo ad ignem carbonum, donec ad libras septem redigatur. Hoc senex vtatur vsque ad mediam curationem, sumens mane ac vesperi vncias quaternas. Secunda decoctio in potu ex duodecim aquę libris feruendo redeat ad decem. A statu, & deinceps, syrupus fiat ex vna libra ligni, decem aquæ, redigaturque decoctio ad libras quinque. Sumatque inde ægrotus, tam mane quam vespere semilibram. Secunda decoctio in potu ex libris duodecim redigatur ad octo. Si autem robustior sit senex, cibus est pro illius viribus minuendus.

*In sene phlegmatico vel melancholico.

HViuſmodi ſenex cibandus eſt, vt vires, aut imbecillitas exegerint, diæta vel regulari vel reſumptiua, vel alternis. Pro eo ſyrupus tota curatione fiat ex libra integra ligni, aquæ libris decem, redigaturque decoctio ad quatuor libras, feruẽdo ad ignẽ carbonum in fictili vaſe. Inde ſumat æger mane ac veſperi vſque ad mediam curationem vncias quatuor, deinceps vſque ad finem ſemilibram. Secunda decoctio in potu fiat ex aquę libris decem, ad ſeptemque redigatur. Si autẽ ſenis vires maiores ſint, vti poterit tota curatione diæta regulari, & ampliori ſyrupi potione.

*Melancholia exiſtente in cauſa, in iuuene cholerico vel ſanguineo.

SI imbecillus ſit talis iuuenis, vtatur diæta reſumptiua per totam curationem, fiatque pro eo ſyrupus ex ligni ſemilibra, & aquæ libris octo, ferueat infuſio in vaſe fictili, donec redigatur decoctio ad ſex libras. Inde ſumat ægrotus ab initio vſque ad mediam curationem, vncias quatuor tam mane quam ve-

vęſperi reliquo tempore ſemilibram. Secunda decoctio in potu fiat ex libris aquę ſexdecim, ferueatque in balneo marię quouſque ad 12. redigatur. validiori vero iuueni tenuior prębendus eſt cibus.

*In iouene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur is iuuenis dięta regulari tota curatione. Si autem ſit imbecilior, in ſtatu curationis & deinceps dięta vti poterit reſumptiua. Syrupus pro eo vſque ad mediam curationem fiat ex ligni ſemilibra, aquę libris duodecim, ferueatque infuſio in vaſe fictili, redigaturque ad ſex libras. Inde ſumat æger mane ac veſperi ſemilibram. Secunda decoctio ſit ex libris quindecim aquę, ferueat in balneo marię, redeatque ad libras duodecim. In ſtatu & deinceps pro ſyrupo ſit libra integra ligni, decem aquę, redigaturque decoctio ad quinque libras, feruens in vaſe teſtaceo, ſemilibrāq; ſumat æger vtraq; potione tā matutina quā veſpertina. In ſecunda decoctione ſint libræ ſexdecim aquę, redeantque feruendo in balneo marię ad tredecim libras.

*In sene cholerico vel sanguineo.

DIęta resumptiua cibetur hic senex tota curatione, fiatque pro eo syrupus ex ligni semilibra, libris aquæ decem, redigaturque ad libras quinque decoctio, feruens in fictili vase. Sumantur vtraque potione vsque ad statum vnciç quatuor, in statu & deinceps vnciæ sex. Ad secũdam decoctionem in potu libræ quindecim aquæ feruẽtes in balneo mariæ, ad decem redigantur. Si autem sit robustior senex, intensior fiat vtraque decoctio, ex vna scilicet libra.

*In sene phlegmatico vel melancholico.

IVxta, vel vires, vel imbecilitatem fiat ab hoc sene diæta regularis aut resumptiua. Syrupus pro eo fiat per totam curationem ex vna libra ligni, decẽ aquæ feruẽs in vase fictili, decoctio redeat ad sex libras. Inde sumat senex vtraque potione semilibram, si vis hepatis concoctiua id tolerat. Secunda decoctio fiat ex libris sexdecim aquæ, redigaturque ad duodecim. Si autem secunda decoctio non sufficiat ad sitim senis & iuuenis, fiat prima decoctio in potu in balneo mariæ

ex

ex ligni vnciis tribus, aquæ libris quindecim, quæ ad decem redigantur.

*De melancholia.

MElācholię morbus multiplex est. Nos tamen de ea tractamus, qua existimatiua vis & cogitatiua perturbatur propter melancholicū humorē noxiū, fitq; adustione alicuius ex quatuor humoribus, ob imbecilitatem splenis, aut propter iecoris adustionem, vel alterius membri præcipui vel propter communem adustionem. Eamque melancholiam curamus ligno sancto, quæ non penitus confirmata est & obsoleta, sed quę vix curatur alii medicinis. Hoc igitur pacto quisquis eo morbo affectus est, præparetur ad curationem ligni sancti, vt trahatur in habitudinem contrariam causæ morbum facientis. Cibetur æger diæta & cibo apto ad eius morbi curationem, vt medici consueuerunt. Detur autem in prandio & in cœna loco vini per duos menses aqua ligni sancti: quæ talis fiat, ramentorum ligni vnciæ tres, aquæ libræ quindecim, ferueat infusio in balneo marię, donec ad decem libras redeat decoctio

coctio post hæc curetur morbus iuxta sin gulas cõplexiones & ętates, ad hũc modũ.

*Curatio melancholię in iuuene cholerico vel sanguineo.

C Ibetur is iuuenis tota curatione diæta resumptiua, alterata ad humidum, oleribus frigidis, vt decet. modus autem sibi sit iuxta vires, item pro cõplexione & adustione membrorum, quæ indigẽt alimento. Pro eo syrupus fiat de more ad hunc modum: sit ligni semilibra, aquæ libræ decem, ferueat infusio in balneo mariæ, atque ad libras quinque decoctio redigatur. inde sumat æger ab initio curationis vsque ad statum vtraque potione tam mane quam vesperi semilibram in statu, & deinceps vncias octo. Decoctio secunda in potu fiat ex aquæ libris vigintiquatuor, quæ in eodem balneo feruentes redeant ad viginti.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

E Adem seruetur curatio in hac cõplexione iuuenis, quæ in superiore. Hic enim morbus omnino ex

adustione gignitur, nec admodum diuersus est in diuersis cõplexionibus, nisi crassitudine aut tenuitate hũoris noxii. Quãobrem quo terrestrior fuerit materia morbi, eo diuturnior erit hæc curatio seruãda, quod minus apta sit humectationi & resolutioni & euacuationi.

*In sene cholerico vel sanguineo.

CIbetur senex huiusmodi resumptiua diæta humectante, vt dictum est, sed tenuiore cibo, quam iuuenis. facilius enim fert senex inediam, quam iuuenis. Pro eo syrupus fiat per totam curationem ex ligni vnciis octo, aquæ libris quindecim, infusioque feruens in balneo mariç ad libras octo redigatur. Inde sumat æger tam mane quam vesperi semilibram, minus vero si adsit stomachi aut iecoris imbecillitas. Aqua secunda in potu fiat ex libris aquę viginti, quę in eodem balneo feruentes redeant ad tredecim.

*In sene phlegmatico vel melancholico, eadem seruanda de vertigine.

MVltæ quidem sunt causæ vertiginis primitiuæ, atque ex humoribus, sed

ſed nos eatenus de vertigine tractamus, quatenus fit ex vi corrupta meditationis ſeu imaginationis, ob aliquam cauſam fixam in membro quopiam nobili: veluti eſt caliditas hepatis diſſoluens, aut imbecillitas ſtomachi euaporans, aut etiam totius cerebri euaporatio, aut alia quæpiam intemperies ac diſcraſia in membris ipſis nobilioribus. Et qui hunc morbum patitur, videntur ei locus in quo ipſe eſt, reſque omnes in gyrum verti ac labi, atque alia quædam ſimilia. Quæ ſæpe contingunt ſtudioſis, & vtentibus coitu immodico. Quicunque igitur hoc morbo curandus eſt, pręparetur ſaltem per duos menſes, antequam incipiat ſumere ſyrupum ligni ſancti. Vtaturque dięta reſumptiua, ea quantitate, quę conueniat complexioni & viribus corporis, abſtineatque ab omni cibo, qui in malum chilum conuertitur. Vtatur vero in potu ſemper tam pręparationis tempore, quam curationis, aqua ligni ſancti, nec vnquam bibat aquam aliam aut vinum, pręſertim phlegmaticus vel melancholicus. Aqua in potu pro ſanguineo iuuene vel

cholerico fiat ex ligni vncijs quatuor, quæ maneant in infusione diem ac noctem in aquæ libris quindecim, ferueatque infusio in balneo mariæ donec redeat decoctio ad libras decem. Pro phlegmatico vero iuuene vel melencholico aqua in potu fiat ex ligni semilibra, aquę libris sedecim, ferueatque infusio in fictili vase ad ignem carbonum, donec ad libras duodecim redigatur. In sene eadem seruentur, nisi quod & in cibo, & in quãtitate ligni atque aquę ad decoctionem, & in ipsius decoctionis gradu, est habenda ratio virium complexioni, & ætatis. Si autem hoc pacto vertigo non tollitur, adhibeatur eadẽ curatio, quæ descripta est in melancholia.

*De epilepsia.

EPilepsia, qui morbus latine dicitur comitialis, si & nõ simplex est, nos tamen de ea morbi specie tractamus, quæ a nonnullis vera epilepsia dicitur, & quæ gignitur a phlegmate. Quãquam & melencholica est nonnunquam in causa. Ex vtrouis igitur humore producatur

ducatur morbus, ac siue propter cerebri, seu propter alterius membri præcipui intemperiem, dummodo cõtingat ex interna causa materiali ac permanente, sitque id malum diuturnius nec tolli potuerit alia medicina, curatio fiat per lignum sanctum ad modum quam describimus. Ac primum locus in quo ęger curatur, hoc est cubiculum, sit temperate calidum, ab omni strepitu semotum, nec minus illustre. Sudor prouocetur, sed in capite copiosius, quam in reliquo corpore. Seruetur vero modus diligenter, pro ęgroti dispositione, tam in cibo quam in potione ligni, ne inter curandum aut febricula incidiat, aut destillatio, aut aliud quoduis accidens aduersum. Nam si rite fiat curatio per lignum sanctum, morbus facile curatur ac tollitur, quod nobis curantibus sæpius contingit. Sed illud pro miraculo habendum est, & est tamen verissimum quod monialis quædam nobilis ex ordine diui Francisci, in viridi ętate annorum triginta, sanguineę complexionis, morbum hunc comitialem passa sex annos, quum a me curata esset hac medici-

na & hoc ritu, diebus vigintiquinque, nec amplius pristinæ salutis prorsus redstita est, nec vnquam postea sensit epilepsiam. Sed & alios innumeros curaui desperatæ salutis. Curatio autem fiat in hunc modum.

*Curatio epilepsiæ in iuuene sanguineo vel cholerico.

VTatur hic ęger, si non sit imbecillus, diæta regulari ab initio vsque ad mediã curationẽ, deinceps vtatur dięta resũptiua. & si opus fuerit, etiã regulari, vsque ad finẽ. Syrupus pro eo vsq; ad mediã curationẽ fiat ex ligni semilibra, aquæ libris duodecim, ferueatque infusio in fictili vase ad ignem carbonũ donec ad sex redeat libras, vsque ad augmentum, inde vsque ad statũ ad quatuor tantum libras redigatur. A statu vsque ad finem syrupus fiat alteratiuus hoc pacto: ligni semilibra in aquæ libris decem, maneat in infusione duodecim horas, ferueansque infusio in balneo mariæ redeat ad sex libras. Per totam vero curationem

nem sumatur vtraque potione semilibra syrupi. Aqua secunda in potu tota curatione fiat ex aquæ libris viginti, redigaturque ad quindecim feruens in balneo mariæ. Si autem non sufficiet in potu hæc secunda decoctio, prima fiat aqua in potu ex tribus vnciis ligni, aquæ libris viginti, quę in eodem balneo ad sedecim redigantur. In sene autem eiusdem complexionis, eadem sunt seruanda, nisi quod & syrupus & aqua in vase fictili decocta poterunt audacius pręberi, propter phlegmatis excessum in ea ætate.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur iuuenis huiusmodi, si robustior sit, diæta regulari tota curatione. Syrupus fiat vsque ad mediam curationē ex libra integra ligni, libris aquæ decē & octo, duodecim horas fiat infusio, Post hęc feruēdo redeat decoctio ad septēlibras, post mediā curationē, fiat sirup⁹ ex vna cū dimidia libra ligni, libris aquę sedecim. infusio vt superior ferueat in fictili vase ad ignē carbonū donec ad libras quinque redigatur. In vtraque

potione sumat ęger semilibram syrupi. Secunda decoctio in potu fiat in fictili vase ex libris aquæ viginti, ac feruendo redeat ad decem. Eadem vero in sene seruanda sunt, nisi quod senex, licet facilius inediam sustineat, propter ętatis tamen imbecillitatē subleuari poterit diæta resumptiua.

*In pueris a quarto ętatis anno vsque ad quartum decimum.

E A ætate pueri cibentur tota curatione diæta resumptiua, maiore enim indigent alimento. Caro tamen assa præbeatur, non elixa. Quoniam vero difficilis est puerorū curatio, ac vix induci possunt ad sumendas medicas potiones, si nullo pacto poterit pręberi puero ęgro syrupus, curandus est sola aqua decoctionis ligni sancti sumpta in potu. Ea vero decoctio in potu puero cholerico vel sanguineo talis fiat, sint ramentorum ligni vnciæ tres, aquæ librę sedecim, ferueat infusio in gemino vase, donec ad libras redeat duodecim. In phlegmatico autem vel melancholico puero sint ligni vncię quatu

or, aquæ libræ ſedecim. ferueat decoctio in vaſe fictili ad ignem carbonum, donec ad libras duodecim redigatur. Si autē puer facilis fuerit, vt ſumat potionem, pro cholerico quidem puero ſyrupus fiat ex ligni vncijs quatuor, aquæ libris decem. ferueat infuſio ingemino vaſe, ſeu balneo marię, donec ad ſex libras redigatur. Sumatque inde puer tam mane quam veſperi initio curationis vncias duas, in incremento tres, deinceps vſque ad finem vncias quatuor. Aqua ſecunda in potu fiat tota curatione ex aquę libris quindecim, quę feruentes in eodem balneo redeant ad decem.

Pro phlegmatico ſyrupus fiat vſque ad mediam curationem ex vncijs quatuor ligni, aquę libris duodecim, redeatque decoctio ad ſeptem libras feruens in fictili vaſę, ſumāturque vtraq; potione vncię tres. Aqua ſecūda in potu ex ſedecim libris redeat ad duodecim. A media curatione vſque ad finem ſyrupi decoctio ex libris duodecim redeat ad quinque, ſumanturque vtraque potione vncię quatuor. Aqua ſecunda in potu ex ſedecim libris ad nouem redigatur. Si autem vtranque ſyrupi potionem

puer

puer abhorreat, alteram saltem sumat quotidie. Ac si amaror sit nimis molestus, leniatur amaror ipse, vt supra docuimus, coriãdris saccharo cõditis, vel saccharo tabarzet.

*In lactentibus infantibus.

FRequentior est in hac ætate comitialis morbus, multis de causis, ac maxime propter humiditatẽ. Curatio vero infantis tota est in ipsius nutrice constituenda. Vt cum affectum fuerit nutricis corpus potione ligni sancti, affecto etiam lacte atque alterato, quo vescitur infans, alteretur illius corpusculum lacte sic medicato, atq; curetur. Cibetur itaque nutrix diæta resumptiua, ea tamẽ quãtitate, qua tam ipsa, quam infans possit sustentari, & quę recte cõcoquatur. Syrupum sumat nutrix mane ac vesperi, sumatque semper in potu aquam secũdam. Qualitas vero & quantitas syrupi, item qualitas secundæ sint pro nutricis ætate atque complexione, vt dictum est.

De

*De paralysi.

MOrbus, quem Greci paralysim dicũt, latine dici potest dissolutio, quũ mẽbra corporis, amisso naturali vigore dissoluũtur. Id vero quũ in toto corpore cõtingit, Greci appellãt apoplexiã, quũ in parte, ac certo mẽbro, hemiplexiam. Cõsuetudo tamen obtinuit, quod Celsus refert, vt quocunque modo ea dissolutio paralysis appelletur. Nam non est in morbo ipso alia differentia, quam ex pauco, aut multo humore noxio, vnde vel vnus cerebri ventriculus, vel omnes simul lædantur. Plurimum vero in causa est phlegma viscorum, nec nimis crassum, quo meatus neruorum oppillantur, spiritusque vitales præcluduntur, ne permeent membra. Quapropter lassescentibus neruis membra hebetantur, cum priuatione sensus, & motus voluntarii. Stupor autem & tremor sunt præuiæ dispositiones ad morbũ ipsum, atq; stuporẽ debilitas facit in mẽbro, subtracta virtute spiritus vitalis, tremorẽ vero eadem virtus corrupta,

&

& tanquam prefocata, atque ab ipsa cerebri origine præclusa. Huic malo quanto citius fieri poterit, succurrendum est ligni sancti medicina. Atque si minus prima curatione tollitur morbus, curatio ipsa iterum est, ac etiam tertio & sepius repetenda. Neque omittenda hec medicina est, quanuis color in paralitico membro mutatus sit, quę res maximam (vt nostri authores tradunt) ostendit difficultatem curationis. Fiat autem curatio in hunc modum. Disponatur ęger per dies triginta ad curationem, priusquam incipiat potionem sumere syrupi, vt aqua ligni sancti vtatur in potu, loco vini, quę ex semilibra fiat ligni, libris aquę triginta, decoctioque ad viginti redigatur feruens in fictili vase. Membrum lęsum hoc pacto foueatur. fiat tale balneum: sumantur cortices radicum althęę, acori, vlmi, brionię, cucumeris asinini, singulorum manipulos sex. Capita liliorum alborum numero decē, seminis lini, fœni gręci, vtriusque vnā libram, baccarum lauri semilibram, chamęmeli, mellioti, vtriusque manipulos quatuor, intestinorum arietis pinguium
&

& purgatorum libras decem : ferueant hæc omnia in aqua fontana, fiatque calidum balneum quotidie peracta concoctione ante cœnam. Ex quo balneo suffimentum fiat diligenter paralytico membro. post suffimentum vngatur membrum hac vnctione. Sumantur altheæ vnciæ quatuor, olei sisamini, amygdalarum dulcium, liliorum alborum & cæruleorum, ex singulis semilibram, misceantur hæc omnia, fiatque vnctio, qua actu calida vngatur membrum læsum. deinde inuoluatur cannabina stuppa, fasciaque de more vinciatur. post hæc sumat æger aliquod electuarium resumptiuum, vt est electuarium ex gemmis cum aromatibus, aut talem aliquam cibum, cum quo bibat nonnihil ex ligni decoctiōe in potu. Postquam vero æger ad hunc modum per triginta dies paratus fuerit ad legitimam curationem ligni sancti, curatio ipsa hoc pacto instituatur.

*In iuuene cholerico vel sanguineo.

CIbetur hic iuuenis tota curatione diæta regulari. Syrupusque pro eo fiat

vsque

vſque ad mediam curationem, ex libra vna ramentorum ligni, aquæ ſedecim libris, redeatque decoctio ad libras ſex, feruens in fictili vaſe. Sumatque inde ægrotus vtraque potione ſemilibram. Aqua ſecunda in potu ex viginti libris feruens in fictili vaſe redeat ad duodecim. In ſtatu & deinceps fiat ſyrupus itidem ex vna libra ligni & ſedecim aquę, fiatque infuſio per horas duodecim. ferueatque in vaſe fictili, donec ad libras quatuor decoctio redigatur, inde ſumantur tam mane quam veſperi vnciæ octo vſque ad declinationem, deinde ſemilibra. Secunda decoctio in potu fiat ex libris aquę decem & octo, quæ feruendo redeant ad nouem. Si autem circa finem curationis refrigerandus fuerit ægrotus ob nimiam caliditatem decoctionis ligni ſancti, fiat ſecunda decoctio ex viginti libris aquæ, quæ ad ſedecim redeant feruentes in gemino vaſe. Atque hoc pacto puella quædam a me curata eſt ex morbo diuturno: a tertio videlicet ætatis anno vſque ad duodecimum, mutato colore corporis, membriſque diſſolutis, ab inferiori

feriori furcula vſque ad imos pedes.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CIbetur talis quoque iuuenis diæta regulari tota curatione. Syrupus pro eo fiat vſque ad declinationē ex libra vna ligni, ſedecī aquę. fiat infuſio per horas duodecī, ferueatq; in vaſe fictili, donec ad libras quīq; redigatur. Inde ſemilibra ſumatur vtraque potione. Secunda decoctio in potu fiat ex aquæ libris viginti, quæ feruendo redeant ad decem. In declinatione vſque ad finem ſyrupus fiat ex vna libra ligni, aquæ quindecim, feruenſque redeat decoctio ad ſeptē libras. ſumaturque itidem vtraque potione ſemilibra. Ad ſecundam decoctionē in potu libræ viginti aque feruendo redigantur ad quatuordecim. Atque hic ſyrupus & aqua in declinatione curationis tēperabunt caliditatem, qua corpus affectum fuerit priore ſyrupo calefactiuo, & aqua ſecūda, quibus domanda erat vis morbi.

*In ſenibus eadem ſeruanda ſunt.

P Ost curationem vero aliquot diebus, ne curatus recidat in morbũ, cibus quidem communis sumẽdus est, sed qui nihil noxius sit, & quãtus facile concoqui possit: potus vero sit ex ligni decoctione, quæ talis fiat: sit semilibra ramentorum ligni, libræ aquæ viginti quinque, ferueant vna in fictili vase donec ad viginti libras decoctio redigatur.

*De spasmo seu contractione.

D E ea contractione tractamus, quæ ex noxio humore fit, siue in vno mẽbro fiat, siue ĩ plurib9, & quę em prosthtotonus dicatur, opisthotonus, vel tetanus. talemque morbum phlegma sæpius gignit crassius illo ex quo fit paralysis. Itaque de spasmo nunc tractamus, non vt ex siccitate cõtigit, aut inanitate, propter vigilias, aut morbũ diuturnũ, sed vt ex noxia gignitur materia, & qui est difficilis curationis. In talis igitur morbi curatiõe priusquã sumi ĩcipiat potio ligni sãcti, purgãdus est æger, tollẽdaq; aut minuẽda causa morbi antecedens, hoc est noxius humor

phlegmatis

phlegmatis crassioris, cibo quoque atque aliis obseruationibus disponendum corpus ęgroti ad legitimam ligni sancti curationē. In ipso autem curationis initio contracta membra idoneo cataplasmate fouēda sunt, quod bis quotidie actu calidum apponendum est. Ipsum autem cataplasma fiat in hunc modū, libra vna ligni sancti in puluerem redigatur, incernaturque, tum ferueat in aqua communi in vase fictili duas horas, deinde addantur ex corticibus radicum althææ prę paratis, acori, brioniæ, enulę campanę, singulorum manipulos tres, rursusque ferueant vna hęc omnia cum ligno sancto. post hec tondantur in mortario lapideo, atque in formam deducantur cataplasmatis. Hac autem curatione nos vsi sumus optimo successu, præsertim in Ioanne Cordubensi milite, ab eaque clarissima vrbe, parentes nostri originem trahunt, qui diutino spasmo afflictus fuerat toto corpore, pręsertim in octo musculis ventris inferioris, ac sępe a peritissimis medicis curatus, nihil profecerat. imo in paralysin incurrerat & epilepsiam. Is itaque per nos curatione ligni sancti

præuia, quam diximus, diſpoſitione, & decima curationis die leuatus cruciatu eſt atque dolore, vigeſima vero prorſus eſt morbo liberatus, reditusque perfectæ incolumitati. Hæc autem legitima curatio eſt per ligni ſancti potionem.

*In iuuene cholerico vel ſanguineo.

HIc æger, ſi imbecilus fuerit, reſumptiua vtatur diæta tota curatione. pro eo vſque ad mediam curationem ſyrupus fiat ex ligni ſemilibra, aquæ libris duodecim quę ad nouem redigantur, feruentes in fictili vaſe. Inde ſumatur vtraque potione ſemilibra. ſecunda decoctio in potu ex tredecim aquę libris redeat ad nouem, feruens in balneo mariæ. In ſtatu & deinceps fiat ſyrupus ex libra vna ligni, aquæ ſedecim, quę in vaſe fictili redeant ad ſeptem. Semilibraque item ſumatur vtraq; potione. Aqua ſecunda in potu ferueat in gemino vaſe, atq3 ex viginti libris ad quindecim redigatur.

*In iuuene phlegmatico vel melancholico.

Cibetur

Cibetur is æger tota curatione diæta regulari. Pro quo vſque ad mediam curationem fiat ſyrupus ex vna libra ligni aquæ ſedecim, fiatque infuſio per horas duodecim, ferueatque in vaſe fictili ad ignem carbonũ, donec ad ſex libras redigatur. Sumatque ſemilibram æger tam matutina potione, quam veſpertina. Secunda decoctio in potu fiat in gemino vaſe, redigaturque e viginti libris ad decem. In ſtatu, & deinceps ſyrupus fiat ex libra vna ligni, ſedecim aquæ: fiatque infuſio, vt ſuperior, ferueatque in vaſe fictili, donec ad quatuor tantum libras redeat decoctio. Inde ſumat æger vtraque potione, ſi robuſtior fuerit, octo vncias, ſi minus robuſtus, ſex, quatuor vero ſi nimis imbecillus. Aqua ſecunda in potu ex viginti libris feruẽdo redeat ad octo. In ſenibus eadem ſeruanda, niſi qua propter exceſſum phlegmatis in ea ætate, audacius fieri poterit intenſioris decoctionis ſyrupus & aqua ſecunda. Hęc autem ſpaſmi curatio ſeruanda etiam eſt in tortura oris, cæteriſque morbis, in quibus ineſt contractio.

*De fluxu nimio lachrymarum.

DE lachrymarum fluxu tractamus contingenti non natiuo, de eo tamen qui diuturnior est, nec facile curatur. Isque humor, vel e medio cranio, vt ait Auicēna, tertia tertii, vel extra cranium scateat, ac per oculos fūdatur. De cancro autem, aut duritię cuiusuis apostematis oculorum tunc tractabimus, quū de apostemate in vniuersum disseremus. Fluxus igitur lachrymarum, hoc ritu curandus est per ligum sanctum.

*In cholerico iuuene vel sanguineo.

C Ibetur hic ęger tota curatione diæta regulari. Syrupus pro eo fiat initio curationis ex ligni semilibra, aquæ libris decem, quæ in vase fictili feruendo ad sex redigantur. in incremento & statu fiat syrupus ex semilibra itidem ligni, duodęcim libris aquę, fiatque infusio per horas duodecim, tum ferueat in fictili vase donec ad quatuor libras redeat decoctio. In declinatione fiat syrupus vt initio curationis. Sumatur vero per totam curationem semilibra vtraque potione

tione. Secunda decoctio in potu ex libris quindecim in eodem vase fictili feruendo redeat ad decem.

*In phlegmatico vel melancholico.

EAdem seruetur diçta in hoc ægroto: Syrupus vero fiat pro eo tota curatione ex libra vna ligni, aquę sedecim, redeatque decoctio ad libras quatuor feruens in fictili vase. Inde sumantur in vtraque potione vsque ad mediam curationem vnciç quatuor, deinceps vsque ad finem semilibra. Aqua secunda in potu ex libris viginti, feruens in eodem vase redeat ad decem. Atque hoc pacto nos inter cæteros curauimus filium viri magnifici Raphaelis Vitalis, ex veteri morbo fluxus lachrymarum cum graui ophthalmia, nec postea recidit vnquam iuuenis in morbum, sed permãsit absolute incolumis. In senibus idem seruandus est ritus curationis, habitatum ętatis ratione, vt sępius admonuimus.

*De aurium morbo, auditu videlicet obtuso.

OBtusus grauisque auditus & si multiplex est, de illius tamen generis

morbo hic tractamus, qui ex frigido humore contingit. siue neruo interiore auditus affecto, seu ipsa tantum aure. Is igitur morbus si iam inueterauit, nec alię illi subuenerint remedia, imminuto prius humore noxio, & causa ipsius morbi, hoc ritu curetur per lignum sanctum. Cholericus iuuenis vel sanguineus cibetur initio curationis diæta regulari. A statu autem vsque ad finem diæta: sit resumptiua. Ab initio vsque ad augmentum fiat pro eo syrupus ex ligni semilibra, aquę libris decē. ferueat infusio in fictili vase, donec ad libras quinque redeat decoctio. Aqua secunda in potu, ex duodecim libris ad nouem redigatur. Ab incremento ad finem curationis fiat syrupus ex semilibra ligni, decemque libris aquæ, sed ad tres tantum libras redeat decoctio. Aqua secunda ex libris duodecim ad sex redeat.
Ex syrupo sumatur semilibra, tam mane quam vesperi tota curatione. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis regulari diæta vtatur tota curatione, syrupus pro eo vsque ad declinationem fiat ex libra vna ligni, aquæ duodecim, redeatque

decoctio ad libras quinque. Semilibraque inde sumatur vtraque potione. In declinatione, atque vsque ad finem curationis, in syrupo sit vna quoque libra ligni, ac nouem aquæ, redigaturque decoctio in fictili vase ad tres libras, atque vtraq; potione sumatur vna libra. Aqua in potu fiat ex libris aquæ duodecim, quę decoctę redeāt ad decem. In sene sunt eadem seruanda, nisi quod adhiberi potius debet diæta resumptiua.

*De nasi morbis, polypo, videlicet alijsque vlceribus.

1

POlypus est vomica in naso, seu apostema, quod crassius est atque carnosum. Oritur sæpius ex hæmorrhoidibus, desinitque in cancrum. Quapropter facilius hæmorrhoides curantur, quam polypus, cancer polypo difficilius. In causa est polipo pituita & atrabilis ex morbi calore corrupta, resoluto tenui humore, crassoq; cōcreto in materiam carnosam. Diminuto igitur ante legitimā curationē humore noxio, amoueatur a perito chirurgo quātū fieri poterit materia illa

carnoſa, vel ferro, vt a me complures curati ſunt, vel cauterio, vel alio quouis inſtrumento artis aut remedio, ita vt cauſa cōiuncta penitus deleatur, morbuſque non recidat, membrumque ſuſcipiens foueatur curetur emittens. Poſt hęc ligni ſancti curatio adhibeatur. Cholericus iuuenis vel ſanguineus diæta regulari cibetur tota curatione. ſyrupus fiat ex octo vnciis ligni, aquæ libris decem, redeatque decoctio ad quatuor libras. Inde ſumatur vtraque potione vſque ad mediam curationem ſemilibra, reliqua curatione ſumantur vncię octo. Aqua in potu ex duodecim fiat aquæ libris, quæ ad octo redigantur decoctæ. Si autem robuſtior fuerit ęger, poterit in ſyrupi decoctione apponi libra integra ligni. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis regulari quoque diæta vtatur tota curatione. Syrupus fiat ex aquæ libris quindecim, ligni vero vſque ad mediam curationem libra vna & ſemis, deinceps libra tantum, redigaturque decoctio in fictili vaſe ad libras quinque. Aqua in potu in eodem fictili vaſe decocta, ex viginti libris redeat ad quatuordecim. Senibus cibo

bo

bo vtendum eſt ampliore, propter ætatem imbecillem, remiſſiore ligni decoctione. Notandum autem, quod eodem ſyrupo licet polypum ipſum vel vlceroſum vel ſine vlcere fomentare vel lauare, vel aliquo inſtrumento artis decoctionem quoquo modo iniicere atque apponere. Incredibilem enim pręſtat opem decoctio ipſa extra appoſita, diregendo, mundando, ſolidando vlcera vomicaſque.

*De linguę ſpaſmo & ranula.

Linguæ ſpaſmus & ranula polypi eodem ritu curandi ſunt. Ranulæ vero ſi ad cancrum vergit, diligenti manus operatione ſubueniendum eſt, & ligni ſancti potione.

*De gingiuarum imbecillitate, de fluxu humoris, de vlceribus, ac dentium commotione.

Gingiuarũ imbecillitas & emollitio, vlceraque, fluxuſque humoris, atque commotio dentium, cauſam habere ſolēt a membris principa-

li-

libus affectis. vt ex calidiore cerebro humores nimios attrahente, refundenteque gingiuis, quibus humoribus noxiis illę corrumpuntur. ex adusto etiam iecore stomachoque affecto, humores corrumpente, qui permaneant ad ipsas gingiuas. Causa igitur cognita morbi, si alia remedia nõ subuenerint, imminuta prius ac fracta ipsa morbi causa, ligni sancti curatio adhibeatur, ad hunc modum. Cholericus iuuenis aut sanguineus, diæta cibetur resumptiua, sed tenui, quantum complexio patitur, tota curatione. Syrupus pro eo fiat vsque ad mediam curationem ex libra vna ligni, aquæ duodecim, redeatque decoctio feruens in fictili vase ad sex libras, reliqua curatione sint cum vna libra ligni, quindecim aquæ, ac redeat decoctio ad quatuor libras. Atque in vtraque potione sumatur libra semis. Aqua in potu ex libris viginti decocta redeat ad quindecim. Phlegmaticus vel Melancholicus iuuenis cibetur diæta regulari vsque ad mediam curationem, deinceps resumptiua. Syrupus pro illo fiat tota curatione ex libra vna ligni, duodecim aquæ,

aquę, fiatque infusio per horas duodecim, inde feruens in fictili vase ad quatuor libras decoctio redigatur. In secunda decoctione libræ aquæ vigintiquinque, ad quindecim redeant in eodem vase feruentes. In senibus idem seruandus est ritus, habita, vt toties diximus, ætatis ratione. Adhibeatur pręterea gingiuis frequens lotio, atque omnibus horis, vel ex decoctione ligni, vel alio quouis humore medicato ad morbum pertinente. Percoctus autem aut bis coctis panis, propter putres gingiuas marcerandus est vel iure pulli vel aqua syrupi.

*De pectoris morbo asthmate, hoc est difficili anhelitu.

ASthma, hoc est difficilis respiratio atque anhelitus, non simplex est morbus, atque in. 4. species distribuitur: omnibus tamẽ eadem potest causa cõtingere humoris noxii. Atque in senibus quidẽ non est fortasse morbi materia dissolubilis. Quũ tñ ex viscoso humore fact⁹ ẽ asthmati morb⁹, licet

peruetus ſit, ſi non profuerunt aliæ medicinæ, tenuata prius morbi materia, & imminuta, ligni ſancti curatio adhibeatur. In ligni autem decoctione admiſceri licet palmarum fructus, quos dactylos dicunt, hyſſopus aliaque ſimplicia, vtilia morbo. Eademque facienda curatio eſt in veteri tuſſi, apoſtemate, ceteriſque pectoris morbis aſthmati ſimilibus. Ante legitimam vero ligni curationem, ęger hoc pacto præparetur, vt duos circiter menſes vtatur quidem conſueto cibo, ſed talis, qui & facile concoquatur, nec excitet morbum. In potu autem, loco vini ſumatur ligni decoctio, quæ talis fiat. Sint vnciæ tres ligni, aquæ libræ viginti, fiat infuſio per diem & noctem, inde ferueat in vaſe fictili ad ignem carbonum horam vnam, tum ponatur in decoctione hyſſopi manipulus vnus, dactylorum libra ſemis. poſt hęc rurſus ferueat, donec ad quindecim libras redeat decoctio: legitima vero curatio talis fiat. Cholericus iuuenis vel ſanguineus cibandus eſt vſque ad mediam curationem diæta regulari, deinceps reſumptiua. In ſy-

rupo

rupo fit libra vna ligni, aquæ duodecim, hyssopi & dactylorum quantum oportebit, fiat decoctio in fictili vase, redigaturque ad sex libras vsque ad mediam curationem: deinceps ad libras redeat quinque. Sumanturque vtraque potione vnciæ quatuor. Aqua secunda ex libris viginti ad quindecim redigatur. Phlegmaticus iuuenis vel melancholicus vtatur tota curatione diæta regulari. Syrupus fiat ex libra vna ligni, aquæ viginti, redeatque decoctio feruens in fictili vase ad libras decem. post hæc apponatur in decoctione hyssopi & dactylorum, quantum sat fuerit, agarici vero dragmæ duę. tum feruere pergat decoctio, donec ad septem libras redigatur. Ex eo syrupo sumatur tam mane quam vesperi semilibra vsque ad augmentum, deinceps vsque ad finem curationis vnciæ octo. Aqua secunda in potu ex vigintiquinque libris redeat ad decem & octo appositis in decoctione dactylis, aut tale aliquid pectori vtile. Eadem vero in senibus seruanda sunt, habita ætatis ratione. Ac licet non possit in ea ætate salus restitui ab eo

morbo non tamen deferendi sunt senes vel decrepiti. Continendus enim est curatione in senibus morbus, ne augeatur.

*De phthisi, hoc est tabe.

ET si tabes, letalis morbus, qui phthisis Græco nomine dicitur, nullam habet spem certam ab arte medica, non tamen est omnino illius curatio desperanda, præsertim initio morbi, atque vsque ad statum: nec propter incertam spem curationis, destituendus est æger ope medicinæ, vt certissime pereat, vt Galenus præcipit in methodo in libro de ingenio sanitatis. In recenti igitur morbo, atque per incrementum, seruari præcipimus legitimam curationem, quę ab artis authoribus tradita est. Ligni vero sancti medicinam cōtendimus esse huic morbo salutarem, cum præstet hoc lignum simplicibus vniuersis, quibus medicina vtitur, vt priore libro docuimus, atque ex omnibus qualitatibus, aduersusque omnes operari potest, ob variam ipsius medicinę confectionem, multiplicique

sua

sua ac salutifera virtute, modis omnibus male affecto corporis subuenire. Calida enim vi & sicca viscosas materias incidit, ne pulmonem corrumpant, vlcera vero ipsius pulmonis exiccat, purgat, integrumque pulmonem reddit. frigida vi & sicca solidat, ac fluxum sanguinis, si quis est, restringuit. frigida & humida vi humectatis atque refrigeratis, febrem ossium frangit, humidum quoque vitale reficit ac fouet. Itaque quoniã huic morbo varia est adhibenda medicina, variique necessarii sunt effectus, vt Auicen. præcipit prima quarti de hectica curatione, nulla potest alia medicina curari tam commode phthisis ipsa quam ligno sancto, in quo diuersæ virtutes & operationes, maximeque salubres. Quoniam vero multa sunt hecticæ communia cum phthisi, eadem erit curatio seruanda in vtroque morbo, vbi eadem erit ratio vtriusque, vt eo tantum differant, quo excedens & excessum, Autore Isaac secundo libro de febribus. Et quũ eadẽ causa est hecticæ, quæ phthisis, vt idem autor tradit. 3. libro. Quum igitur hectica febris nõ habet

bet

bet aliam rationem aphthisi, sed illius est potius accidens quoddam, idem seruãdus est modus in curatione. Illo tamen imprimis præcepto seruato Auicẽnæ prima quarti, vt si causa hecticæ fuerit apostema, aut lęsum aliter aliquod membrum, in eo primum curatio adhibeatur, causaque aufe-ratur morbi, & origo. Pręterea eadem instituatur curatio in hectiqua & in phthisi, ad hunc modum. Ante legitimã ligni curationem duos circiter menses, prębenda ęgro sunt electuaria iuxta artem, vel syrupus, vt morbus exegerit. In potu autem, loco vini sumatur ab ęgroto decoctio ligni, quę talis fiat. Ponantur in aqua hordei purgati vncię tres ex ramentis ligni: ibique permaneant quatuor horas, deinde proiecta aqua ipsa hordei in qua fuerat lignum, in alteram rursus hordei aquam ponantur ipsa ligni ramenta, sintque aquę sedecim librę, ferueatque infusio hęc in gemino vase, donec ad libras vndecim redigatur. Post hęc ad legitimam curationem aptius erit egri corpus tam diu affectum, assumpta huius ligni Sancti decoctione. Cholericus

iuuenis

iuuenis vel ſanguineus cibetur diæta re-
ſumptiua, addito etiam contuſo pullo,
vel iure pulli conſumpti: pro ægri corpo-
ris imbecillitate ſyrupus huiuſmodi fiat.
R amentorum ligni vnciæ quatuor, aquæ
hordei purgati ſint libræ decem. fiat in-
fuſio per duos dies & noctes, poſtea fer-
ueat in gemino vaſe, donec ad libras ſe-
ptem redigatur. inde ſumatur in potio-
ne libra ſemis. Si autem intentio magis
ad vires ſit, quam ad morbum, vna tan-
tum ſit quotidie potio ſyrupi, vt largius
poſſit æger cibari, meliuſque concoque-
re. Si magis ad morbum eſt intentio, duæ
ſumantur ex more ſyrupi potiones, ma-
ne ac veſperi. Quod ſi electuarium præ-
beri viſum fuerit reſumptiuum hora ſy-
rupi, vel ſyrupi potio minuatur, vel ſpa-
cium tribuatur concoctioni. Si vero ſy-
rupum ipſum quis, & curatiuum eſſe vo-
luerit, & reſumptiuum, apponendum eſt
in decoctione pectus gallinæ vel capo-
nis. Tunc aqua in potu fiat ſecunda li-
gni decoctione ad hunc modum. Sint
vnciæ tres ligni, aquæ hordei libræ vi-
ginti. ferueat infuſio, donec ad quinde-
H cim

cim libras redigatur. Atque hæc fiant vſq; ad incrementum curationis. Deinceps vſque ad finem. ſyrupus fiat ex ligni libra vna, aquæ hordei libris duodecim. fiatque infuſio per diem & noctem. deinde ferueat in vitreo vaſe, donec redeat decoctio ad libras quinque ac ſi pectus caponis in decoctione poſitũ eſt, aqua in potu fiat ex quatuor vncijs ligni, aquę hordei libris viginti, ferueat infuſio donec ad tredecim redeat libras. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis cibetur vt ſuperior. Syrupus fiat ex ligni ſemilibra, aquę libris duodecim. ferueatq; infuſio in fictili vaſe donec ad quinque libras redigatur. inde ſumatur vtraque potione libra ſemis. Aqua in potu fiat ſecunda decoctione de more, in vitreo vaſe, ſintque aquæ librę quindecim, quæ feruendo redeant ad 10. De ſenibus hoc loco, pręſertim decrepitis, nihil pręcipimus, quoniam perraro in eis curatio contingit.

De

*De fastidio cibi.

FAstidij causas tradit Auic.fen decima tertia tertij canonis, tum malam cõplexionem frigidam, frangentem duas virtutes, sensitiuã & attractiuã, tum magis phlegma plurimũ viscosum, hęrens in stomachi orificio, quæ sedes est appetitus cibi, quemadmodum in fundo ipsius stomachi fit côcoctio, quod eodem loco pręcipit Auicenna. Quamobrem quod de fastidio cibi præcipitur, ad languidam quoque concoctionem est referendum. Siue ex cerebro id eueniat, seu ex hepate ad frigidum inclinãte, seu ex alio membro atra bile affecto, causaue alia quacunque. Cum igitur morbi causa fixa fuerit, nec alia profuerint remedia, ad ligni sancti est medicinam confugiendum. Præparetur vero ęger ante legitimam ligni curationem saltem diebus triginta. quo tempore cibo vtatur resumptiuo, sed eo tenui, & qui nihil officiat. Vinũ autem non bibat, nec aliud quã ligni decoctionem, quæ talis fiat. Ramẽtorum ligni vncię quatuor sint, libræ quindecim aquæ, redeatque decoctio ad libras duodecim. Post hęc legitima

curatio ineatur. Cholericus iuuenis vel sanguineus vtatur vsque ad incrementum curationis diæta regulari, deinceps vsque ad finem, resumptiua. Syrupus tota curatione fiat ex ligni semilibra, aquę libris octo, redigaturque decoctio feruens in fictili vase ad quatuor libras, atque libra semis sumatur vtraque potione. Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad nouem. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis cibetur tota curatione diæta regulari. In syrupo sint octo unciæ ligni, aquæ libræ duodecim fiat infusio per diem & noctem. tum ferueat in fictili vase donec ad libras quinque redigatur. sumaturque libra semis tota curatione mane ac vesperi. Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad decem. In senibus eadem seruanda sunt habita ætatis ratione.

*De fœtido spiritu.

EAdem fiat curatio, quę de fastidio cibi tradita est, in ægro phlegmatico.

*De stomachi apostematibus.

DE eo apostemate stomachi hic præcipimus, quod fixam habet causam, nec facile curatur. Huiusmodi vero apostemata frigida, diuersa fiunt & loco & situ. Causam vero tradit Auicen. fen decimatertia tertij tractatus phlegma esse, vel atram bilem in stomacho paulatim congestam. Alijs igitur non iuuantibus medicinis, ligni sancti curatio adhibeatur. Itaque cibetur æger tota curatione dieta regulari. Pro eo syrupus fiat ex libra vna ligni, aquę duodecim, redigaturque decoctio in fictili vase ad sex libras. inde sumatur vtraque potione semilibra vsque ad finem curationis. Aqua in potu ex libris decē & octo redeat ad duodecim. In frigida vero cōplexione & ætate, syrupi decoctio ad quatuor tātum libras redeat ex duodecim.

*De iecoris seu hepatis morbis.

*De carnoso ac duro apostemate.

VAlde difficile est in vno quouis simplici proprietates inueniri, quę affecto iecori necessariæ sunt, vt in decimaquarta præcipit Auicenna. Sic ipsas enumerando, videlicet, amaritudinem, stiptici-

tatem, odorem, maturationem, lenificationem, mundificationem, penetrationis velocitatem, suauitatem & his similia. Quas omnes proprietates, ac multo plures virtutes habet lignum hoc sanctum & salutiferum. Quapropter in iecoris morbis, præsertim apostemate duro & letifero, hac maxime opus est medicina. Subueniendum vero huic malo quamprimum est. Quoniam, vt eodem loco tradit Auicenna, cum inualuerit morbus, non prodest medicina. Verum & si maxime induerit ipsum apostema, non tamen est salus desperanda ex ligni medicina tam salutari, in quo virtus est tenuatiua, & abstersiua, cæteræque quas eodem loco Auicenna ostendit, quę spem certam faciunt salutis. In pręparando ęgro ad iecoris curationem per quacunque medicinam, illud obseruandum est, quod eodem loco precipit Auicenna, vt maxime animaduertatur complexio in iecore, quod curatur, ne ita refrigeres, vt ad hydropisim deducas, aut ita calefacias, vt maxime arescat. Quum igi-

tur durum eſt & carnoſum hepatis apo-
ſtema, ſiue ab antecedente altero apo-
ſtemate profectum ſit, ſeu per ſe incepe-
rit, cauſamque habeat coniunctam, fixam,
auferrique difficilem, quod per ſigna co-
gnoſces, quæ ab eodem traduntur autho-
re Auicenna, ligni ſancti curatio fiat ad
hunc modum. Cholericus iuuenis vel ſan-
guineus cibandus eſt diæta reſumptiua
tota curatione, cum contuſo etiam ca-
ponis, gallinæue pectore, ſeu iure pul-
li conſumpti. Syrupus pro eo tota cura-
tione fiat ex octo vncijs ligni, aquæ li-
bris duodecim, quæ in fictili vaſe feruen-
tes ad ſex libras redigantur, ſintquæ vn-
ciæ quatuor in potione mane ac veſperi.
quod ſi alia ſunt adhibenda remedia,
vna ſit tantum quotidie potio ſyrupi. A-
qua in potu fiat in vitreo vaſe, atque ex
libris quindecim redeat ad duodecim.
Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis
vt ſuperior cibetur. Pro eo ſyrupus fiat to-
ta curatione ex libra vna ligni, aquæ duo-
decim, fiatque infuſio per horas duode-
cim, inde ferueat in vaſe fictili donec ad li-
bras quatuor redigatur. Sumaturq; in po-

tione libra ſemis. bis die, aut ſemel, vt in ſuperiore. Aqua in potu ex viginti libris in eodem vaſe feruens redeat ad ſedecim. Si autem leuius æger curandus videatur, in potu tantum, loco vini ſumat ligni decoctionem, quæ talis fiat. Sint ramentorum ligni vnciæ quatuor, aquę libræ viginti, quę ferueant in fictili vaſe, donec ad quindecim libras decoctio redigatur. At ſi ſyrupus ſumatur, poterunt in ipſius decoctione admiſceri herbæ iecori vtiles, calidę ſeu frigidæ, pro morbi & complexionis ratione.

*De hydropiſi ſeu aqua inter cutem.

AQua inter cutem græce hydropiſis eſt, cuius genera & cauſas late tradit Auic. fen quartadecima. Eius nos morbi reliqua genera curauimus ligno ſancto, pręter tympanitem, Quum vero habet morbus ipſe fixam cauſam perdifficilem recipit curationem. Atque propterea, opus eſt ligni medicina. Cholericus vel ſanguineus iuuenis reſumptiua diæta vtatur tota curatione. Syrupus

rupus in fictili vase fiat initio curationis vsque ad statum ex ligni semilibra, aquæ libris quindecim, decoctioque ad sex libras redigatur. In vtraque potione sit semilibra. Aqua in potu ex libris viginti redeat ad duodecim. Reliqua curatione fiat syrupus ex octo vnciis ligni, libris aquæ duodecim, fiat infusio per horas duodecim, ferueatque in fictili vase, ac redeat ad quatuor libras, sumaturque semilibra vtraque potione. Pro aqua in potu ex sedecim libris redeat decoctio ad octo. Phlegmaticus iuuenis vel melancholicus regulari dięta cibandus est tota curatione, nisi vires defecerint. Syrupus in vase fictili fiat ex libra vna ligni, decem aquæ, factaque infusione per horas duodecim ferueat, donec ad quatuor libras deueniat. Sintque in vtraque potione vnciæ quatuor vsque ad mediam curationem, deinceps vsque ad finem semilibra. Pro aqua in potu ex viginti libris decoctio in eodem vase facta redeat ad duodecim. Atque in hoc etiam morbo admisceri herbæ possunt in syrupi decoctione apte ad morbum cum vi-

ni

ni pręparatione, vt in 4. libro dilucidabo, cum hydropicus a visione aquę, nedum a potu ipsius, quantum possibile est prohibendus, vt Auicenna pręcipit fen. 14. tertii. Eadem vero adhiberi curatio potest regio morbo seu arquato vel icterico, item splenis apostematibus, vt nos multos cognouimus esse curatos.

De morbis renum. De vesicę ac renum vlceribus.

VEsicę ac renũ vlcera, que causam habent ab humore aliquo noxio corrodente, incidente, aut exulcerante, aliamue similem causam, eadem fere ratione curari possunt. Quum is vero morbus inueterauit, non suscipit curationem, nisi cum ingenti molestia, vt proprio capite tradit Auicenna. Hac tamen curatione ligni sancti spes maxima est salutis, vt sępius nos experimento cognouimus. Quẽdãq; vidimus decrepitum senem octogenariũ, qui viginti annos vlcera passus fuerat in substantia renum, cum dolore vehementi, medicina ligni saluti restitutum atque omnino incolumẽ, Iuuenis igitur cho

lericus vel ſanguineus vtatur tota curatione diȩta regulari, taliquе ſyrupo. Ex libra vna ligni, quindecim aquȩ, fiat infuſio cõmunis per horas duodecim, feruensque in fictili vaſe ad libras quinque deueniat. Sitque in vtraque potione ſemilibra. Aqua ſecunda ex viginti libris redeat ad quindecim, feruens in balneo; marię. Phlegmaticus quoque vel melancholicus iuuenis regulari diæta cibendus eſt. Syrupus vt ſuperior fiat, ſed ad quatuor tantũ libras redeat decoctio. Aqua ſecũda ex libris viginti quinque redeat ad quĩdecim in fictili vaſe. Eademque fiat curatio in ſene. Illud vero animaduertendum eſt, quod ad omnem intentionem curandi vlcera veſicæ, maxime etiam prodeſt extrinſecus prima ligni decoctio, iniecta intra veſicam aliquo artis commodo inſtrumento.

✱ De vuluæ morbis, ſeu matricis, De fluxu ex matrice.

Quum ſunt in mulieris corpore ſuperuacanei. hu mores, ac noxii, præter menſtruos, ad matricẽ omnes defluũt, tãquã ad corporis ſẽtina. Itaq; fluxus

fluxus fit nimius ex matrice. Eius morbi & caufas & qualitates Auicenna docet fen vigefima prima. Id malum conceptionem omnino prohibet, & præterea eft ipfi mulieri perniciofum. Quamobrem cum alia remedia non profuerint, curatio adhibeatur per lignum fanctum ad hunc modum. Mulier fluxum eft matrice patiens propter iecoris caliditatem, cibetur vfque ad ftatum curationis diæta regulari, deinceps refumptiua. Pro ea fyrupus tota curatione fiat ex libra vna ligni, quindecim aquæ, fiatque decoctio in vafe fictili, redeatque ad libras feptem, fitque femilibra in vtraque potione vfque ad ftatum, deinceps vnciæ octo. Aqua fecunda in potu ex libris viginti redeat in eodem vafe ad duodecim. Mulier vero fluxum patiens propter frigiditatem iecoris aut alterius membri, cibetur tota curatione diæta regulari, nifi vires defecerint. In fyrupo fit libra ligni, libræ fedecim aquæ, fiatque communis infufio per horas duodecim, tum feruens in fictili vafe ad fex libras redigatur. Sumaturque libra femis tota curatione mane ac vefperi. A-

qua

qua in potu ex viginti libris in eodem vase redeat ad viginti.

*De sterilitate.

STerilitas causæ traduntur ab Auicenna fen vigesimaprima. Cognita igitur causa, priusquam ad ligni decoctionem veniatur, purganda est sæpius mulier, noxiaque materia, & causa morbi tollenda, aut quammaxime poterit minuenda. post hæc decem aut quindecim dies vtatur balneis mulier, deinde cibetur duos circiter menses communi cibo, sed qui non officiat. In potu autem hac omnino vtatur ligni decoctione loco vini, ligni sancti semilibra, aquæ sint libræ vigintiquinque. fiat communis infusio, tum feruens in vase fictili ad libras decem & septem redigatur. Ad hunc modum disposito mulieris corpore, legitima fiat curatio per syrupum, quæ descripta est superius in fluxu ex matrice, si læsio matricis causa sit vt mulier non concipiat. At si caliditas iecoris est præcipue in causa, curatio adhibeatur iuuenis cholerici

ci iecoris apostemate laborantis.

*De cancro in matrice.

MAtricis cancer ab adusta melancholia ortũ habet, vt docet Auic. tertia quarti, qui omnẽ describit eius morbi rationem. Is morbus ęgre curatur recens, cõfirmatus autẽ vix retineri potest, ne augeatur. Quapropter cum cætera non profuerint remedia, cõfugiendum est ad ligni sancti medicinam. Cholera igitur adusta existente in causa morbi, cibetur mulier dięta resumptiua tota curatione. Concoquanturque carnes cum frigidis herbis, vt cibus refrigeretur. Syrupus tota curatione fiat ex semilibra ligni, aquæ libris duodecim. fiat infusio per diem & noctem, tum ferueat in fictili vase, redeatque ad libras quinque. Sitque libra semis in vtraque potione. Aqua in potu ex quindecim libris, redeat ad decem in vitreo vase. In phlegmatica vero mulieris complexione secundum naturam, intensior sit decoctio syrupi, vt ad tres tantum libras redigatur. Phlegmate vero vel melancholia adusta existente in

in causa vtatur mulier diæta regulari tota curatione, nisi nimia imbecillitas obstet. Syrupus in fictili vase fiat ex libra vna ligni, duodecim aquæ. fiat infusio per horas duodecim, redeatq; decoctio ad quatuor libras. Sumaturque libra semis tota curatione, mane ac vesperi. Aqua in potu ex libris viginti redeat ad decem. Eadem vero decoctio prima syrupi, in matricem sępius iniicienda est actu calida, vt extergatur cācer, dematurque aliquid de causa cōiuncta. Atque hæc extrinsecus appositio decoctionis mirifice prodest. Eadem vero curatio seruanda est in cancro mammillę, vel in quocunque mēbro cācer fuerit tā mulieris quā viri. Ipsa autem curatio non semel adhibenda est in morbo hoc tenacissimo & teterrimo, sed sępius est, si opus fuerit, repetenda.

*De vlceribus cęteris matricis.

Reliqua matricis vlcera curatione sanentur vlcerū renum, & vesicæ. Si autem vomicas habeant, sintque, vt aiunt, fistulosa, curatio adhibeatur cācri ī matrice. Qualia ego curaui

Neapo-

Neapoli ĩ Polyxena vxore nobilis militis Calderonis quæ fiſtuloſa vlcera patiebatur, & magnum cancrum in matrice inſtar oui gallinacei, ob nimium fluxum, ac propter præcedentem abortum.

*De hernia.

PLura ſunt herniæ genera deſcripta ab Auicēna, fen vigeſimaſecunda tertij tractatus. itemq; a Celſo libro ſeptimo. Duo vero genera ſunt magis pernitioſa: quum .. omentum deſcendit in ſcrotum : quam herniam appellant inteſtinalem : alterum genus eſt, quod Græco nomine .·. cirſocœle dicitur, a pleriſq; latinorum ramex, quoniam ramex fit in teſtibus. alij zirbalem dicunt, Arabico nomine. In his tamen ipſis herniæ generibus pene deſperatis, curatos cognouimus complures ligni ſancti medicina, ſenes quoq; atq; decrepitos, eosque etiam veteri morbo gallico laborantes. Itaque his duobus generibus herniæ hoc pacto curetur in ægro naturę calidioris. Cibetur tota curatione dięt regulari. Sit in ſyrupo libra vna ligni ſancti, ſedecim

.. inteſtinũ legendũ ē, vt primum genus ſit Enterocele, quę latinis ramex ſeu hernia inteſtinorũ dicitur.

.·. Aepiplocele legendum ē, quę hernia zirbalis dicitur, Arabico noīe. Nã omẽtũ quod greci epiploon vocãt, arabice zirbus dicitur. Cirſcocele ãt hernia ē varicoſa, cui⁹ paulo poſt meīt.

cim aquæ.fiat communis infusio, tum feruens in fictili vase ad sex libras redigatur, sumaturque mane ac vesperi semilibra tota curatione. Aqua in potu ex viginti libris redeat ad duodecim. in ægro frigidioris complexionis eadem fiat curatio, præterquam quod syrupi decoctio ad quatuor tantum deueniat libras. In reliquis herniæ generib⁹, carnosa, aquosa, varicausa, eadem curatio fiat, quę superius in cancro descripta est. Ac propterea extrinsecus apponendum est amplastrum ex ligno sancto, quod magnopere prodest. duobusque id modis instituimus. Vnum emplastrum tale fiat. libra vna pulueris ligni sancti tenuissime cribrati, ponatur in aqua fontana, quę ferueat in vase fictili duas horas, deinde addatur corticum radicum althææ, acori, brioniæ, cucumeris asinini, singulorum semilibra. rursusque ferueat decoctio, qua perfecta, dum remouetur ab igne, addantur vnciæ tres hermodactylorum pulueris tenuissimi, conficiaturque ex arte emplastrum in mortario, nihil que ex aqua abiiciatur. Alterum emplastrum. Adde superiori descriptioni, amoniaci, bdellii, sagapini,

ſingulorum vnciam vnam cum dimidia, mucilaginis althææ, fœnigræci, ſeminum lini ſingulorum vnciæ tres. fiatque ex arte emplaſtrum ad formā cataplaſmatis. Prius autem in curatiōe apponatur emplaſtrum iuxta priorem deſcriptionem. deinde hoc alterum vehementius, in carnoſa præcipue hernia.

*De elephantia & varicibus.

DIfficilis eſt curationis vterq3 morbus elephantiæ, ſeu lepræ, & varicum, longoque tempore parum proficitur, authore Auanzoar. Itaque ligni ſancti opus eſt medicina, quæ aut abſolute auferat morbū. aut præſeruet. Curatio autem fiat eadem quæ fit in cancro matricis.

*De doloribus iuncturarum.
*De podagra, iſchyadica & ſimilibus.

EAdem fere ratio curationis eſt in podagra, iſchyadica, reliquiſque morbis grauibus iuncturarum. Horum nos curationem ligno ſancto inſtituimus, non modo ratione ip-

ſa ſuadente, ſed quod frequenti cognoui-
mus, experimēto fœliciter ſuccedere ligni
ſancti curationem. Hoc autem loco ſuper-
uacuum putauimus, genera & cauſas &
materias podagrę, iſchyadicę, arthriticę-
que deſcribere, quę diligentiſſime a Ga-
leno principe tractata & præcepta ſunt.
Item ab Auic. fen. 22. & ab aliis illuſtri-
bus authoribus artis medicinæ. Neque ve-
ro mutari quicquam præcipimus his mor-
bis curandis de ipſorum authorum prę-
ceptione, ſed ſeruanda potius diligentiſſi-
me illorum pręcepta. Itaque ante legiti-
mā ligni ſancti curationē, materia morbi &
cauſa minuenda eſt, iuxta morbi & ęgro-
ti qualitatem. Atque purgato ęgro, & re-
cte diſpoſito, auulſa, quantum fieri potuit
morbi cauſa, & noxio humore, legiti-
ma curatio ineatur ad hunc modum.

Cholericus iuuenis vel ſanguineus vta-
tur dięta regulari vſque ad mediam cura-
tionem, deinceps reſumptiua. Syru-
pus initio fiat ex ligni ſemilibra, aquę
libris decem, redeatque decoctio fer-
uens in fictili vaſe ad libras quatuor.

Sumaturque ſemilibra vtraque potione.

Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad nouem, feruens in eodem vase. In incremento syrupus fiat ex vna libra ligni, quindecim aquæ. redeatque decoctio ad libras quinque. Aqua in potu ex libris viginti redeat ad decem. Reliqua curatione pro syrupo sit libra vna ligni & semis, aquę libræ sedecim, factaque infusione communi redeat decoctio ad quatuor libras. Aqua secunda ex libris vigintiquinque ad decem redigatur. Phlegmaticus vero iuuenis vel melancholicus, resumptiua dięta cibetur tota curatione. Syrupus fiat vsque ad statū ex libra vna ligni, sedecim aquę, fiatque communis infusio, deinde feruens in vase fictili redeat ad sex libras. Atque in vtraq; potione sumatur semilibra. Aqua in potu ex libris decem & octo redeat ad duodecim. Reliqua curatione in syrupo sit libra & semis ligni, quindecim aquæ, infusioque feruens in eodē vase ad libras redeat quinque. sintque in vtraque potiōe vnciæ octo. Aqua in potu ex libris vigintiquinque ad quatuordecim redigatur. Circa finem vero curationis, si adfuerit in doloribus humor noxius, vt causa coniuncta, emplastrū

apponendum

apponendum est ligni sancti affecto membro, quemadmodum est in hernia demonstratũ, prius, & posterius. Prius autem emplastrum sit sine hermodactylis. Initio autem curationis, non sunt adhibenda emplastra, quoniam magis attraherent, augerẽtque morbi causam cõiunctam. Atque hoc ritu curata est a me Illustrissima domina Dorothea Gonsaga Bitoni Marchiona ab Ischyadica, cum nulla ei ante remedia alia profuissent. Peracta vero curatione legitima dierum quadraginta, ęger vescatur solido cibo, sed qui nihil illi possit officere: loco autem vini, duos aut tres menses bibat ligni sancti decoctionẽ, quę talis fiat. Sint vnciæ ligni quatuor in calida complexione, sex in frigida, librę aquę. 25. fiat decoctio in fictili vase, atque ad. 10. & septem libras redigatur. Quod si tam pertinax morbus non auferetur vnica ligni sancti curatione, bis, ter, ac sæpius est curatio eadem repetenda.

*De frigidis apostematibus.

*De strumulis seu scrophulis puerorum.

N frigidius apostematibus vt cætera omittamus, in causa ponimus duram pituitam & crassam, tanquam morbi radicem, quã quam ex humore oriantur melancholico, vt Auic. tradit tertia quarti de nodis, & secunda primi, vbi tria distinguit genera, duricies, glandulas, & cancrum. Necessaria autem est euacuatio, & diæta. vomitusque præcipue confert. In purgatione vero, necesse est crassum phlegma educi, vt tertia quarti docet Auicen. Aegro igitur bene affecto & purgato, curatio ineatur ligni sancti ad hunc modũ. Cibetur puer solito cibo, sed eo quã aptissime & optimo, parciusque quam pro consuetudine. In potu autem sumat ligni sancti decoctionem, nec aliud quicquã bibat per duos mẽses, quę fiat huiusmodi, In puero cholerico vel sanguineo, sint ramentorũ ligni vnciæ tres, aquę libræ vigintiquinque, redeatque decoctio ad sedecim libras feruens in fictili vase. In phlegmatico puero vel melancholico, sit ligni semilibra, aquæ libræ triginta, redeatque decoctio ad

viginti

viginti. Atque hoc pacto a me curatus est Neapoli puer septennis Lucius Piscicellus. Si autem in ętate prouectiore permāserint scrophulæ, aut recenter coutingant, huiusmodi fiat curatio. Cholericus iuuenis vel sanguineus vtatur dięta regulari tota curatione. Syrupus fiat vsque ad statum curationis ex ligni semilibra, aquæ libris duodecim, redeatque decoctio ad libras quinque, feruēs in fictili vase. Semilibraque sumatur vtraque potione. Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad. 9. A statu & deinceps decoctio syrupi redeat ad libras quatuor: phlegmaticus vel melācholicus iuuenis diæta regulari cibandus est vsque ad statum, deinceps resumptiua. Syrupus tota curatione fiat ex libra vna ligni, duodecim aquæ, fiatque communis infusio: tum feruens in vase fictili ad libras quinque redigatur, sumaturque semilibra vtraque potione. Si autem scrophulæ sint cancrosæ, atque multiplices, & collectæ in modum racemi, ægerque ex toto sit melancholicæ complexionis, adhibenda cura est cancri in matrice. Præter ligni sancti curationem apponenda hoc loco videtur nostra vnctio,

quam salutarem sæpius experti sumus in scrophulis curandis. Ea vnctio fit ad hunc modum: Sumatur axungiæ gallinę, anatis, anseris, vrsi, taxionis marmontani, asini, & muli, singulorum vncia vna, olei sisamini, amygdalarum dulcium, liliorum alborum ex singulis vncia vna, radicum althææ, acori, brionię, fœnigræci, seminis lini, singulorum vncia vna, argenti viui vnciæ tres destillati, vt inferius dicemus de morbo gallico, & extincti in mortario lapideo, guttatim imposita vrsi axũgia, tundente ligneo pilo atque agitãte assidue, donec vestigium non appareat ipsius argẽti viui. Deinde reliqua, quæ diximus simplicia, ponantur in mortario, vnaque omnia pistillo agitata optime commisceantur, redeantque in formã vnctionis, qua ęger tertio quoque die aut quarto vngatur ad ignem ante cœnam.

∴

De

DE MORBO GALLICO

LIBER TERTIVS.

E morbo quem gallicũ appellãt, neminé ex antiquis ſcriptorib⁹ aliquid in ſpecie atoma ſcripſiſſe cõperio. In genere vero nõnullos ex veteribus recẽtiores autumãt aliquid tetigiſſe cõiectura quadã, non quod res ita ſe habeat. Nẽpe Celſus de elephantia, Suetonius de vita Ceſarũ, Hippocrates tertia particula Aphoriſmorum, atque Gal. Ioannes Alexandrinus cõmentator 2. Epidemiarum, & libro primo Epidemiarũ, de Feſto qui ſe interfecit, & Gal. de cholera nigra, neſcio quid de hoc morbo referre videntur. Sed crucient ſe iuniores vſque dum libet in interpretãda nominis ſignificatiõe ac verbi vim quatenus pro eis facit, interpretẽtur: nemo tamen ſpeciale capitulum de huius morbi genere æditum demõſtrabit. Quamobrem quoniam optimus

optimus terminus est, quem substantialem vocant, vt ait sapiens in primo tech. De morbo gallico dicturi, aliis definitionibus reiectis, ipsum quid inquiramus cum Aristo. præcepto. 2. Posteriorum. Morbus Gallicus mala est epidemialis dispositio totius corporis & humorum eius, vnde symptomata mala sequuntur. quorum quodlibet per se natum est morbi genus existere: sin autem & quid, & propter quid definias: Morbus gallicus est multiplex morbi genus, quum mala qualitas contagione per coitus, vel aliqua siderum causa inficit pudibunda, quibus infectis viciantur venæ capillares, deinceps magnę venę, atque arterię, necnon & hepar ipsum, & reliqua principalia membra. Quibus ita male affectis demum cęterę totius corporis partes a tali morbo lęsionem suscipiunt, vel quouis alio modo contagionis, vt patet exemplo, in definitione febris pestilentialis (liceat enim nobis aliorum sententias exempli gratia admittere) quę febris contagiosa est ex putrefactiua ebullitione in altero quatuor humorum cordi propinquorum

quorum principaliter & ſecundum plurimum contingens. Cuius cauſa immediata ſeu coniuncta eſt vapor putridis attractus ab aere corrupto & quaſi venenato. hac de cauſa huiuſmodi morbi difficulter curantur, Difficile enim eſt medicamen inuenire, quod tot tamque diuerſa humani corporis membra ſanare & inſtaurare poſſe videatur. Et merito dico diuerſa, ob diuerſam complexionem, diuerſum ſitum, craſſitudinem, tenuitatem, duriciem, mollitiem, & poſitionem, ac etiam ob innumeras alias differentias. Quis enim in tot diuerſitatibus vicem ſupplere poterit, quin in medio curſu prorſus non deficiat: ſiue hic morbus contingat ob incurſum ſiderum, ſeu planetarum, ſiue ab India, quam dicunt nouam originem ducat, cum in ea regione nemo fere ſit, quin aliquando illum morbum paſſus ſit, vt referunt qui illinc peregre rediere, vt hac ratione aliqui morbum Indicum vocent. Quapropter diſcraſiam hepatis & maſſæ ſanguineę malam qualitatem & cõtagioſam, ſiderum influxu contingere putandum

eſt

est. Quæ causę & si primitiuæ & antecedentes sunt, tamen diuersimode componuntur, & operantur pro diuersitate conditionis & complexionis indiuidualis. Nam si maxima totius corporis repletio adest, & sanguinis & cholerę dominium cum pororum amplitudine, sine dubio pustulis totum corpus inficietur. Et tunc a prędominante denominationem accipiet. At si melancholicus fuerit æger cum meatuum angustia, & humoris grossi tenacis, & sicci dominio, rara aut nulla apparebit pustula: quę res melancholiæ dominium arguit. ita de cæteris dicendum est. Quare non vnus humor tantum, vt aliqui retulere, essentialiter peccat in hac dira ægritudine, sed diuersi pro diuersitate complexionis & conditionis indiuidualis. Quare non mirandum est, si nunc raræ, nunc innumeræ pustulę: nunc vnum symptoma, nunc plurima appareant. Habes ex his causas huius morbi, & varias ipsarum commixtiones. non igitur in aduentu huius morbi vnicum semper motum signorum siue affectuum expectes

vt

vt iuniores sentiunt, interdum enim plurimis cum pustulis, interdum sine vel cum vnica tantum talis morbis initium sumit: aliquando in pectine, vel in mento, vel in fronte, vel in capite, vel quauis alia parte corporis. aliquando cum doloribus immediate, vel post paucos menses apparet, aliquando dolores exuscitat, vel longum post tempus ipsos ciet: interdum nec pustulæ in principio morbi, nec dolores apparent, nec aliquod aliud signum, sed macies & pallor quidam totum fere corpus occupat, ob pororum obstructionem, vel ob aliam causam præseruantem, & post multos annos tuberositates ossuosæ, ac acerrimi dolores, aliaque his similia symptomata oboriuntur, quæ omnia per sua signa demonstratiua dignoscuntur, quum de vnoquoque accidente speciale capitulum faciemus. Tunc enim quid sit illud accidens, & quibus cognoscendum sit signis, indicabimus, ac eius curam. sed vt singulas ægritudines a tali morbo genitas ordine curemus, eiusque essentiam simul cognoscere valeamus. ponamus Socra-

tem infici tali morbo, taliaque symptomata pati, videlicet vlcera virgę, pustulas iuncturarum ac capitis dolores aliorumque membrorum apostemata offuosa, diuersa vlcerum genera, oris scilicet aliorumque membrorum, manuum & pedum serpiginosas fixuras, ac alias passiones a capite ad pedes sibi similes. hunc igitur Socratem si cholericę inuenies vel sanguineæ complexionis, ad causæ remotionem prius deuenias, cum pręcepto Galeni dicentis Vnum commune pręceptum habere oportet: efficientem vnamquanque causam abscindere, deinde & eam quę facta est discrasiam. fieri enim non potest vt morbus remoueatur, causa ipsius permanente, inquit Auicenna quarta primi. phlegbotomandus igitur est æger in principio morbi. quod si fieri difficile est, propter impediens aliquod digeratur & euacuetur pro morbi exigentia. Et quia communi omnium sententia, & præcipue Galeni primo regiminis acutorum, humores raro simplices corrupti inueniuntur, sed commixti vt

plurimum

plurimum. hinc est quod pharmaca adhibenda sunt composita. Quare huiusmodi cholerici humoris adustione, tale Socrati digestium præbeas, ne vacua (quod dicitur) manu in casu propositio procedere videamur. Recipe syrup. de succo borraginis vnciam vnam, syr. de succo fumiterræ vnciam semis, aquæ fumiterræ vncias tres, digestaque materia, vt decet, tali minuenda est lenitiuo. Recipe cassiæ nouiter extractæ vnciam vnam, diacatholici Arnardi drachmas. 6. sacchari violati vel mannæ vncias duas, aquæ fumiterræ, decoctionis myrobalanorum & tamarindorum, vel quo malueris, quantum sufficit. fiat potio vel bolus cum saccharo, qua diminuta materia denuo digeratur & euacuetur. Nam vt Hippocrates asserit secunda Aphorismorum, ægritudines quæ ex repletionibus fiunt, euacuatio sanat, cuius syrupus sit, Recipe syrup. de succo cichoreæ vnciam vnam, syrupi lupulorum vnciam semis, aquæ cichoreę vncias. 3. misce & euacuetur cum syrupo composito Augustini Suessani dicto, posito a Guido-

ne de Cauliaco cap. de lepra, cuius forma talis eſt. R. myrobalanorum omnium, ſingulorum vncias tres, rheumpontici, foliorum ſene, epithimi, ſingulorum vnciam vnam, polypodij quercini recentis libram vnam, foliorum fumiterræ, & lupulorum recentium, ſingulorum libram vnam, & ſemis, iue arthriticæ recentis vnciam vnam, & ſemis, glycyrrhizæ mundæ drachmas quatuor, florum borraginis, florum bugloſſæ, & violarum, ſingulorum vnciam ſemis, omnium fiat decoctio & colatura vſque ad libras duas, in qua miſceatur ſucci fumiterrę & lupulorum recentium, ſingulorum libra vna, ſacchari optimi quantum ſufficit. fiat ſyrupus ſecundum artem & aromatizetur, & cum muſci & ambræ pauco, ligatorum in panno lineo raro ſuſpenſorum in dicto ſyrupo, cuius doſis eſt vnciarum quatuor vſque ad quinque cum aqua lupulorum. aliqui addunt vnciam vnam vel duas confectionis amech, vel electuarii de ſucco roſarum pro humoris & morbi exigentia. Vel cum ſyrupo noſtro expertiſſimo. Recipe

ſucci borriginis , ſucci roſarum rubearum , ſingulorum libram vnam , myrobalanorum citrinorum , chedulorum, & indorum , & in dictis ſuccis infuſorum per diem , ſingulorum vncias duas cum dimidia . Exinde leniter bulliant & colentur. Deinde accipe polypodii quercini recentis libram vnam , radicis acori vnciam vnam , ſeminis fœniculi dragmas duas, ſecundum artem fiat decoctio in aqua fontis , de cuius colatura & præfata infuſione cum ſufficientia ſacchari tabarzet fiat ſyrupus.

*De Socratis curatione virgæ vlcera patientis.

FActa diminutione cauſæ antecedentis, ad cauſam ipſam cuniunctam deuenias, & primum ad vlcera priapi , quæ cum fuerint in principio & ſiccam membri læſi complexionem intueri volueris ,vt prçcipit Auicen. quarta quarti , hac medicina vtaris ex deſcriptione noſtra . Recipe tutię præparatę cum vino albo , viridis ęris bene combuſti , ſingulorum

dragmas duas, aquę plantaginis vncias duas, ferueant vna vnico feruore, & ea vtaris aqua cum fuerit intentio mundandi pariter & consolidandi: nam si consolandi intentio fuerit tantum, tunc thutiæ drachmarum duarum sit dosis, & viridis æris drachma semis. nec aliud in huius morbi cura medicamen adhibere tentes. Est enim bezoarticum medicamen omnium vlcerum quę in virga fiunt. Et ego tibi propono medicamina magis approbata in arte & mea praxi. Quod si mundandi tantum intentio sit, supra dicta aqua sic fiat. Recipe viridis ęris bene combusti drachmas 3. thutię pręparate cum vino albo drachmam vnam, vini albi aromatici vnciam semis, aquę plantaginis vnciam vnam & semis, ferueant simul vnico feruore. Et in administratione aquę vas seu aquam ipsam agites, pro maximo secreto. Si autem vlcera ad corrosionem, ac latentem fraudem tendere videbuntur, cum Aegyptiaco mundentur totius communitatis. Quod si in mundando huiusmodi vlcera inobedientia fuerint, hanc

in mea praxi vſitatem mixtionem conficias. Recipe ſublimati grana quinque, vnguenti albi camphorati drachmas tres, opij grana duo, miſce, ac ita bene confecto tantumdem Aegyptiaci prædicti addatur: & eo in vlcere ſordido, corroſiuo, ac fraudulento vtaris, nam mirum in modum operabitur. Deinde facta vlceris mundatione, ad aquam prædictam mundantem, & pro tuæ intentionis curatiuæ exigentia, redeas. Quod ſi frequens prædictæ aquæ adminiſtratio eſt in cauſa, vt membra male affecta, & vlcera nullam denique ſuſcipiant leuationem, tunc puluis ex deſcriptione noſtra nobilis, & in noſtra longa praxi expertiſſimus, inſpergatur. Recipe thutiæ præparatæ cum aqua plantaginis, antimonij, plumbi vſti, lithargyrij aurei, ceruſæ, ſingulorum drachmas quatuor, in puluerem quã minutiſſime redigantur, & decies in aqua roſarum præparentur, ac in vmbra exiccentur. deinde adde ſanguinis draconis electi, aloes hepaticæ ſingulorum drachmas.2. & ſemis, cariei ligni drach.3. conficiantur ſimul minutiſſime in formam al-

cohol & eo vtaris puluere recentibus & antiquis vlceribus consolidandis, ac ad quancunque virgæ excoriationem, mirabiles enim effectus videbis. nec ignoramus quidem quin puluis minus efficax sit, quam illud quod ex eis est cum oleis & ceratis, nam necessitas producens ad olea, hinc est quod materiæ siccæ & propriæ quæ sunt, vt merdasengi, non submergantur vsque ad profundum, neque penetrant in poros, vt inquit Auicenna vbi supra. quod si volueris aliquod experiri in cicatrizando vlcera priapi, etsi in tali membro neruoso vnctuosa abhorream, tamen ob prædictam Auicen. rationem vnguentum hoc expertus sum, & in magnatibus quotidie vtor in hyeme. Recipe olei antiqui centum annorum vel circa libram vnam, cerusæ cribellatæ vncias tres cum dimidia, ceræ citrinæ .q.s. ferueant lento igne semper agitando, donec ad fuscedinem & colorem corticis castaneæ maturę deueniat: ac eo vnguento vtaris, cum non solum vlcera virgę, sed etiam quorumcunque membrorum consolidare volueris. Est enim

enim principum medicamen. & animaduertas quod velamine & proprie clausura ipsius mentulæ tumefacta existente, si eius inuersatio acquiri non potest, ac sui ineptitudo ad alia medicamina te deuenire cogit, lotionem hanc intrinsecus mundificantem adhibeas. Recipe hordei pugillum vnum, plantaginis manipulum vnum, absynthij manipulum semis, balaustiarum contusarum numero tres, ferueant in aqua pluuiali & vino albo, & colaturæ adde viridis æris bene combusti drachmas tres, rhodomellis vncias tres, misce & fiat lotio, & cum oriculario sæpius lauetur actu calido.
Et si extra mala complexio ac duricies aliqua phlegmonodes affuerint, hac lotione membrum foueatur. Recipe folia maluarum cum radicibus suis, plantaginis, violarum, singulorum manipulos tres. ferueant in aqua fontana, & actu calida membrum epithimetur, deinde cum eisdem herbis calidis cataplasmetur. facta autem resolutione & mundificatione causæ coniunctæ, tali lotione ipsius vlcera consolidabis in declinatione.

ne. Recipe nucum cupreſſi, balauſtiarum, ſingulorum numero ſex, roſarum, myrtorum, ſingulorum pugillum vnum . ferueant in vino rubeo & aqua plantaginis, parteis æquales . In quorum colatura & ſufficientia libræ vnius diſſolue thutię pręparatę cum vino albo vnciam ſemis , viridis æris bene combuſti drachmam vnam cum dimidia, miſce, & cum oriculario adminiſtretur . & peciæ cum prędicto vnguento fuſco ponantur intus, more experti chirurgi. Quod ſi durities aliqua gummoſa aderit in mentula, fueritque inepta, reſolutioni, tale apponas emplaſtrum . Recipe emplaſtri diachilon minoris vncias.3.axungię vrſi drachmas tres , mucilaginis althææ, fœnigræci , & ſeminis lini , ſingulorum vnciam ſemis , conficiantur lento igne ad formam emplaſtri , ſecundum artem, & ſi durities non reſoluitur, fiat hoc aliud. Recipe emplaſtri diachilon maioris cum gummi , & minoris, ſingulorum vncias tres , axungię vrſi, mucilaginis , fœnigræci , & ſeminis lini, & radicum althææ, ſingulorum vnciam , conficiantur ſimul lento igne ad formam emplaſtri ſecundum artem

artem. Quod si mentulę inuersatio demum acquiri non potest, tunc ad incisionem secundum longitudinem virgæ deuenias, incisioque in sinistro latere fiat ob venarum carentiam: & vlcus cures more aliorum vlcerum, digerendo scilicet, mundificando, & cõsolidando, pro morbi exigentia. Ne obliuiscaris tamen digestionis materiei & eius eradicationis: reminiscaris etiam regimen in sex rebus non naturalibus, quod gratia breuitatis omitto, quum de eo abunde alij dixerint.

*De curatione Socratis morbi gallici pustulas patientis.

Postquam vniuersalia non oblitus es, vt valeas particularia operari, pustulis frequenter corpus inficitur, quę diuersę pro diuersitate humoris peccantis existunt. Nam quę cholericę sunt citrinę ac magis extrinsecę apparent: & quanto calidior & adustior cholera fuerit, tanto nigrior, & magis fusca ac crustosa eorum superficies apparebit,

rebit. Sin autem ſanguineæ ſunt, quodammodo ſanioſę, & in toto eorum circuitu vel in aliqua parte tantum rubicundæ vidẽtur, ac ſi phlegmaticæ ſint, haurachinæ, ſubalbidæ, & profundæ, membrumque quadam cum tenacitate amplectuntur. Si melancholicæ, cum duritiæ quadam & tenſione in membro fixa profundantur, & liuiditate quadam aſſociantur carnoſa & calloſa, qua atra bilis dignoſcitur manifeſte, qua mediante puſtulæ tardæ difficiliſque curationis efficiuntur. hac de cauſas inter iſtas puſtulas quidam ſunt gradus: nam melancholicæ difficilius quam phlegmaticæ ſanantur : & phlegmaticæ difficilius quam cholericæ, & ſic de alijs dicendum eſt, etiamſi ex pluribus humoribus compoſitæ videantur. Et quia huiuſmodi puſtulæ interdum facile, interdum difficulter curantur, ac etiam frequenter recidiuam petunt, quum in facie apparent. tunc ne fœdis cicatricibus facies deturpetur, ſingulas puſtulas ſingulis remedijs exiccare tutiſſime poteris, tum quia vniuerſalia præceſſere, tum ob prædictas rationes bis in die

illas

illas madefacito cum aqua noſtræ deſcriptionis. Recipe ſumach, fructus tamariſci, thuris, maſtices, ſingulorum drachmam vnam, tartari vini rubei drachmas duas cum dimidia, ceruſæ drachmas duas, ſublimati pulverizati grana tria, vel loco ipſius ſublimati ponatur aluminis drachma ſemis, atque plantaginis, & roſarum, ſingulorum vnciam vnam cum dimidia, ſucci limonum maiorum vnciam vnam, bulliant ſimul lento igne in vaſe vitreo ad vnius quartæ partis conſumptionem, & clarificetur, & coletur, & ea vtaris aqua audacter, vniuerſas enim puſtulas in quocumque membro exiſtentes exiccabit, & curabit. Si vero hæc aqua non ſufficiat puſtulis curandis, citiusque te expedire volueris, ob ægrotantis moroſitatem, condimentum ex noſtra deſcriptione adhibeas. Recipe albumen vnius oui recentis, agitetur deinde, adde ſublimati in puluerem redacti grana tria, agitentur iterum ſimul donec vnguenti formam ſuſceperint, tum puſtulas illinito biduo vel ad ſummum triduo & curabuntur & cum in declinatione fuerint, hoc oleo

inun-

inungantur, tum pustulę, tum partes circunstantes. nam maculas fœdas in membro fieri prohibebit. Etsi quę sunt in cute destruet, ita vt nullum earum in cute vestigium remaneat. Recipe tartari combusti, & in puluerem redacti, libras duas: ponatur in panno lineo, suspendaturque in loco humido subterraneo. suppositoque vase in quod decidant guttę destillantes ex ipso panno lineo, & oleum in vase vitreo seruato, bisque in die maculas ac vestigia a pustulis derelicta illinias: necnon & ipsas pustulas, quæ quoties recidiuantur, toties eisdem remedijs curentur. Quod si vtilius videbitur vt pustulæ extra cutem pellentur, humoresque ad cutem ipsam attrahere cupis, vescatur ęger assidue herba stellari satis nota, vel in ferculis, vel ex ea succum bibat, vel crudam manducet cum aceto passulato, vel quouis alio modo, semper aliquibus euacuationibus intermedijs. Quod si copiam varietatemque medicinarum abhorreat, talem prębeas infusionem vsitatam, & a cōmuni medicorum schola approbatam. Recipe quatuor florum cordialium, sęnę, florum

rum fumiterrę, ſingulorum pugillum ſemis, polypodij quercini conquaſſati drachmam vnam. infundantur in aqua lactis libræ vnius, ſucci cichoreæ, lupulorum & fumiterrę purificatorũ, ſingulorũ vnciam ſemis, vel ferueant ſimul, & doſis ſit ſemilibra in mane ſemel vel bis in hebdomada.

*De curatione Socratis oris vlcera patientis.

VLcera oris quæ per ſua dignoſces ſigna, difficillimæ curationis exiſtunt, vt refert Galenus, quia locus calidus eſt & humidus, putredinique paratus & corroſioni: tum etiam quia loci ineptitudo medicaminum coherentiam prohibet & ob ſaliuæ commixtionem vlcera profundiora fiunt: quæ cum fixam habeant cauſam, eorumque corroſionem ac deambulationem cum duritie, & liuiditate baurachina, ſiue melãcholica, conſpicies, his vtaris vniuerſalibus pilulis, ſcilicet fumiterrę, aggregatiuis, fœtidis, & ſimilibus, exempli gratia: Recipe pilularum fumiterræ drachmam vnam, pilularum aggregatiua-

uarum ex inuentione noſtra drachmam ſemis. formentur pilulæ ſeptem cum confectione hamech, & deaurentur, & poſt duas horas aſſumptionis pilularum accipiatur apozema. Recipe diabugloſſati, vel mannæ electæ vncias duas, aquæ ordei vel bugloſſæ quantum ſufficit, diſſoluantur, & fiat potio. Quod ſi cauſæ coniunctæ mala complexio calida cum duritie viget, tunc venæ ſub lingua incidendæ ſunt. Mala autem complexio calida duritieſque illa remittenda & reſoluenda tali gargariſmo. Recipe quatuor florum cordialium, hordei ſingulorum pugillum vnum, ſebeſtem, iuiubarum, ſingulorum numero decem, paſſularum enucleatarum vnciam vnam, ferueant in aqua pluuiali, & aqua plantaginis partes æquales, in quarum colatura & ſufficientia libræ vnius cum dimidia, diſſolue pulpæ caſſiæ nouiter extractæ per ſetam drachmas duas cum dimidia, rhodomellis ſaccharini, diamoron ſingulorum vncias duas, miſce, & fiat gargariſmus. Facta digeſtione cauſæ coniunctæ, ac remota mala com-

plexione

plexione aliqua ex parte, ad fortiora mundificantia deuenias. Recipe fructus tamaricis cupulorum gladium, rosarum incompletarum cum suis ramis, myrtorum. singulorum drachmas quatuor, hordei pugillum vnum, teneritatum rubi, & oliuarum, singulorum manipulum vnum cum dimidio, feruefiant in aqua pluuiali & vino albo aromatico, in quorum colatura & sufficientia librarum 2. dissolue aceti scyllitici vnciam vnam, oximellis scyllitici vnciam vnam cum dimidia, rhodomellis vncias duas, misce, & fiat gargarismus, quę si in mundificando minime sufficiunt, inuolue cotum in cuspide instrumenti argentei vel lignei, & dictum cotum ita inuolutum madefac in aqua nostra dicta in Capitulo de Socrate patiente pustulas morbi gallici, bis vel ter in die oris vlcera tangendo. Tali nanque aquę administratione tute ac celeriter vlcera mundificabis. In declinatione autem vlcerum oris talem adhibeas gargarismum exiccantem ac consolidantem, & membrum suscipiens confortantem. Re-

cipe

cipe sumach vnciam vnam cum dimidia, nucum cupressi viridium, balaustiarum Arabicarum conquassatarum, singulorum numero quinque, aluminis drachmam semis, rosarum, myrthorum, singulorum pugillum vnum, bulliant in vino rubeo aromatico & aqua pluuiali vel aqua plantaginis, partes ęquales, in quorum colatura & sufficientia librarum duarum dissolue diacarydion. Syrupi myrtorum, singulorum vncias duas cum dimidia, misce & fiat gargarismus. Si vero puluerem aliquem in vlcus cum cannulo inicere velis, hunc per me probatum puluerem mundificātem adhibeas. Recipe aluminis saccharini drachmam vnam, sanguinis draconis drachmas duas balaustiarum drachmas quatuor. in puluerem minutissime redigantur, & misce.

*De casu pilorum.

Quoniam ab hoc morbo alienum non est, sępe pilorum casus inducere, corporaque humana molestissime deturpare, cōsentaneum pro cō-

muni

muni omnium ſalute fore cenſui, mem-
bris ab huiuſmodi morbo male affectis,
ab eorumque pilis denudatis aliqua prę-
ſentanea medicamenta adhibere, hanc vi-
delicet infra ſcriptam decoctionem. Re- 1
cipe ſęnę manipulum vnum, radicis lapa-
tij acuti vnciam vnam, floram roriſma-
rini manipulum vnum cum dimidio. om-
nium ſimul fiat decoctio. Aqua etiam 2
decoctionis fœnigreci calida actu adhi-
bita & embrochata, necnon & lixiuium 3
cum eodem fœnogręco decoctum miri-
fice conferunt. Pinguedo item ſerpentis, 4
vel talpę, lęproſos illos ſuccos lenit & cu-
rat, capillorumque caſum prohibet, &
delapſorum ortum accelerat. vel vinum 5
nigrum cum aloe decoctum idem ope-
ratur. Medicamen inſuper capillorum ca-
ſum prohibens euulſoſque regenerans.
Recipe ladani, ſucci myrtillorum ſin- 6
gulorum vnciam vnam, papaueris ni-
gri, ſpicę nardi, capillorum veneris, ſin-
gulorum manipulum vnum, cyperi, cor-
ticis Pini, ſeminis apii, ſingulorum ſe-
miunciam, olei ſiſamini, olei myrtini, ſin-
gulorum libram vnã, terantur & ferueant

in duplici vase & colentur & colatura v-
7 sui reseruetur. Aliud idem obtinens. recipe absynthii viridis manipulum vnum, corticum auellanarum vstarum vncias duas, cum oleo myrtino ferueant & colentur, locusque a pilis denudatus actu calido inungatur. Neque pretermittatur regimẽ diete ticum & pharmacenticum aut phlegbotomia pro noxii humoris exigẽtia.
8 Syrupusque noster de polipodio prædictus mirifice confert frequenter sumptus.

*De fissuris serpiginosis manuum & pedum.

SErpiginosæ manuum ac pedum fissuræ, quæ a baurachina pituita vel adusta cholera frequenter ortum habent, ob fortem hepatis, aliorũque mẽbrorũ virtutẽ expulsiuã, hepatis ipsius mala cõplexione prius alterata, ac pro noxii humoris exigentia, digestione euacuationeque adhibita, cum nostro præcipue syrupo de polypodio dicto in capitulo primo, necnon optimo regimine diætetico, fissuras & callosas squamas tali decoctione bis in die madefacies. Recip. radicum althææ præpara-

paratarum, maluarum cum radicibus ſuis, foliorum violarum, ſingulorum manipulum vnum, cum capite arietis & ſeui arietini ſemilibra: ferueant ſecundum artem: & colatura vtaris modo prædicto. Poſt vero dictam balneationem, cum panno valde aſpero tandiu fiſſuræ fricentur, donec ſanguis excaturiat. hoc autem peracto, ſingulas fiſſuras cum aqua dicta in capitulo de Socrate patiente puſtulas, madefacito, eundem ſcilicet modum applicationis aquæ obſeruando: ſic enim digeſtionem ac mundificationem per menſem perficies. In declinatione autem, tali lauacro fiſſuras ipſas lauabis. Recipe ſtipitum caulium veterum manipulos duos, auripigmenti ſubtiliter cribati vncias duas, pinguedinis equi ſemilibram: ferueant in aqua fontis ſecundum artem. Poſt autem egreſſionem a balneo, tali puſtulæ linimento inungantur. Recipe olei ſeſamini ſemilibram, vel olei amygdalarum dulcium, polypodij quercini recentis & conquaſſati vncias duas cum dimidia: ferueant ſecundum artem, & colentur. Deinde recipe lithargyrij au-

rei, antimonii, plumbi vsti, cerusæ, thutiæ præparatæ cum vino albo, singulorum semiunciam, succi radicis lapatii acuti, succi chelidoniæ, singulorum vnciam vnam cum prędicto oleo in mortario plumbeo ad formam vnguenti redigantur. Quod si dicto vnguento sublimati grana quinque vel sex addantur, tutissime curabit, fissurasque penitus delebit. Et quoniam huiusmodi fissuræ paratam habent recidiuam quoties recidiuantur, toties cura hæc & vniuersalis & particularis reiteretur, donec ad optimam valetudinem ægrotus reducatur.

De curatione Socratis prædicta symptomata recentis morbi Gallici patientis, quæ curationem non suscipiunt a prædictis medicinis.

Quum vero vlcera oris, & mentulæ seu pustulæ, a præfatis medicinis alleuiationem non suscipiunt, cum morbus recēs existat, imo in deterius

terius indies labuntur, & capitis aliorumque membrorum dolor aduenerit, tunc ad curam ligni sancti confugias. Cholericus iuuenis vel sanguineus, cibetur initio curationis diæta regulari. a statu autem vsque ad finem diæta sit resumptiua: ab initio vsque ad augmentum, fiat pro eo syrupus ex ligni semilibra, aquæ libris decem: ferueat infusio in fictili vase, donec ad libras quinque redeat decoctio. Aqua secunda in potu ex duodecim libris ad octo redigatur. Et sola huius aquæ secundæ potatione curaui puellam ab hoc prauo morbo cruciatam, ætatis duorum annorum in pristinam salutem restitutam. Ab incremento ad finem curationis, fiat sirupus ex libra vna ligni, duodecimque libris aquæ, redeatque decoctio ad octo. Aqua secunda in potu ex quindecim ad nouem redeat. Ex syrupo sumatur semilibra, tam mane quam vesperi, tota curatione. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis regulari diæta vtatur tota curatione. Pro eo syrupus fiat vsque ad statum ex vna libra ligni, & duode-

cim aquæ , redeatque decoctio ad libras quinque. Aqua secunda in potu fiat ex libris aquæ quindecim, quæ decoctæ, redeant ad decem. In ſtatu autem vſque ad finem curationis, in ſyrupo ſit vna quoque libra ligni, decoctioque in fictili vaſe feruens, ad.3. tantum libras redigatur. Aqua item ſecunda fiat ex libris aquæ quindecim, quæ decoctæ redeant ad decem. Quod ſi Socrates calidæ vel frigidæ complexionis, in declinatione curæ aliqua hepatis vel alterius membri, ſupercalefactione male affectus fuerit, tunc ei ſyrupus & aqua ſecunda ad frigidum alterentur, ſcilicet augendo doſim aquæ, & ligni diminuendo. Vt de Socrate calidæ vel frigidæ complexionis dico ætate iuuentutis, ita etiam & de ſene, niſi quod propter debilem digeſtiuam & doſim ſyrupi minuere, & reſumptiuam diætam præbere, audacius poteris. Hoc etiam animaduertendum eſt, quod in curatione prædictorum accidentium, per lignum ſanctum, tali mercuriali vnguento vti potes in curandis vlceribus virgæ. hac ſerie: facta prius curatione & mundifi-

catione vlcerum , mentulam ipsam , inguina ac pecten inungito actu calido . nec non & in vlceribus oris,colum vna cum spatulis , septies de tertio in tertium diem . Et cum gingiuarum excoriatio ac copiosus saliuæ fluxus affuerit & si in tertio die hoc contingat, ab ipsa vnctione desistere debes . Prædictique vnguenti forma talis est . Recipe olei chamæmelini , anethini , laurini , liliorum cœlestium , & rosati , singulorum vncias duas, terebintinæ venetæ vnciam vnam , axungiæ porcinæ sine sale clarificatæ libram semis , lythargyrij aurei , cerusę, subtilissime puluerizatarum , singulorum vncias duas: ferueant simul vnico feruore : & in remouendo ab igne adde cineris vitis, thuris , masticbes , singulorum semi vnciam. Conficiantur omnia simul ad formam vnguenti , deinde accipe argenti viui purificati ex nostra descriptione , & extincti in mortario lapideo cum terebinthina vel oleo rosaceo , donec nullum extet vestigium , vncias tres , styracis liquidæ vnciam vnam , hoc autem peracto, ipsum vnguentum in dicto mortario po-

natur, & tandiu agitetur donec omnia bene conficiantur, & eo vtaris more artis: vel cum ceræ quantitate ad formam ceroti redigatur, eoque vtaris more artis.

∴. Galenus de hydrargyro sic scribit. hydrargyrus non est ex sponte nascẽtibus medicatis, sed ex ijs quę prępa rãtur, velut psimythiũ, ęrugo psoricum, lithargyros Nullũ aũt eius feci periculũ, neque quod interimat si deuoretur neque vbi foris admota sit.

*Quæ sit argenti viui complexio.

Naturam huius metalli perscrutaturus, non paruas apud antiquos reperio diuersitates. Quidam nanque authorum antiquissimi, frigidum & humidum argentum viuum esse asserunt, alij autem calidum & siccum ∴. Galenus nanque, nono de simplici medicina, nullam de eo refert habere experientiam, nisi occidentis, si extra apponatur vel bibatur, sortitum tamen lythargyrium. Auicenna præterea secundo canone, capite proprio, frigidum inquit & humidum esse in secundo gradu. Albertus tamen Magnus libro tertio meteororum refert, quod processus ex materia a generatione mixtorum est, quod vapor commixtus humido aqueo, quod in se subtile terreum habet, resoluitur & ingrossatur in ipso, & de substã-

tia ſpirituali fit corpus groſſum, & fit quaſi aqua, ſicut eſt argentum viuum: in illo enim humidum aqueum eſt, & quæ ſequuntur. Inſuper Guilielmus Placentinus, frigidum & humidum cum cæteris argentum viuum eſſe aſſeuerat, libro quarto. Hermen Alchimiſtarum primum de eo ſcripſiſſe referunt antiqui, ipſumque frigidum & humidum reponere. Arnaldus de Villa noua in roſario philoſophorum, refert argentum viuum compoſitum eſſe ex terra alba, ſulphurea, cum aqua clara. Platearius ſimiliter capite de argento viuo: in quibuſdam tamen libris ſubdit, reperitur quod frigidum eſt in quarto gradu. ex effectu quidem eius tale eſſe probatur, quia eſt valde actualiter frigidum. Iuber argentum viuum, inquit, manifeſtum quod mercurius appellatur: antiquorum vſu eſt aqua viſcoſa in viſceribus terræ, ſubſtantiæ ſubtilis, albæ, tinctæ per calorem temperatiſſimum, vnita tali vnione per minima, quouſque humidum contemperatur a ſicco, & ſiccum item ab humido: ideoque facile ſuperficiem planam fugit, propter ſui aquo-

ſam humiditatem, qui quidem authores his fundantur mediis, & primo a denominatione argenti viui. ὑδράργυρος enim dicitur Græce ab ὕδωρ, quod eſt aqua, & ἀργύριον, quod eſt argentum: quaſi aqua argenti. ſecundo per eius ſubſtantiam ponderoſam, quę frigiditati magis quam caliditati teſtatur, tertio. quia in adminiſtratione vnguenti ex eo calor naturalis reuocatus ad interiora membrorum ob vnguenti narcoticam vim, fortis factus eſt ad ſenſibiliter vel inſenſibiliter reſoluendum, ad maturandum, vel ad aliquam materiam congelandum, quæ deinde paratam recidiuam habet, vt luce clarius patet in actu practico. Præterea actualis eius frigiditas ipſum eſſe frigidum demonſtrat, per quam materiæ de circunferentiis ad centrum repelluntur. Ergo eius natura narcotica eſt, vt per eius effectus indicatur. per paralyſim & tremorem. qui quidem calor vnitus ac vigoratus, ſi per aliquam regionem non excerneret, mẽbrum multitudine materiei, proculdubio ſuffocaret. Quod calidũ ſit metallũ iſtud, Ariſto, 4. meteor. teſtatur: In-

coagu-

coagulabilia autem, inquit, quæcunque aut humiditate aquosa carent, aut non aquæ sunt, sed plus calidi & terræ: puta mel & mustum, aut plus aeris, sicut oleum & argentum viuum. Galenus nanque quarto de simplicium medicamentorum facultatibus, ad hæc, inquit, arseni cum ὑδράργυρος, & id genus, crassarum sunt partium ac potestate calida. Isaac autem Israelita in secundo suæ practicæ de medicinis in quarto gradu refert, argentum viuum calidissimum est, & humidissimum in quarto gradu. Et item Constantinus de virtutibus simplicium medicinarum, argentũ viuum de his quæ in quarto gradu calida sunt, enunciat. Rasis autem vltimo Continentis tractatu primo cum Paulo Aegyneta, refert calidum esse ac corrosiuum. Plateatius, calidum, inquit, & humidum est in quarto gradu. cap. de argento viuo. Aliabus, acutum & comburens est argentum viuum, inquit, hac enim ratione moti sunt veteres authores, vt Conciliator differentia 151. quod corridit & mordicat, calidum est argentum viuum est huiusmodi, igitur & cetera. Præterea dissoluit, incidit

&

& penetrat. Hæc autem caliditatem testantur per se primo: iure igitur calidum argentum viuum esse putarunt veteres. Accedit, quod humores subtiliat atque calefacit, illosque mobiles redditos, sua acuitate expellit, nunc per os facile sputum habẽtibus, nũc per secessum mollem habentibus aluum. Et si difficillimum sit hos conciliare authores, cum doctorum discordantia difficultatem arguat, quod vel ex parte rei, vel ex parte nostri modi congnoscendi (vt philosophus inquit) contingit: est enim hæc difficultas veluti pelagus. verum pro nunc in re tam ardua, vna cum Conciliatore dicamus, quod argentum viuum dupliciter potest considerari penes eius substãtiam duplicem, differentem: quarum vna quidem aquea est, altera vero terrea sulphureaque. Quantum igitur ad partem terream, sulphuream, calidum dicitur & siccum, qua sublimatione eius humidum resoluitur & sic rite sentiunt qui calidum argentum viuum posuerunt. Quantum autem ad eius substantiam aquosam, quæ sicut eius materia existit, quæ statim ca-

lido

lido concitato, ob imperfectam eius cum terrestri sulphureo mixtionem, in fumos euaporat, morbos inducit frigidos. Hæc pro nunc in tanta controuersia sufficiant: nam alias, Deo dante, conabimur dicato opere veritatem magis inuestigare.

*Nunquid cinaprum idem sit quod argentum viuum, vt quidam existimant.

Quoniam aliqui aberrare possunt, vt quidam parum eruditus manifeste errauit, dicens cinaprum argentum viuum non esse, fortasse ignorans ex quibus conficiatur simplicibus: idoneum itaque putaui in medium veritatem adducere, & enucleare, atque vt cæteri veritatem agnoscant. Et quia in libro Seruitoris patet zinzifur, id est, cinaprum ex argenti viui & sulphuris partibus æqualibus fieri: quod argentum viuum ex vero sulphure non vrente fit, vt Arnaldus de Villa noua in

rosario philosophorum refert, ibidemque, inquit. Manifestum igitur est, quod argentum viuum in se sulphur suum bonum ac fixum continet, quo coagulatur. Et cum omne simile adaugeat, illud dicendum puto, ob talem sulphuris commixtionem argenti viui, non mutari formam intrinsecam, imo eam fortius acui: quia sulphur, quoquo modo præparetur per artificium, semper comburit & comburitur, omnique in opere nigredinem præstat. Quare denigratur argentum viuum per talem sublimationem, non tamen eius forma mutatur. Et quod argenti viui forma non deleatur, nota quæ Arnaldus enunciat: Argentum viuum est solum, quod ignem superat, & ab igne non superatur, sed in eo gaudens, amice quiescit: est nanque fortissimæ compositionis & naturæ vniformis, quia non separatur in partes, vt nullatenus se diuidi permittat: quia aut cum tota sui substantia in igne permanet, aut cum tota ipsa ab igne recedit, quoniam in sua densitate, ac adustionis carentia, sui diuisionem non patitur, quæ per sulphureitatem,

intellige

intellige tu combustibilem, quam non habet, perficitur. Et Albertus Magnus 4. meteororum refert, ὑδράργυρον, id est, argentum viuum, incoagulabile esse, magis tamen oleum. Siccatur tamen per multam sulphuris adustionem, & mixtionem cum ipso factam, ipsum omnino non adurentis, nisi cum corylo aduratur, vt experientia docuit Albertum Magnum. Quamobrem dicendum puto, quod cum cinaprum constet ex argento viuo & sulphure, sulphur autem asseruet potius, quam vt deleat argentum viuum: erit in cinapro argentum viuum actu, & in propria forma, licet aspectum eius sulphuris infectio occultet. Nullam igitur esse inter illa intrinsecam & formalem distinctionem asseritur. Nec refert si aduersarius adduceret Albertum Magnum quarto meteor. innuentem: Nota autem, quod si ydrargyros ita per calidum exiccetur, postea per calidum non soluetur. Et ideo hæc exiccatio potius est corruptio argenti viui, quam coagulatio. Exiccatur enim tunc terrestre quod in ipso est, & ad lateris naturam deducit,

& ideo

& ideo calumnia de prædicto exemplo adducta, loco non habet, scilicet quod coagulata quando soluuntur, & soluta quando coagulantur, in eadam specie manent, sicut æs coagulatum & liquidum in vna, est specie, ὑδράργυρος, autem prædicto modo constans, non manet specie vna, neque in eisdem componentibus. Et nota ly, non manet specie vna: illud autem totum, quantum ad Alchimistas dicitur, non quantum ad medicam artem attinet: quia paulo supra in hoc eodem capitulo, si bene ponderas, dictum fuit, in operibus autem alchimicis,& ea quæ sequuntur.

*De malis affectibus & subsidiis argenti viui.

QVoniam argenti viui nocumentum, vt plurimun iuuamento est maius. Exordiendum igitur est, quæ de eius nocumento antiqui sentiunt. Galenus quidem vbi supra dixit, quod si exita apponatur vel bibatur, occidit. & Auicen. vbi supra refert, quod frigidita-

te

te & grauitate sua paralysim, tremoréque inducit, membraque recta permanent & inflexibilia: auditui obest, oris fœtorem parit, visum obtenebrat, & cum sublimatum est, interficit. quæ sublimatio procinapro intelligi potest in suo genere, vt intelligitur de albificatione argenti viui cum calchanto, vt a Seruitore ponitur, & tandem extinctum sua grauitate interficit. Ipsum enim quod sibi obuiat, sua grauitate corrodit. Vltimum tamen dictum animaduertas, quia tam extra quam intus intelligi debet: quod a Dioscoride apertius declaratur. Si enim in igne ponatur, destruetur, & fumum faciet, qui omnibus animalibus pessimus est. In hominibus autem sensus & voluntarium motum destruit: ex quo surditas, paralysis, tremor, vel epilepsia, & per consequens mors sequitur: cui fumo quicunque proximus fiet, mox neruorum & lacertorum, omniumque membrorum, quæ per motum voluntarium sunt composita, relaxationem sentiet, vnde plerique in paralysim, tremorem, surditatem, animatæque actionis corrup-

ruptionem incidunt, necnon & peſſimum colorem ac putridum os, cerebrique ſiccitatem habent. Hęc Iſaac vbi ſupra. Et nota ly cui fumo quicunque proximus erit, quia de cinapro intelligitur. Quod ſi quis obiiceret: cur a cinapro accidentia inducta ſæuiora ſunt accidentibus ab argento viuo, in ſputo ſcilicet & oris vlceratione, atque ventris ſolutione, ſi per te ſubtiliatur, & acuitur argenti viui virtus per ſulphuris admixtionem? Ad quod dico, cum Galeno nono de ſimplici medicina, quod cinaprum in ſe aliquid ſtypticitatis habet, per quam materierum excreatio atque exitus prohibentur, qua mediante ſtypticitate ſæuius eſt medicamen. Quod fit, cum duplex ſit in argento viuo ſuperfluitas, vna quidem in ipſius profunditate incluſa in principio ſuæ admixtionis ſuperueniens: altera vero, extra naturam ſuæ naturæ, & corruptibilis: quarum iſta non abſque labore tollitur, altera vero nullo artificis ingenio tolli poteſt. Quare ſulphureitas eius aduſtibilis ignis calciuatione tollitur, atque a corporibus deletur: & illud ideo, quia argentum viuum

uum resistit, & illud quod sui natura est, ab adustione defendit. Hæc Arnaldus de Villa noua in suo rosario philosophorum: qui mali affectus a Guilielmo Placentino libro quarto describuntur. Plynius autem libro tricesimotertio, vomica liquoris æterni argentum viuum appellatur: omnium rerum venenū est. Et Auicenna fen. 7. quarti canonis: Elonga, inquit illud in quo ponitur argentum viuum extinctum, quantum poteris a partibus stomachi & membrorum nobilium. quare non absque in gēti timore propinatur. Platearius præterea capite proprio: fumus, inquit, argenti viui astātibus obest, quia neruos remolliando, paralysim operatur.
Serapio autem de simplici medicina: Fumus vero eius, inquit, est valde nociuus: nam frequens eius vsus neruos destruit, paralysim inducit, sensum aufert, & motum corrumpit. Quibus sane patet, assiduus argenti viui fumus quantum obest.
Quod autem argentum viuum bezoarticum sit medicamen in prauum hunc morbum gallicum, eiusque mortifera accidentia, moderni his rationibus, eorum in

famiam tegere nituntur, nec alium haben modum aliquid perficiendi, nisi argentum viuum tam in oculto, quam in manifesto fraudulenter adhibere, dicentes, Quod etsi argenti viui nocumenta longe plura sin quam dicendi copia, tamen eo vtimur, tanquam omnium intentionum curatiuarum vltima: ad vltimas enim ægritudines, vltimæ intentiones curatiuæ sunt potentes, vt Hippocrates primo aphorismorum. 7. quod Galenus nono & decimo Therapeutices vberius declarauit: Aegritudo, inquit, quæ non habet præter vnam viam ad salutem, licet cuilibet ægrotanti ardua sit & difficilis, tamē ipso in vito, oportet quod per illam in omnibus etiam casibus transeat. Multoties enim medicus rebus contra naturam patientis particulæ vtitur, vt bonam valetudinem inducat. Vtitur nanque actuali cauterio ac potentiali, crebrisque incisionibus & similibus, pharmaco etiam venenoso & solutiuo: ergo & argento viuo vtendum est. quod fugias quantum potes, crede mihi. Quod si coactus a natura entis, secus fieri non potest, illud adhibeas, vt sæpius per multos annos
exercui,

exercui ſicut vnctiones, ſuffumigia & ſimilia, quæ ſunt fugienda, ligno ſancto ſubueniente. Hęc de verbo ad verbum de mente antiquorum, de natura argenti viui, atque de cinapro, necnon & de bonis & malis eorum affectibus volui dixiſſe.

* De mundatione argenti viui, vt minorem membris inferat læſionem.

VNaquæque profecto medicina, & quæ ſordida præſertim eſt & feculenta, acuitateque non carens, ab extranea, ſi qua in ea eſt, qualitate, penitus mundari debet. Ab argento igitur viuo omnem ſulphureitatem omnemque plumbeam terreitatem auferri, ipſumque ab omni imperfectione, præparatione quadam expoliari fas eſſe iudico, vt validiorem ab ipſo ſubtiliationem ac penetrationem in curandis morbis expectemus, minorique ipſius doſi eos commodius curare valeamus. Hęc autem mūdatio dupliciter, ſublimatiōe. ſ. aut aceti lauacro fieri poteſt. Nō

enim eodem modo argentum viuum sublimatur, vt ab Alchimistis fieri solet: sed solum ac impermixtum argentum viuum in vase vitreo reponatur, bocciaque desuper tortuosa remittatur: obturatisque fissuris luto sapientię, lentoque igne calefaciendo, partes ipsius subtiles, veluti fumus volando diuidentur, lateribusque boccię remittentur. Deposito deinde vase ad igne, iuncturæ ipsæ aperiantur, eaque argenti viui pars, boccię lateribus coadhærens, diligenter remoueatur, vsuique reseruetur. Id autem ego matellis vitreis, vt de boccia dictum est, effeci. Mundificatur autem & secundo argentum viuum per aceti lauacrum, vt Geber libro tertio. in patella scilicet vitrea vel lapidea fundatur, acetoque fortissimo cooperiatur, atque lento igne calefiat, digitisque tamdiu agitando, donec in partes diuidatur minutissimas, acetumque euaporatione consumatur: deinde toties cum aceto abluatur, donec terreitatis vestigium non appareat, ac in cœlestem colorem deueniat. Huiusmodi enim argentum viuum eligas: nam mea quidem sententia, vnica istius argenti viui vncia ita

deputari

deputari, alterius non purati duabus ęquiualet vnciis.

*De artum dolore morbi Gallici inueterati.

Dolor, qui tristis est sensatio, vt Galenus de interioribus secũdo facta ab aliquo soluente continuum: qui siue morbus sit materialiter, id est, quandã fixionem habens, & permanentiam, suscipiens, siue formaliter accidentis nomen sibi vendicet, in alteratione omnimoda existit, ad quem scilicet sequatur torpor, stupor, dormitatio, congelatioue. Quæ omnia in speciebus omnibus doloris Gallici morbi cõperta esse vidimus: cuius causa medice loquendo, duplex est, Cum Gal. secundo regiminis acutorum, subita scilicet complexionis alteratio & solutio continui. Cum igitur is morbus iam inueterauit, nec alia illi remedia subuenerint, & auulsa quantum fieri potuit causa morbi & noxio humore, ligni sancti curatio adhibeatur ad hunc modum. Cholericus iuuenis vel sanguineus cibetur tota cu- Cap. 2.

ratione diæta regulari. Pro eo ſyrupus fiat tota curatione ex ligni libra vna, aquæ libris duodecim, fiat infuſio per diem naturalem, ferueatque in fictili vaſe donec ad libras quĩq; redeat decoctio, ex qua ſumatur ſemilibra tam mane quã veſperi. Aqua ſecunda in potu ex viginti libris aquę ad decem redigatur. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis dięta regulari vtatur tota curatione. Pro eo ſyrupus fiat ex libra vna cũ dimidia ligni, aquę quatuordecim: fiat infuſio, redeatque decoctio ad libras quinque; ſumaturque vtraque potione ſemilibra tota curatione. Aqua in potu fiat ex libris aquę vigintiquinque: quæ decoctę, redeant ad quindecim. In ſene eadem ſeruanda ſunt, pręterquam diæta reſumptiua cibari debet. Extrinſecus tamen in declinatione curę, membra male affecta hoc vnguento linienda ſunt: quod mirum in modum confert. Recipe ſtœchados Arabicæ ſaluiæ, yuæ arthriticæ, betonicæ, perforatę, chamædryos, ſingulorum manipulum vnum cum dimidio, radicis acori vnciam vnam: ferueant in vino albo aromatico ſecundum artem, & colaturę adde vermium terreſtrium

Ordinatio aquę.

Gerotum.

terreſtrium lotorum cum viuo albo libram ſemis, ſtyracis calamitę contuſi vncias tres axũgiæ porci depuratę & ſine ſale libram vnam, olei laurini, olei anethini, maſtichini, olei thuris, ſpicę, olei antiqui centum annorum, ſingulorum vncias tres cum dimidia: olei roſati, butyri recenti, ſingulorum vncias quatuor: thuris vncias duas, euphorbii vnciam ſemis: ferueant lento igne ad vini conſumptionem: deinde adde terebinthinę venetæ, olei obietis, ſingulorum vncias duas, lithargyrii aurei ſubtiliter cribrati librã ſemis, ſtyracis liquidæ vncias duas, theriacæ antiquiſſimæ vnciam vnam, cineris vitis vnciam ſemis, minii, vncias duas & ſemis, argenti viui volati vt capituli deſcriptio expoſcit, & extincti cũ oleo roſaceo in mortario lapideo vncias duas, conficiantur que ex arte, & fiat vnguentum.

*De ſclirofis tumoribus.

DVrities quæ ex materia cõtingit melancholica vel aliũde, aliquando in carne tãtũ, aliquãdo in oſſe

tantum existit, vel ex his composita. Quæ ossuosa est & difficilior, ventositas spinę in potētia denominatur, prout sub forma permanet apostematis, cuius finis est ossis corruptio: quæ tripliciter fieri contingit, vt triplex est dimensio. Alia nanque ossis corruptio superficialis tantum, alia profunda tantum, & quædam superficialis est & profunda simul. Cuius additio vnā ossis partem post aliam corrumpit, vt Auicēna quarta quarti. Cuius signum est, quod resolutis partibus subtilibus circumferentiarum ossis alterati, asperitas in tactu, & inęqualitas scopulosa sentitur, cute sana existente ac suam continuitatem seruante. Necnon & dolor pungitiuus adest in compressione cum digito, propter ossis asperitatis mordicationem. Cum igitur durities ista inueterauerit, nec alia illi subuenerint remedia diminuto prius humore noxio & causa ipsius morbi, curetur per lignum sanctum, vt de artuum dolore morbi Gallici inueterati dictum est, linianturque tuberositates per quindecim dies vnguento dicto in capite de strumulis seu scrophulis puerorum.

Tract. 4. Cap. 9.

*De alguatui curatione.

EAdem est ratio curationis alguatui, prout est separatio contiguitatis ossis integra, secundum locum, & non secundum situm, a suo naturali loco descendendo secũdum longitudinem membri, vt de sclirosis tumoribus dicitur.

*De vlceribus corrosiuis, sordidis, fraudulentis, & ossis corruptione, morbi Gallici inueterati.

DE ea propria solutione cõtinui carnosa & saniosa ĩtelligo, prout morbus cõpositus dicitur, in qua vna vel plures dispositiones existunt, quę vlcerũ cõsolidationem impediũt: cuius cõpositio siue a causa sit, siue ab accidẽte, vel a morbo præcedente, discurrendo per singulas species vlcerum essentiales vel accidẽtales, quantum fieri poterit, amoueatur a perito chirurgo causa illa coniuncta cauterio actuali vel potentiali, pro corrosionis vel corruptionis exigẽtia, vel quouis alio instrumẽto, artis diminuto semper prius humore noxio, ligni sancti

curatio

curatio adhibeatur, vt de artuum dolore morbi gallici inueterari dictum est. & vt vlcerata membra curationem suscipiât certiorem, foueantur liniantur que vnguento dicto cap. septimo huius tertii libri. Quod si ossis corruptio appareat, abradatur vsque ad ossa sana, opportunis instrumentis raspatoriis. Nec te terreant dicta insciorum, dicẽtium cum principe, Melius est vt non festinetur in extractione ossium violenta. & quę sequuntur. Verba inquam Auic. intelligi debent de illa praua extractione & violenta ossium vulneris, dilacerando scilicet neruos & venas, & ossis maiorem partem sanam quam corruptam dissipando, quę incongrua dicitur operatio. Quare melius est cum Auic. vbi supra, corruptionis ossis curatio, quæ est eius fricatio, & ipsius destructio, aut eius abscissio & ipsius serratura. Prȩstantiorque modus fricatio cum raspatorio dicitur: qua ablata, per lignum sanctum curetur curatione prȩdicta vlcerum vniuersalibus & particularibus.

*De vini exhibitione a neotericis nuper comperta. CAP.I.

Vm scientiæ atque artes per additionẽ augeãtur, ac quotidie vtilissimarum re rũ inuẽtione perfectiores fiant, ad idque iudicium & studium hominis plurimum valeat, propterea multum operę curęque ponendũ est, quo ea inuestigari possint quę læsis corporibus aliqua ex parte profutura sint. Eiusmodi est lignũ quod vo cant sanctũ, cuius viribus indagandis in fi stimus. huicque rei omni studio operam da mus, quãuis eius vires lõge plures sint, quã quisquam dicendo scribendoque consequi possit, Et quoniã experimentũ si ratione cõ probetur, ad veram rerum ipsarũ cognitionẽ nos ducit, non inutile fore existimauimus, si cum vini administratiõe, ligni quoque decoctionẽ miscebim⁹. Compertũ est enim multoties, penetrationẽ efficatius fieri, ac vinum non modo ligni huius, sed multorum quoque medicamentorum, tanquam vehiculum esse. Quamobrem ope-

ræ-

ręprecium dixi in calce huius opusculi pertractare, vtrum vinum an aqua humanis corporibus magis conferat: tum si quis ex veteribus medicis in alicuius morbi curatione, vino in quo simplicia aliqua sint decocta, vsus fuerit. præterea vtrum vinum aquæ anteponendum sit: necnon quod vinum sit eligendum: atque alia eius generis, quæ a præsenti materia non fuerint aliena.

*Quod curandis morbis vinum cõferat, & ab antiquis vsitatum sit. CAP. II.

MEdicinę quę tardę sunt operationis, si in vinum infundantur, vigorem sumunt, acuunturque. Neque ab re sapiens Abinzoar dixit, nec cibum, nec medicinam vino vnquam priuari debere. Mesue etiam pro meliori præparatione rheubarbarum molliendum iussit. Ingenium, inquit, medici sit vt sapor medicinę in cibariorum gustum conuertatur: tunc enim natura auidius medicinam amplexabitur: cuiusmodi est vinum. Quapropter non temere recentiorum nõnulli ęgrotis multifariam vinum iu quo simplex aliquod sit

decoctum,

decoctum, propinant. Nam ſicuti Auicenna. 2. canone, vinum ex hyperico confectum, perforatum vocant, vel ex chamedry artuum paſſionibus conferre aſſerit: ſic nonnulli etiam noſtrorum temporum docti viri vinum prębent, interdum ex ſaluia, vel ex enulla, vel ex bugloſſa, vel quod ex roſis, ex ebulis, ex gramine, ex caryophyllis, ex abſinthio conficitur, aliaque eius generis quamplurima, quę laxandi vim habeant.

*Nunquid vinum an aqua magis conferat: & quibus ægrotantibus præbendum ſit.

CAP. III.

NAm vinum cumprimis ſimile eſt, calorique innato maxime conuenit in adminiſtrandis nutrimentis naturæ hominum: aquam vero corpus nō tolerat, niſi valde ſanguineum, vt Auicenna tertia primi. Præterea quis neget vinum ſua penetratione, ſpiritumque viuificatione confortatiuum eſſe? frigiditas enim & ſiccitas ſpiritibus eos debilitando aduerſantur. Vini vero caliditas corroborando non mediocre ipſis affert auxilium

xilium. Ad transmittandas autem rerum in eo incorporatarum virtutes, per singula membra cum quadam naturæ delectatione & apprehensione, nec sine vehementi fortitudine qualitates actiuas earum medicinarum quæ in vino exqualificantur, ad resolutionem preparat, quum sua subtilitate partes adeat longinquas, aquam secum trahens ad membra refrigeratione pariterque humectatione indigentia: & receptiuum est omnis infusionis bonarũ qualitatum in rectificatione vt plurimum malarum, cum per eius essentiam ad spiritum habeat conuerti, magisque penetratiuum sit ac spiritibus proportionatum. Qua de re vbi virtutis imbecillitas, appetitusque deiectio affuerint, ægreque ventriculus concoquat, vinum eligendum est. Insuper si ægrotans phlegmaticæ sit complexionis, humorque pituitosus vel melancholicus sit, vel si inueteratam morbus radicem habeat, in his omnibus vinum vtile admodum est. Quod si cholericæ ac sanguineæ cõplexionis calidique hepatis fuerit, atque etiam sanguis vel succus biliosus fortisque

habitudinis sit, in tempore præsertim calido, tunc aquæ decoctum, lignũq; simpliciter exhibitum, mirũ in modum proderit.

*Quod in ligni sancti decoctione cum vino miscenda sint alia simplicia.

CAP. IIII.

Edicæ artis peritis omnibus patet, singulis mẽbris suũ esse appropriatũ ac determinatũ pharmacũ: cũque ab eiusmodi morbi prauitate quãplura membra lędantur ac vitium contrahant, credibile quidem erit solam ac impermixtam ligni sancti decoctionem tot membrorum læsiones adimere non posse. Quare vt ligni sancti virtus ad huiusmodi mẽbra dirigatur, medicinæ mẽbra infecta respicientes cõmiscendę sunt, vt ligni sancti virtus ipsarũ medicinarũ suffragio, validius salubriusque suas imprimat vires, dirigendo scilicet, mundificando, resoluendo, cõfortando & desiccando vt decet morbum.

*Quid vinum eligendum sit.

CAP. V.

Cum

CVm diuersæ operationis sit vinũ, diuersarũque qualitatũ: infrigidata enĩ corpora senũ & iuuenũ calefacit, calefactaque infrigidat, exiccata humectat, & humectata exiccat: eiusmodi eligẽdũ erit, quale mox dicã Anni vni⁹ vinũ, frigidũ est & humidum. Vetus vero, quod a quarto in septimum transcendit annum, calidum & siccum in tertio reponitur gradu. Inter hæc autem medium calidum est & siccum temperate: & huiusmodi quidem vinum cholerã nigrã sua calefactione & humectatione temperat, & præsertim si secundum non excedat annum. Resistit etiam melancholicis a tota specie, calefactisque non obest. Vinũ, inquit Auicenna, album & subtile calefactis confert: capitis enim dolorem nõ efficit. Id præterea vinum cholera abundantibus rubea, melius est, eo quod choleram rubeam vrinam prouocando expellit: & humidis, eo quod humiditates maturat, Huiusmodi etiam vinum non modo naturalem calorem confortando iuuat, verum etiam turbidi sanguinis claritatem reducit. Quamobrem album & subtile eligatur

gatur, ætate quidem medium, colore vero purum ac lucidum, odore vero suaue, in gustu non aquosum omnino, nec aliquam vehementem ostendens qualitatem stypticam vel amaram vel dulcem. Quod si morbus frigidus est & antiquus, corpusque frigidum ac oppilationibus male affectum, & maiori penetratione ac incisione indigens, tunc vetus vinum eligatur.

De vini præparatione, & regulis in ea obseruandis. Cap. vi.

EAdem quoque ratione vini præparatio canonice conficienda est, vt de decoctionis exhibitione diximus: eamque in omnibus seriem obseruabis, vnum enĩ pharmacũ omnibus nequaquã conuenire potest. Qua de re cũ vini decoctionem præbere institues, decoctionis ligni sancti aquam, illiusque morbi curationem & capitulum a capite ad pedes inuenies, ac illius aquę & ligni graduationem quam ibi descripsimus exequere.

in fine coꝺuræ opportunas medicinas arteq; decoꝺas, ac pro illius morbi & mẽbri leſi exigentia adhibebis, vt exẽplariter illas diuiſim connumerabo in ſecunda conſideratione. Hoc autem peraꝺo, in vaſe fiꝺili vitreato ligni abraſi libram pones, ibique vini albi clari libras decem inijcies, quibus mixtis decoꝺionem prædiꝺam pro morbi & indiuidualis complexionis exigentia, partibus æqualib. cum vini quantitate calidam vt ab igne defers adijcies, faꝺaque mixtura nec aliter ferueant, ſed per diem naturalem infuſio fiat, & colaturam vſui reſerua in curatione, pro ſyrupo ſcilicet mane & veſperi, & pro potu in prãdio & in cœna. remiſſa enim decoꝺionis caliditas, ipſorumque ligni & aquæ, iam temperata graduatio igneas vini, ſi quæ ſunt, qualitates extinguet, ne humanis calidę cõplexionis corporibus obſit. & vt lucidior tyronibus doꝺrina ſit, ſequentes ponuntur conſiderationes.

Conſideratio prima eſt, quod in vini aſſumptione, in qualibet decoꝺione corticis ligni ſanꝺi ſubtiliter cribellati, quatuor adhibeatur vnciæ, ac ſimul cum ligni

gni sancti dosi adnotata ferueat, vt capituli descriptio exposcit.

Secunda. Quod si hepatis vitium in causa morbi sit calidum, simplicia eius caliditatem adimentia eliges, endiuiam scilicet, cichoream, fumunterrę, santalos omnes, & id genus eligēdos, eaque in fine coctur æ semper appones: & si aliqua obesset oppilatio, aperitiua eodem modo adhibeantur.

Si autem cerebri læsio frigiditatisque mala affectio adsit, stæchas arabica, vel nō arabica, betonica, & huiusmodi casida frigidaq; pro morbi exigentia apponantur.

Quod si iuncturę dolore, vel aliqua he betētur duritie, vna arthritica, radix acori, stæcados ac perforata adhibeantur.

Si vero præcordia male affecta sint, buglossa, borago, ipsarumque radices, enula campana, scabiosa, & id genus in fine cocturæ sunt admiscendæ decoquendæque, deinde ipsa decoctio in vino prædicto iniiciatur.

Tertia. In qualibet vini præparatione, in Morbo quolibet Gallico, præsertim curando ob sui antiquam contagionem

cardui benedicti manipulus, cum reliquis ſimplicibus membra confortantibus infecta, addatur.

Quarta. In vnaquaq; ipſius vini administratione ſupradictę decoctionis eadem ſit doſis cum vini quantitate.

Quinta. Quod in ipſius vini exhibitiōe morbi nō vniformiter in eodē tēporis ſpatio curantur: quidam enim quindecim aut vinginti dierum ſpacium exigunt, nonnulli quadraginta incluſiue, multi etiā ſpatium hoc tranſcendunt. Huiuſmodi autem diuerſitas contingit iuxta morborum qualitates: multum enim intereſt, vtrum morbus calidus vel frigidus ſit, antiquus vel recens. Parique modo conſideranda ſunt ea corpora quę mediocriter ſe habent.

Sexta. Quod in hac vini aſſumptione tempus purum ac temperatum eſt eligendum. Ver quidem optimum erit: huicque proximus eſt autumnus. Aeſtas enim nimis calefacit. Hyems nullam admittit penetrationem. minor itaque operatio & in æſtate & hyeme expectatur.

Septima. Quod diæta ſemper vtatur reſumptiua, cum vini caliditas innatum excitet

citet calorem, eiusque digeſtio celerior ac penetratio velocior efficiatur, humiditatibusque reſiſtat, nec aliter cibum appetes: iſto nanque curationis modo carne veſceris mane & veſperi.

Octaua. Quod ſi æri æger exponatur, incommodum aliquod non ſubſequitur, vt in decocti aſſumptione contingit, cum vini præſentia vnicuique putrefactioni extrinſecæ reſiſtere videatur, cuius præſidio ſudandi moleſtiam perpeti non cogeris, ad peragendaque negotia tutius libentiusque te commites.

Nona. Si hora cibi & potus æger huiuſmodi vinum abhorreat, ob medicinarum diuerſarum commixtionem, ſic confectã decoctionem, alias ſyrupum, per lambycchum æreum diſtilla, diſtillatioque cũ vino albo partibus æqualibus commiſceatur, vſuique hora cibi & potus reſeruetur. Si vero pauper ac egens fuerit æger, aquam ſecundam pro capituli deſcriptione abſque alijs medicinis adminiſtres, eamque vino partibus æqualibus commiſcebis. Et hoc quidem vinum æger ab aliis penitus, liquoribus ſe abſtiné-

do, hora cibi, & potus bibat.

Decima ſuppoſitio eſt. Si vero cholericus vel ſanguineus fuerit æger, & ob eius ventriculi imbecilitatem huiuſmodi vinũ exibendũ eſt, in vna tantum parte vini quinq; decoctionis ligni ſancti partes cõmiſceantur, idemque fiat in morbo gallico recenti.

Vndecima. Quod in principio exhibitionis vini mẽbra dolore tuberculis nodoſitatibusque affecta, præcipue vini prædicti decoctiõe, epithymãda ſunt aſſidue: ſin autem epithymatio non conferat, in ſtatu curæ dolores lenire, membraq; male affecta noſtræ deſcriptionis vnguento inungere poteris, in capitulo de artuum doloribus enarrato. Vlcera quoque vnguento mercuriali curare tutiſſime poteris, vt de prauis vlceribus dictum fuit.

Duodecima. Quod in vini aſſumptione humor qualibet hebdomada vt expedit morbo & ægrotanti minorandus eſt, biſque die ſyrupum capiat, mane ſcilicet ſemilibrã, calidũ, tãtũdẽq; veſperi quatuor horas ante cibum, eademque hora in lecto quieſcat, ſudoremque obſeruet, vt ſupra de

decoctione

decoctione dictum fuit.

Decimatertia. Quod si in vini exhibitione aluum ducere volueris, in decoctione cum aliis medicinis damascena pruna decem numero iniiciãtur vna cum folliculorum senæ ac polypodii quercini, singulorum semiuncia: quæ omnia morbi præsertim gallici curationi penitus non aduersantur. Colocynthidem autem, agaricum ac dacrydium & id genus non commisceas, vt ignari ab omnique veritate deuii cum magno ægrotantium periculo faciunt.

XIIII. suppositio est. Quo si in declinatione curæ Socratis præsertim sangui neç complexionis, hepar ob vini exhibitionem nimis calefactum esset, ipsius hepatis venç vel hemorrhoidum incisio fiat,

Decimaquinta. Quod si aliquando morbus vnica decoctionis vinique exhibitione curationem non suscipit, huius quidem causa est, quoniam nonnullæ sunt medicinç calidç, quarum caliditas ab alicuius ægritudinis frigiditate minoratur, quare penitus in eam non agit: & quandoque cum in aliqua infrigidatione administratur, leuiorem illa inducit cale-

factionem. Et quoniā in debiliori iam expertum est prius, processioque secundum gradus paulatim facta fuit, medicinę virtus cognita est: quare frequens vini atque decoctionis reiteratio fiat, donec praua morbi qualitas adimatur, ac a medicina morbus superetur. Nec dubites si huiusmodi medicina interdum refrigerare, nunc vero calefacere oporteat, cum ista inter se ad inuicem contrarientur: medicina enim, inquit Auincenna, in duobus contrariis experta, alteri eorum per se, alteri vero per accidens confert, vel alicuius eorum complexioni contraria non existit.

Et ne aliquid contingat erroris, exemplum habes practicum. Si enim Socrates capitis artuumque dolore affectus fuerit, & vlceribus insuper maleficis atque ossis corruptione, nodosisque tuberculis crucietur, siue dolore ischiadico vel podagrico, eradicata causa antecedente vt conuenit morbo, prauaque vlcerum dispositione semota atque ossis corruptione, hac serie ad ipsius vini decoctionem accedendum est: In vase scilicet fictilis ligni abrasi libram vnam cum dimidia, ac eiusdem corticis

subtiliter

ſubtiliter cribellati quatuor vncias, ac aquę libras duodecim apponito. Lentoque igne ferueant ad quatuor librarum conſumptionem. Exinde vero betonicam, yuam arthriticá, carduum benedictum, ſtæchados, hypericon, ſingulorum manipulum, radicis acori vnciam ſemis adhibebis, ferueantque ad vnius libræ aquæ conſumptionem. Deinde in fictili vaſe ac nouo iniiciantur, in quo ligni abraſi libra, vinique albi optimi libras 7. factaque mixtura vaſe obturato per diem infundantur. Et facta colatura per lineum pannum ſtrictum, patienti mane ac ſero phlegmatico vel melancholico ſemilibra pro ſyrupo tribuatur, & hora cibi & potus. In cholerico vero & ſanguineo ligni decoctio adhibeatur, vt in capitulo de artuũ dolore morbi gallici inueterati dictum eſt.

* FINIS.

*RERMM IN HOC LIbello præcipue obseruandarum index.

A

argentum

D

E

F

G

H

Oleum

O

P

Rheu-

INDICIS FINIS.

Sustulerat quondam Veneris solatia quæd. m
Inuisa, immanis, perniciosa lues.
Quam vocat Hispanus Gallam, quam Gallus Iberã,
Imperium toto quę tamen orbe tenet.
Sensit Arabs, sensitque Geta extremusque Britannus,
Hanc scabiem, sensit qui tua furta Venus,
Non puero parcens ve seni, te fœmina la sit.
Fœmina, quam minimum ledere, grande nephas.
Et iuuenile decus nullo prohibente peribat,
Cumque suo nato est pene relicta Venus.
Ante oculos cernebat amans sua gaudia, quę vix
Audebat timida sollicitare manu.
Sic sua lugebant miseri solatia amantes
Donec quæ morbum, pharmaca terra dedit.
En tibi iam pręsens medicina, Neapolis olim
Quę peperit morbum, nunc tibi promit opem.
Hoc sancto ligno certa, pignamque capesse,
Erectamque hastam miles in arma tene.

HIERONYMI FRA-
CASTORII SYPHILIS, SIVE MORBVS GALLICVS.

HIERONYMI FRACASTORII SYPHLLIS, SIVE MORBVS GALLICVS.

Ad Petrum Bembum.

Vi casus rerum varii, quæ semina morbum
Insuetum, nec longa vlli per secula visum
Attulerint: nostra qui tempestate per omnem
Europam, partimque Asiæ, Lybięque per vrbes
Sæuiit: in Latium vero per tristia bella
Gallorum irrupit, nomenque a gente recepit:
Necnon & quæ cura, & opis quid comperit vsus,
Magnaque: in angustis hominum solertia rebus,
Et monstrata deum auxilia, & data munera cœli,
Hinc canere, & longe secretas quærere causas
Aera per liquidum, & vasti per sydera olympi
Incipiam, dulci quando nouitatis amore
Correptum, placidi naturæ suauibus horti
Floribus inuitant, & amantes mira Camœnæ.
Bembe decus clarum Ausoniæ, si forte vacare
Consultis Leo te a magnis paulisper, & alta
Rerum mole sinit, totum qua sustinet orbem:
Et iuuat ad dulces paulum secedere Musas:
Ne nostros contemne orsus, modicumque laborem,

Quicquid id est, Deus hęc quōdā dignat' Apollo est:
Et paruis quoque rebus inest sua sępe voluptas.
Scilicet hac tenui rerum sub ymagine multum
Naturę, fatique subest, & grandis origo.
Tu mihi, quæ rerum causas, quę sydera noctis
Et cœli effectus varios, atque aeris oras,
Vranie, (sic dum puro spatiaris olympo,
Metirisque vagi lucentes ętheris ignes,
Concentu tibi diuino cita sydera plaudant)
Ipsa ades, & mecum placidas Dea lude per vmbras,
Dum tenues aurę, dum myrtea sylua canenti
Aspirat, resonatque cauis Benacus ab antris.
Dic Dea, quę causę nobis post secula tanta
Insolitam peperere luem? num tempore ab illo
Vecta mari occiduo, nostrum peruenit in orbem,
Ex quo lecta manus soluens de littore Ibero
Ausa fretum tentare, vagique incognita ponti est
Aequora, & orbe alio positas perquirere terras?
Illic nanque ferunt ęterna labe per omnes
Id morbi regnare vrbes, passimque vagari
Perpetuo cœli vitio, atque ignoscere paucis.
Commerci ne igitur causa accessisse putandum est
Delatam contagem ad nos: quę parua sub ipsis
Principiis, mox & vires & pabula sensim
Suscipiens, sese in terras diffuderit omnes?
Vt sępe in stipulas cecidit quum forte fauilla

De face, neglectam pastor quam liquit in aruo.
Illa quidem tenuit primum, ſimiliſque moranti
Incedit, mox vt paulatim increuit eundo,
Tollitur, & victrix meſſem populatur & ęgros,
Vicinumque nemus flammaſque ſub ęthera iactat,
Dat ſonitum longe, crepitant Iouis auia ſylua
Et cœlum late circum, campique relucent.
At vero ſi rite fidem obſeruata merentur,
Non ita cenſendum. nec certe credere par eſt
Eſſe peregrinam nobis, tranſque ęquora vectam
Contagem: quoniam in primis oſtendere multos
Poſſumus, attactu qui nullius hanc tamen ipſam
Sponte ſua ſenſere luem, primique tulere.
Prętereа & tantum terrarum tempore paruo
Contages non vna ſimul potuiſſet obire.
Aſpice per Latii populos, quique herbida Sagrę
Paſcua, & Auſonios ſaltus, & Iapygis orę
Arua colunt: ſpecta Tyberis qua labitur, & qua
Eridanus centum fluuiis comitatus in ęquor,
Centum vrbes rigat, & placidis interfluit vndis.
Vno nonne vides vt tempore peſtis in omnes
Sęuiit? vt ſortem pariter tranſegimus vnam?
Quinetiam externos eadem per tempora primum
Excepiſſe ferunt. nec eam cognouit Ibera
Gens prius, ignotumque ſcindere puppibus æquor
Auſa fuit, quam quos diſterminat alta Pyrene,

atque

Atque freta, atq; Alpes cingunt, Rhenuſque bicornis:
Quam reliqui, quos lata tenet gelida ora ſub arcto.
Tempore non alio Pœni ſenſiſtis, & omnes
Qui lætam Aegyptum meritis, fœcundaque Nilo
Arua, & palmiferę ſyluas tondetis Idumes
Quę quum ſic habeant ſeſe, nempe altius iſti
Principium labi, rerumque latentior ordo
(Ni fallor) grauiorque ſubeſt, & maior origo.
Principio quæque in terris, quęque ęthere in alto
Atque mari in magno, Natura educit in auras,
Cuncta quidem nec ſorte vna, nec legibus eiiſdem
Proueniunt: ſed enim quorum primordia cſtnoant
E paucis, crebro ac paſſim pars magna creantur.
Rarius aſt alia apparent, & non niſi certis
Temporibus ve, locis ve, quibus violentior ortus,
Et longe ſita principia: ac nonnulla, priuſquam
Erumpant tenebris & opaco carcere noctis,
Mille trahunt annos, ſpacioſaque ſecula poſcunt.
Tanta vi coeunt genitalia ſemina in vnum.
Ergo & morborum quoniam non omnibus vna
Naſcendi eſt ratio, facilis pars maxima viſu eſt,
Et faciles ortus habet, & primordia præſto.
Rarius emergunt alii, & poſt tempore longo
Difficiles cauſas, & inextricabile fatum,
Et ſero potuere altas ſuperare tenebras.
Sic Elephas ſacer Auſoniis incognitus oris,

Sic

Sic Lichen latuere diu, quibus incola Nili
Gens tantum, regioque omnis vicina laborat.
De genere hoc eſt dira lues, quæ nuper in auras
Exiit, & tandem ſeſe caligine ab atra
Exemit, duroſque ortus, & vincula rupit.
Quam tamen (æternum quoniam dilabitur æuum)
Non ſemel in terris viſam, ſed ſæpe fuiſſe,
Ducendum eſt, quanquam nobis nec nomine nota
Hactenus illa fuit: quoniam longęua vetuſtas
Cuncta ſitu inuoluens, & res, & nomina delet:
Nec monumenta patrum ſeri videre nepotes.
Oceano tamen in magno ſub ſole cadente,
Qua miſera inuentum nuper gens acolit orbem,
Paſſim oritur, nulliſque locis non cognita vulgo eſt.
Vſqueadeo rerum cauſæ, atque exordia prima,
Et cœlo variare, & longo tempore poſſunt.
Quodque illic fert ſponte aer, & idonea tellus,
Huc tandem annorum nobis longa attulit ætas.
Cuius forte ſuo ſi cunctas ordine cauſas
Noſſe cupis, magni primum circunſpice mundi
Quantum hoc infecit virus, quot adiuerit vrbes.
Quumque animaduertas, tam vaſte ſemina labis
Eſſe nec in terræ gremio, nec in æquore poſſe,
Haud dubie tecum ſtatuas, reputeſque neceſſe eſt,
Principium, ſedemque mali conſiſtere in ipſo
Aere, qui terras circum diffunditur omnes,

Qui

Qui nobis ſeſe inſinuat per corpora vbique,
Suetus & has generi viuentum immittere peſtes.
Aer quippe pater rerum eſt,& originis autor,
Idem ſępe graues morbos mortalibus affert,
Multimode natus tabeſcere corpore molli,
Et facile affectus capere,atque inferre receptos.
Nunc vero quonam ille modo contagia traxit,
Accipe:quid mutare queant labentia ſecla.
In primis tum ſol rutilus,tum ſydera cuncta
Tellurem,liquidasque auras,atque æquora ponti
Immutant,agitamque:vtque ipſo ſydera cœlo
Mutauere vicem & ſedes liquere priores,
Sic elementa modis varijs ſe grandia vertunt.
Aſpice vt hybernus rapidos vbi flexit in Auſtrum
Phœbus equos, noſtrumque videt depreſſior orbem,
Bruma riget,duratque gelu,ſpargitque pruina
Tellurem,& gelida glacie vaga flumina ſiſtit.
Idem vbi nos Cancro propior ſpectauit ab alto,
Vrit agros,arent nemora,& ſitientia prata,
Siccaque puluereis æſtas ſqualleſcit in aruis.
Nec dubium,quin & noctis nitor,aurea Luna,
Qui maria alta,omnis cui rerum obtemperat humor:
Quin & Saturni graue ſydus,& æquior orbi
Stella Iouis,quin pulchra Venusque & Martius ignis,
Ac reliqua aſtra etiam mutent elementa,trahantque
Perpetuum,& late magnos dent vndique motus,

Præcipue sedem si quando plurima in vnam
Conuenere, suo vel multum deuia cursu,
Longe, alias tenuere vias. hæc scilicet annis
Pluribus, & rapidi post multa volumina cœli
Eueniunt, Diis fata modis voluentibus istis,
Vt vero euenisse datum est, numerumq; diesq;
Ex egere suos, præfixaq; tempora fatis.
Proh quanta acrios tractus, salsa æquora quanta,
Telluremque manent alibi quippe omnia late
Cogentur spatia in nubes. cœlum imbribus omne
Soluetur, summisque voluti montibus amnes
Præcipites secum syluas, secum, aspera saxa,
Secum armenta trahent: medius pater impete magno
Aut Padus, aut Gāges super & nemora alta, domosq;
Turbidus æquabit pelago freta lata sonante,
Aestates alibi magnæ condentur, & ipsæ
Flumina speluncis flebunt arentia Nymphæ,
Aut venti cuncta inuertent, aut obice clausi
Excutient tellurem imam, & cum turribus vrbes.
Forsitan & tempus veniet, poscentibus olim
Natura fatisque Deum, quum non modo tellus
Nunc culta, aut obducta mari, aut deserta iacebit,
Verumetiam sol ipse, nouum (quis credere possit)
Curret iter, sua nec per tempora diffluet annus.
Ast insueti æstus, insuetaque frigora mundo
Insurgent, & certa dies animalia terris

Monstra-

Monſtrabit noua, naſcentur pecudeſque ferę que
Sponte ſua, primaque animas ab origine ſument.
Forſitan & maiora audens producere tellus
Cœumque Enceladũq; feret, magnumq; Typhoea,
Auſuros patrio ſuperos detrudere cœlo,
Conuulſumq; Oſſam nemoroſo imponere Olympo,
Quæ quum perſpicias, nihil eſt cur tempore certo
Admirere, nouis magnum marceſcere morbis
Aera, contageſque nouas viuentibus ægris
Sydere ſub certo fieri, & per ſecula longa.
Bis centum fluxere anni, quum flammea Marte
Lumina Saturno triſti immiſcente, per omnes
Aurorę populos, per quæ rigat æquora Ganges,
Inſolita exarſit febris, quę pectore anhelo
Sanguineum ſputum exagitans (miſerabile viſu)
Quarta luce frequens fato perdebat acerbo.
Illa eadem Aſſyriæ gentes, & Perſidos, & quę
Euphratem, Tigrimque bibunt, poſt tempore paruo
Corripuit, diteſque Arabas, mollemque Canopum:
Inde Phrygas, inde & miſerum trans æquora vecta
Infecit Latium, atque Europa ſæuijt omni.
Ergo age iam mecum, ſemper ſeſe æthera circum
Voluentem, ſuperumque domos, ardentiaque aſtra
Contemplare, animumque agitans per cuncta, require
Quis ſtatus illorum fuerit, quę ſigna dedere
Sydera, quid noſtris cœlum portenderit annis:

 Hinc

Hinc etenim tibi forte nouæ contagis origo
Omnis,& euentus tanti via prima patescet.
Aspice candentes magni qua Cancer olympi
Excubat ante fores,& brachia pandit aperta
Hinc diræ facies,hinc se diuersa malorum
Ostendent portenta:vna hac sub parte videbis
Magna coisse simul radiis ardentibus astra,
Et coniuratas sparsisse per aera flammas:
Flammas quas longe tumulo Sirenis ab alto
Prospiciens senior vates,quem dia per omnes
Cœlicolumque domos duxit,docuitque futura
Vranie:miseras,inquit,defendite terras
O superi,insolitam video per inania ferri
Illuuiem,& magnos cœli tabescere tractus.
Bella etiam Europę miserę,bella impia,& agros
Ausoniæ passim currentes sanguine cerno.
Dixit,& illa etiam scriptis ventura notauit.
Mos superum est,vbi secla vagus sol certa peregit,
Ab Ioue decerni fata,& cuncta ordine pandi,
Quęcunque euentura manent terrasque,polumque:
Quod tempus quum iam nostris venientibus annis
Instaret,rerum summus sator,& superum rex
Iuppiter,acciri socios in rebus agendis
Saturnum,Martemque iubet,bipatentia Cancer
Limina portarum reserat,diisque atria pandit.
Conueniunt s quibus est fatorum cura gerenda.

Impiger ante alios flammis ferroque corruſquans
Bellipotens Mauors, animis qui prælia & arma,
Vndictęque manent, & ouantes ſanguine cædes.
Poſt placidus curru inuectus rex Iuppiter aureo
Inſequitur (ni fata obſtent) pater omnibus æquus.
Poſtremus, longuaque via tardatus & annis.
Falciſer accedit ſenior, qui haud immemor iræ
In natum veteris, nato & parere recuſans,
Sæpe etiam ceſſit retro, & veſtigia torſit,
Multa minans, multumque animo indignatus iniquo.
Iuppiter at ſolio ex alto, quo ſe ſolet vno
Tollere, percenſet fata, & ventura reſoluit,
Multum infelicis miſerans incommoda terræ,
Bellaque, fortunaſque virum, caſuraque rerum
Imperia, & prædas, adapertaque limina morti,
In primis ignota noui contagia morbi:
Morbi, qui humanę nulla manſueſcat opis vi.
Aſſenſere dei reliqui, concuſſus Olympus
Intremuit, tactusque nouis defluxibus æther.
Paulatim ærii tractus, & innania lata
Accepere luem, vacuaſque inſuetus in auras
Macor iit, cœlumque tulit contagia in omne.
Siue quod ardenti tot concurrentibus aſtris
Cum ſole, e pelago multos terraque vapores
Traxerit ignea vis, qui miſti tenuibus auris
Correptique nouo vitio, contagia viſu

Perrara attulerint:aliud siue æthere ab alto
Demissum,late aerias corruperit oras.
Quãquã animi haud fallor,quid agat,quoue ordine
Dicere,& in cũctis certas perquirere causas (cœlum
Difficile esse:adeo interdum per tempora longa
Effectus trahit,interdum(quod falere possit)
Miscentur fors,& varii per singula casus.
Nunc age non id te lateat,super omnia miram
Naturam,& longe variam contagibus esse.
Solis nam sæpe arboribus fit noxius aer,
Et tenerum germen,florumque infecit honorem:
Interdũ segetem,& sata læta,annique labores,
Corripuit,scabraque iussit rubigine culmos,
Et vitiata parens produxit semina tellus,
Interdum pœnas animalia sola dedere,
Aut multa,aut certa ex ipsis.memini ipse malignsm
Luxuriem vidisse anni,multoque madentem
Autumnum perflatum Austro, quo perditus omne
Caprigenum genus e cunctis animantibus vnum
Corruit.a stabulis lætas ad pabula pastor
Ducebat:tum forte alta securus in vmbra.
Dum caneret,tenuique gregem mulceret auena,
Ecce aliquam tussis subito irrequieta tenebat,
Nec longe mora mortis erat:nanque acta repente
Circum præcipiti lapsu,reuomensque supremam
Ore animam,socias inter moribunda cadebat.
Vere autem(dictu mirum)atque estate sequenti

In-

Infirmas pecudes, balantumque horrida vulgus
Pestis febre mala miserum pene abstulit omne.
Vsque adeo varia affecti sunt semnia cœli,
Et variæ rerum species, numerusque vicissim
Inter mota subest, interque mouentia certus.
Nonne vides, quamuis oculi sint pectore anhelo
Expositi mollesque magis, non attamen ipsos
Carpere tabem oculos, sed sese immergere in imum
Pulmonem? & pomis quanquam sit mollior vua,
Non tamen iis vitiatur, at ipsa liuet ab vna.
Nempe alibi vires, alibi sua pabula desunt:
Ast alibi mora certa, nec ipsa foramina multum
Non faciunt, hinc densa nimis, nimis inde soluta.
Ergo contagum quoniam natura genusque
Tam varium est, & multa modis sunt semina miris,
Contemplator & hanc, cuius cœlestis origo est:
Quæ, sicut desueta, ita mira erupit in auras.
Illa quidem non muta maris, turbamque natantum,
Non volucres, non bruta altis errantia syluis,
Non armenta boum, pecudesue, armētaue equorum
Infecit, sed mente ingens ex omnibus vnum
Humanum genus, & nostros est pasta sub artus.
Porro homine e toto, quod in ipso sanguine crassum
Et sordens lentore foret, fœdissima primum
Corripuit, sese pascens vligine pingui.
Tali se morbus ratione & sanguis habebant.

Nunc ego te affectus omnes, & signa docebo
Contagis miserę: atque vtinam concedere tantum
Musa queat, tantumque velit defendere Apollo,
Tempora qui longa euoluit, cui carmina curæ,
Hæc multas monumenta dies vt nostra supersint,
Forte etenim nostros olim legisse nepotes
Et signa & faciem pestis nouisse, iuuabit.
Nanque iterum, quum fata dabunt, labentibus annis
Tempus erit quum nocte atra sopita iacebit
Interitu data: mox iterum post secula longa
Illa eadem exurget, cœlumque aurasque reuiset
Atq; iterum ventura illam mirabitur ætas.
In primis mirum illud erat, quod labe recepta,
Sæpe tamen quater ipsa suum compleuerat orbem
Luna prius, quam signa satis manifesta darentur.
Scilicet extemplo non sese prodit aperte,
Vt semel est excepta intus, sed tempore certo
Delitet, & sensim vires per pabula captat.
Interea tamen insolito torpore grauati,
Sponteque languentes animis, & munera obibant
Aegrius, & toto segnes se corpore agebant.
Ille etiam suus ex oculis vigor, & suus ore
Deiectus color haud lęta de fronte cadebat.
Paulatim caries fœdis enata pudendis
Hinc atq; hinc inuicta locos, aut inguen edebat.
Tum manifesta magis vitii se prodere signa.

Nam ſimulac puræ fugiens lux alma diei
Ceſſerat,& noctis triſtes induxerat vmbras,
Innatuſque calor noctu petere intima ſuetus.
Liquerat extremum corpus,nec membra fouebat
Obſita mole pigra humorum:tum vellier artus
Brachiaque,ſcapulæque,graui,ſuræque dolore.
Quippe vbi per cunctas ierant contagia venas
Humoreſque ipſos,& nutrimenta futura
Polluerant,Natura malum ſecernere ſueta
Infectam partem pellebat corpore ab omni
Exterius:verum craſſo quia corpore tarda
Hæc erat,& lentore tenax,multa inter eundum
Hærebat membris exanguibus,atque lacertis:
Inde graues dabat articulis extenta dolores:
Parte tamen leuiore,magiſque erumpere nata,
Summa cutis pulſa,& membrorum extrema petebat.
Protinus informes totum per corpus achores
Rumpebant,faciemque horrendam, & pectora fœde
Turpabant·ſpecies morbi noua,puſtula ſummæ
Glandis ad effigiem,& pituita marcida pingui:
Tempore quæ multo non poſt adaperta dehiſcens,
Mucoſa multum ſanie,taboque fluebat.
Quinetiam erodens alte,& ſe funditus abdens
Corpora paſcebat miſere:nam ſæpius ipſi
Carne ſua exutos artus,ſquallentiaque oſſa
Vidimus,& fœdo roſea ora dehiſcere hiatu,

Ora,

Ora, atque exiles reddentia guttura voces.
Tum sæpe aut cerasis, aut Phyllidis arbore tristi,
Vidisti pinguem ex vdis manare liquorem
Corticibus, mox in lentum durescere gummi.
Haud secus hac sub labe solet per corpora mucor
Diffluere: hinc demum in turpem concrescere callum.
Vnde aliquis ver ætatis, pulchramque iuuentam
Suspirans, & membra oculis deformia toruis
Prospiciens, fœdosque artus, turgentiaque ora,
Sæpe Deos, sæpe astra miser crudelia dixit.
Interea dulces somnos, noctisque soporem
Omnia per terras animalia fessa trahebant:
Illis nulla quies aderat, sopor omnis in auras
Fugerat: ijs oriens ingrata Aurora rubebat:
Iis inimica dies, inimicaque noctis imago.
Nulla Ceres illos, Bacchi non vlla iuuabant
Munera: non dulces epulæ, non copia rerum,
Non vrbis, non ruris opes, non vlla voluptas,
Quamuis sępe amnes nitidos, iucundaque tempe,
Et placidas summis quęsissent montibus auras.
Diis etiam sparsæque preces, incensaque templis
Thura, & diuitibus decorata altaria donis,
Dii nullas audire preces, donisve moueri.
Ipse ego Cęnomanum memini qua pinguia diues
Pascua Sebina præterfluit Ollius vnda,
Vidisse insignem iuuenem, quo clarior alter

Non

Non fuit, Ausonia nec fortunatior omni:
Vix pubescentis florebat vere iuuentæ,
Diuitis, proauisque potens, & corpore pulchro:
Cui studia, aut pernicis equi compescere cursum,
Aut galeam induere, & pictis splendescere in armis
Aut iuuenile graui corpus durare palæstra,
Venatuque feras agere, & præuertere ceruos:
Illum omnes Ollique Deæ, Eridanique puellæ,
Optarunt, memorumque Deæ, rurisque puellę,
Omnes optatos suspirauere hymenæos.
Forsan & vltores superos neglecta vocauit
Non nequicquam aliqua, & votis pia numina mouit
Nam nimium fidentem animis, nec tanta timentem
Inuasit miserum labes, qua sęuior vsquam
Nulla fuit, nulla vnquam aliis spectabitur annis.
Paulatim ver id nitidum, flos ille iuuentæ
Disperiit: vis illa animi: tum squallida tabes
Artus (horrendum) miseros obduxit, & alte
Grandia turgebant fœdis abcessibus ossa.
Vlcera (proh diuum pietatem) informia pulchros
Pascebant oculos, & diæ lucis, amorem,
Pascebantque acri corrosas vulnere nares.
Illum Alpes vicinæ, illum vaga flumina flerunt.
Illum omnes Ollique Deę Eridanique puellę,
Fleuerunt, nemorumque Deę, rurisque puellę,
Sebinusque alto gemitum lacus edidit amne.
Ergo hanc permiseras terras saturnus agebat

Post-

Peſtem atrox: nec ſęua minus crudelis & ipſe
Miſcebat Mauors, coniunctaque fata ferebat.
Quippe lue ac naſcente, putem ſimul omnia diras
Eumenidas ceciniſſe fera & crudelia nobis.
Tertareos etiam barathro (dira omina) ab imo
Exciuiſſe lacus, Stygiaque ab ſede laborem,
Peſtemq; horribilemque famē, bellūque, necemque.
Dii patrii, quorum Auſonia eſt ſub numine, tuque
Tu Latii Saturne pater, quid gens tua tantum
Eſt merita? an quicquam ſupereſt dirique grauiſque.
Quod ſit inexoſtum nobis? ecquod genus vſquam
Auerſum vſqueadeo cœlum tulit? ipſa labores
Parthenope dic prima tuos, dic funera regum
Et ſpolia, & prædas, captiuaque colla tuorum.
An ſtragem infandem memorē, ſparſumque cruorem
Gallorumque, Italumque pari diſcrimine, quum iam
Sāguineum, & defuncta virum, defunctaque equorum
Corpora voluentem, criſtaſque atque arma trahētem
Eridanus pater acciperet rapido agmine Tarrum?
Te quoque ſpumantem, & noſtrorum cęde tumētem
Abdua, non multo poſt tempore, te pater idem
Eridanus gremio infelix ſuſcepit & altum
Indoluit tecum, & fluuio ſolatus amico eſt.
Auſonia infelix, en quo diſcordia priſcam
Virtutem, & mundi imperium perduxit auitum.
Angulus en ne tui eſt aliquis, qui barbara non ſit

Seruitia,& prędas,& triſtia funera paſſus?
Dicite vos,nullos ſoliti ſentire tumultus,
Vitiferi colles,qua flumine pulcher amœno
Erethenus fluit,& plenis lapſurus in ęquor
Cornibus, Euganeis properat ſe iungere lymphis.
O patria,o longum fœlix,longumque quieta]
Ante alias,patria o diuum ſanctiſſima tellus,
Diues opum,fœcunda viris,lætiſſima campis
Vberibus,rapidoque Atheſi,& Benacide lympha,
Aerumnas memorare tuas,ſummamque malorum
Quis queat?& dictis noſtros ęquare dolores,
Et turpes ignominias,& barbara iuſſa?
Abde caput Benace,tuo & te conde ſub amne,
Victrices neciam Deus interlabere Lauros.
En etiam,ceu nos agerent crudelia nulla,
Nec lachrymę,planctusve forent,en dura tot inter,
Spes Latii,ſpes & ſtudiorum,& Palladis illa
Occidit:ereptum Muſarum e dulcibus vlnis
Te miſerum ante diem crudeli funere Marce
Antoni,ætatis primo ſub flore cadentem
Vidimus extrema poſitum Benacide ripa,
Quam media inter ſaxa ſonans Sarca abluit vnda.
Te ripę fleuere Atheſis,te voce vocare,
Auditę per noctem vmbrę,maneſque Catulli,
Et patrios mulcere noua dulcedine lucos.
Tempeſtate illa Auſoniam rex Gallus opimam

Vertebat bello,& Ligurem ditione premebat.
Parte alia Cæſar ferro ſuperabat & igni
Euganeos,placidumq; Silim,Carnumq; rebellem:
Et totum luctus Latium,mœrorque tenebat.

LIBER. II.

NVnc age quæ vitæ ratio,quæ cura adhibenda
Pernitiem aduerſus tantam quid tempore quoq;
Conueniat(noſtri quæ pars eſt altera cœpti)
Expediam,& miranda hominum comperta docebo.
Quippe noua quum re attoniti,multa irrita primum
Tentaſſent,tamen anguſtis ſolertia maior
In rebus,creſcenſque vſu experientia longo
Euicere:datumque homini protendere longe
Auxilia,& certis peſtem compeſcere vinclis,
Victorem & ſeſe claras attollere in auras.
Credo equidem & quædam nobis diuinitus eſſe
Inuenta,ignaros fatis ducentibus ipſis.
Nam quanquam fera tempeſtas,& iniqua fuerunt
Sydera,non tamen omnino præſentia diuum
Abfuit a nobis,placidi & clementia cœli.
Si morbum inſolitum,ſi dura & triſtia bella
Vidimus,& ſparſos dominorum cęde penates,
Oppidaque,incenſaſque vrbes,ſubuerſaque regna,
Et templa,& raptis temerata altaria ſacris:
Flumina deiectas ſi perrumpentia ripas

Euertere sata,& mediis nemora eruta in vndis,
Et pecora,& domini,correptaque rura natarunt,
Obseditque inimica ipsas penuria terras.
Hęc eadem tamen hęc ætas(quod fata negarunt
Antiquis)totum potuit sulcare carinis
Id pelagi,immensum quod circuit Amphitrite.
Nec visum satis,extremo ex Atlante repostos
Hesperidum penetrare sinus, Prassumque sub Arcto
Inspectare alia,pręruptaque littora Rhapti:
Atq; Arabo aduehere,& Carmano ex ęquore merces:
Aurorę sed itum in populos Titanidis vsque est
Supra Indum, Gangemque supra,qua terminus olim
Catygare noti orbis erat:superata Cyambe,
Et dites ebeno,& fœlices macere syluæ.
Denique & a nostro diuersum gentibus orbem,
Diuersum cœlo,& clarum maioribus astris
Remigio audaci attigimus ducentibus & diis.
Vidimus & vatem egregium,cui pulchra canenti
Parthenope,placidusque cauo Sebethus ab antro
Plauserunt,vmbręque sacri manesque Maronis,
Qui magnos stellarum orbes cantauit,& hortos
Aesperidum,cœlique omnes variabilis oras.
Te vero vt taceam,atque alios quos fama futura
Post mutos cineres, quos & venientia secla
Antiquis conferre volent:at Bembe tacendus
Inter dona deum nobis data non erit vnquam
Magna-

Magnanimus Leo,quo Latium,quo maxima Roma
Attollit caput alta,paterque ex aggere Tybris
Assurgit,Romæque fremens gratatur ouanti.
Cuius ab auspiciis iam nunc mala sydera mundo
Cessere,& læto regnat iam Iuppiter orbe,
Puraque pacatum diffundit lumina cœlum.
Vnus qui ærumnas post tot,longosque labores
Dulcia iam profugas reuocauit ad ocia Musas,
Et leges Latio antiquas,rectumque,piumque
Restituit,qui iusta animo iam concipit arma
Pro re Romana,pro religione deorum.
Vnde etiam Euphrates,etiam late ostia Nili,
Et tantum Euxini nomen tremit vnda refusi,
Atque Aegęa suos confugit Doris in Isthmos.
Ergo alii dum tanta canent,dumque illius acta
Inclyta component:dum forte accingeris & tu
Condere,& æternis victurum intexere chartis:
Nos,quos fata vocant haud tanta ad munera,lusus
Inceptos,quantum tenuis fert Musa,sequamur.
Principio,quoniam affecti non sanguinis vna
Est ratio,tibi sit morbo spes maior in illo,
Sanguine qui insedit puro:verum quibus atra
Bile tument,spissoque resultant sanguine venæ,
Maior in iis labor est,penisque tenacius hæret.
Quare operęprecium est validis atque acribus vti
Omnibus hos contra,miseris nec parcere membris.
Quin-

Quinetiam meliora ſibi promittere cuncta
Ille poteſt, qui principiis nouiſſe ſub ipſis
Serpentem tacite valuit per viſcera labem.
Nanque vbi paſta diu, vires per pabula longa
Auxerit, & iam ſe vitium firmauerit intra,
Heu quanto tibi libertas ſperanda labore eſt.
Ergo omnem impendes operam te opponere paruis
Principiis, memorique animo hęc pręcepta reconde.
In primis ego non omni te aſſueſcere cœlo
Exhorter: fuge perpetuo quod flatur ab Auſtro,
Quod cœno, immundæque graue eſt ſudore paludis.
Protenti potius campi mihi liber & agri
Tractus, & apricis placeant in collibus auræ,
Et molles zephyri, pulſuſque Aquilonibus aer
Hic (iubeo) tibi nulla quies, nulla otia ſunto.
Rumpe moras, agita aſſiduis venatibus apros
Impiger, aſſiduis agita venatibus vrſos.
Nec tibi ſit labor aerii curſu ardua montis
Vincenti, rapidum in valles deflectere ceruum,
Et longa luſtrare altos indagine ſaltus.
Vidi ego ſæpe malum qui iam ſudoribus omne
Finiſſet, ſyluiſque luem liquiſſet in altis.
Sed nec turpe puta dextram ſummiterræ aratro,
Et longum trahere incuruo ſub vomere ſulcum:
Neue bidente ſolum, & duras proſcindere glebas,
Et valida aeriam quercum exturbare bipenni,

Atque imis altam eruere ab radicibus ornum.
Quinetiam, exercere domi quo te quoque possis,
Paruam mane pilam versa mihi, vespere versa,
Et saltu, & dura potes exudare palæstra.
Vince malum: nec te fallat, quod desidis oci
Assidue desiderium, lectique sequetur.
Tu lecto ne crede, graui ne crede sopori:
His alitur vitium, & placidæ sub imagine pacis
Decipit, e dulcique trahit fomenta quiete.
Necnon interea effugito quæ tristia mentem
Sollicitant procul esse iube curasque, metumque
Pallentem, vltricesque iras, omnemque Mineruæ
Addictum studiis animum: sed carmina, sed te
Delectent iuuenumque chori, mistęque puellæ.
Parce tamen Veneri, mollesque ante omnia vita
Concubitus, nihil est nocuum magis: odit & ipsa
Pulchra Venus, teneræ contagem odere puellæ.
Quod sequitur, victus rō tibi maxima habenda est:
Nec sit cura tibi, neue obseruantia maior.
Principio, quoscunque amnes, quoscunque paludes,
Quosque lacus liquidi pascunt, quosque ęquora pisces,
Omne genus procul amoueo: sunt quos tamen vsus
Liberius, quum res cogit, concedere possit.
Omnibus his est alba caro, non dura, tenaxque,
Quos petræ & fluuiorum aduersa marisque fatigant.
Tales nant pelago phycides, rutilæque per vndas

Auratæ,

Auratæ,gobique,& amantes ſaxea percæ.
Talis dulcifluum fluuiorum ſcarus ad ora
Solus ſaxa inter depaſtas ruminat herbas.
Sed neque quę ſtagnis volucres,quęq; amnibus altis
Degere amant,liquidiſque cibum perquirere in vndis,
Laudarim·tibi pinguis anas,tibi crudior anſer
Vitetur,potiuſque vigil Capitolia ſeruet:
Viteturque graui coturnix tarda ſagina.
Tu teneros lactes tu pandęa obdomina porcæ,
Porcę heu terga fuge:& lumbis ne veſcere aprimis
Venati quamuis toties confeceris apros.
Quin neque te crudus cucumis,non tubera captent,
Ne ve famen cinara,bulbis ve ſalacibus exple,
Non placeat mihi lactis amor,non vſus aceti,
Non fumoſa mero ſpumantia procula Baccho
Qualia Cyrnęi colles,campique Falerni,
Et pucinus ager mittunt:aut qualia noſtris
Rhetica dat paruo de collibus vua racemo.
Nempe Sabina magis placeant ,diluta que tellus
Quæ tulit,& multo domuerunt Naiades amne.
At tibi ſi ex horto victus,menſæque deorum
Sunt animo,atq; olerũ ſimplex & inempta voluptas,
Non mentæ virides,non lęta ſiſymbria,deſunt,
Intybaque,& toto florentes frigore ſonchi,
Et ſia fontanis ſemper gaudentia riuis,
Et thymbre ſuaues,& odoriferę calaminthę:

Læta meliphyla,& riguo buglossus ab horto
Carpantur,plenisque ferax erucula palmis,
Atque olus,atque rumex,& salsi gramina crithmi.
Ipsa lupum dumeta ferent:hinc collige primos
Asparagos,albe asparagos hinc collige vitis,
Quum nondum explicuit ramos,vmbracula nōdum
Texuit,& virides iussit pendere corymbos.
Singula sed longum est,nec percensere necesse,
Iamque aliud vocor ad munus.iuuat in noua Musas
Naturæ nemoro Aoniis deducere ab vmbris:
Vnde mihi si non e lauro intexere fronti
Serta volent,tantaque caput cinxisse corona:
At saltem obseruata hominum tot millia,dignum
Censuerint querna redimiri tempora fronde.
Vere nouo,si quem morbus tenet,aut & in ipso
Autumno,si firma ætas,si sanguis abundat,
Regalem,mediamve lacerti incidere venam
Proderit,atque extra fœdatum haurire cruorem.
Prçterea quocunque habeat te tempore pestis,
Corruptum humorem,& contagem educere turpem
Ne pigeat,facilique luem deponere ab aluo:
Ante tamen ducenda,para:concreta resolue,
Et crassa attenua,& lentore tenacea frange.
Ergo Coryciumque thymum sit cura,thymumque
Pamphilium,thymbræ similis qui durior exit,
Prima tibi coxisse,lupique volubile gramen,
Fœnicu-

Fœniculumque, apiumque & amari germina capni.
His polyporum hirtos imitata filicula cirros
Additur, & Nymphis tangi renuens adiantus:
His sterile asplenum, his pictam phylitida iunge:
Quorum vbi decoctum permultis ante diebus
Ebiberis, crudumque humorem incoxeris omnem,
Tum scilla medicare acri, & colocintide amara,
Helleboroque graui, necnon quæ in littore surgens,
Qua ludit maris vnda, ter euariata colorem,
Ter flores mutata die. rem nomine signat,
Herba potens radice: suum cui zinziber adde:
Adde etiã anguineum cucumin, Nabathęaque thura,
Myrrhamque, bdelemque, hãmoniacique liquorem,
Et lachrymam panaceam, & dulci cholchica bulbo.
His actis, si forte tibi frigentia corda,
Et molles animi fuerint, nec acerba placebit
In primis tentare, breuique extinguere pestem,
Sed placidis agere & per tempora lenibus vti,
Tum superest tibi cura animum ad fomenta relicta
Vertere, contagisque ad tenuia semina cæcæ,
Illa quidem consueta modis inserpere miris.
Profuerint igitur quæque exsiccantia, quæque
Marcori resinosa solent obsistere putri.
Tales sunt mirrhæ lachrymæ, sunt talia thura,
Cedrusque, aspalathusque, immortalisque cupressus,
Et bene cum calamo spirans cedolente cyperus.

Ergo nec desint casiæ, nec desit amomum,
Macer ue, aggalocumue tibi, nec cinn ama odora.
Est etiam in pratis illud, iuxtaque paludes
Scordion, omnigenis quod tantum obstare venenis,
Contagique solet, paruo quęrenda labore
Herba tibi, viret ipsa comis imitata chamædryn,
Flore rubens, referensque alli cum voce saporem
Aurora nascente huius frondemque comantem
Radicesque coque, atque haustu te prolue largo.
Sed neque carminibus neglecta silibere nostris
Hesperidum decus, & Medarum gloria citre
Syluarum: si forte sacris cantata poetis
Parte quoque ac medicā non dedignabere Musam,
Sic tibi sit semper viridis coma, semper opaca,
Semper flore nouo redolens: sis semper onusta
Per viridem pomis syluam pendentibus oreis
Ergo vbi nitendum est cæcis te opponere morbi
Seminibus, vi mira arbor cithereia præstat.
Quippe illam Citherea, suum dum plorat Adonim
Munere donauit multo, & virtutibus auxit.
Quorundā inuentū est, vitrei intra concaua vasis,
Cui collum oblongum est, venter turgescit in orbem:
Aut hederæ folia, aut Ida mittente manipulos
Dictami, Illyricamue irim, thamniue nigrantem
Radicem, aut inulas coquere: in sublime solutus
Effertur vapor, & tenuis vacua omnia complet.

Ast vbi frigenti occursauit ab aere vitro
Cogitur, & rorem liquidus densatur in vdum,
Decurritque vagis per aperta canalia riuis
Destillantis aquę cyathum sub lumina prima
Luciferi potare iubent, stratisque parare
Sudorem: nec certe ab re: vis vtilis olli est,
Reliquias morbi tenues dispegere in auras.
Interea si membra dolor conuulsa malignus
Torqueat, œsypo propera lenire dolorem,
Masticbinoque oleo, lentum quibus anseris vnguem,
Emulsumque potes lini de semine mucum,
Narcissumque, inulamque, liquétiaque addere mella,
Coryciumque crocum, & vilem componere amurcã.
At fauces atque ora malus si eroserit herpes,
Tange nitro, & viridi medicata ærugine lympha,
Semina inure mala, & serpentem interfice pestem.
Verum ipsos ope non alia consumere achores
Vrentum quam vi poteris: quibus addere debes
Pingue aliquid, quod secum intus siccantia portet.
Hæc eadem & miseros artus si qua vlcera pascunt,
Tollere, concretosque valebunt soluere callos.
Si vero aut hęc nequicquam tentasse videbis,
Aut vires, animique valent ad fortia quæque,
Nec differre cupis, quin te committere acerbis
Festines, diramque breui consummere pestem,
Hinc alia inuenta expediam, quæ tristia quanto

Sunt magis, hoc tanto citius finire labores
Aerumnasq; mali poterunt: quippe effera labes
Inter prima tenax, & multo fomite viuax,
Nedum se haud vinci placidis & mitibus: ac nec
Tractari sinit, & mansuescere dura repugnat.
Sunt igitur styracem in primis qui, cinnabarinque
Et minium, & stymmi agglomerant, & thura minuta
Quorum suffitu pertingunt corpus acerbo,
Absumuntque luem miseram, & contagia dira.
At vero & partim durum est medicamen & acre,
Partim etiam fallax, quo faucibus angit in ipsis
Spiritus, eluctansque animam vix continet ęgram.
Quo circa totum ad corpus nemo audeat vti
Iudice me. certis fortasse erit vtile membris,
Quæ Papulæ informes, Chironiaque vlcera pascunt.
Argento melius persoluunt omnia viuo
Pars maior: miranda etenim vis insita in illo est:
Siue quod id natum est subito frigusque caloremque
Excipere, vnde in se nostrum cito contrahit ignem:
Quodque ad condensum, humores dissoluit, agitque
Fortius, vt candens ferrum flamma acrius vrit:
Siue acres, vnde id constat compagine mira,
Particulę, nexuque suo vinclisque solutæ
Introrsum, vt potuere seorsum in corpora ferri,
Colliquant concreta, & semina pestis inurunt.
Siue aliam vim fata illi, & natura dedere:

Cuius

Cuius & inuentum medicamen munere diuum
Digressus referam, quis enim admiranda deorum
Munera prætereat? Sirix nam forte sub altis
Vallibus, vmbrosi nemora inter glauca salicti
Callirrhoe qua fonte sonans decurrit amœno,
Fama est, cultorem diis sacri agrestibus horti,
Cultorem nemorum, sectatoremque ferarum,
Ilçea labe grauem tota dum molle cyperum
Et casiam, & syluam late fragrantis amomi
Irrigat, hæc orasse deos, & talia fatum.
Dii quos ipse diu colui, tuque optima tristes
Callirrhoe quę sancta soles depellere morbos,
Cui nuper ramosa ferens ego cornua cerui
Aeria victor fixi capita horrida quercu:
Dii mihi crudelem misero si tollere pestem
Hanc dabitis, quæ me afflictat noctesque diesque,
Ipse ego purpureas, ipse albas veris & horti
Primitias, vobis violas, ego lilia vobis
Alba legam, primasque rosas, primosque hyacinthos
Vestraque odoratis onerabo altaria sertis.
Gramen erat iuxta viridans. Sic fatus, vt æstu
Fessus erat, viridi desedit graminis herba.
Hic dea vicino quæ sese fonte lauabat,
Callirrhoe liquido ex antro per lubrica musco
Saxa fluens, iuueni dulci blandita susurro,
Lethæum immisit somnum, sparsitque sopore

Graminea in ripa,& salicum nemus inter opacum:
Atque illi visa est sacro se flumine tollens
In somnis coram esse,pia & sic voce locuta.
Ilceu in extremo diis tandem audite labore
Cura mei,tibi nulla salus quacunque videt sol
Speranda est terram magnam super. hoc tibi pœnæ
Dat Triuia,& precibus Triuiæ exoratus Apollo,
Ob sacrum iaculo percussum ad flumina ceruum,
Et nostris affixa tibi capita horrida truncis.
Nam postquam illa ferã exanimẽ per gramina vidit
Abscisso capite,& sacro sparsa arua cruore.
Omnibus ingemuit syluis,dirumque precata est
Autori,oranti Latous tanta sorori
Affuit,& pestem misero immisere nefandam
Durus vterque tibi:quin & quacunque videt sol,
Interdixit opem:quare tellure sub ima,
Si qua salus superest,cæca sub nocte petenda est.
Est specus arboribus tectum,atque horrore verẽdum
Vicina sub rupe,Iouis qua plurima sylua
Accubat,& raucum reddit coma Cedria murmur.
Huc vbi se primis aurora emittet ab vndis
Ire para,& nigrantem ipsis in faucibus agnam
Mactato supplex:atque Ops tibi maxima,dic,hanc,
Dic,ferio,nigram tum Noctem,vmbrasque silentes,
Vmbrarumque deos, ignotaque numina Nymphas
Et Thia venerare,atræ & nidore Cupressi.

His

Hic tibi narrenti causam, auxiliumque vocanti,
Haud aberit dea, quę cæcæ in penetralia terræ
Deducat te sancta, & opem tibi sedula præstet.
Surge age, nec vani speciem tibi concipe somni,
Illa ego sum, quæ culta vago per pinguia fonte
Dilabor, dea vicinis tibi cognita ab vndis.
Sic ait, & se cęruleo cita condidit amne,
Ille autem vt placibus cessit sopor, omnia lætus
Accipit, & nympham precibus veneratur amicam.
O sequor, o quocunque vocas pulcherrima fontis
Vicini dea Callirrhoe. Tum postera primum
Exurgens aurora, suos vbi protulit ortus,
Monstratum Iouis in sylua sub rupibus altis
Antrum ingens petit, & nigrantem tergora primo
Vestibulo sistit pecudem, magnæque trementem
Mactat Opi tibiq; inquit, ego hanc Ops maxima ma
Tum Noctem, Noctisq; deas, ignota precatur (cto.
Numina. iamque simul Thian, attramque Cupressum
Vrebat, quum vox terræ reuoluta cauernis
Longe audita sacras Nympharum perculit aures:
Nympharum, quibus ęra solo sunt condita curæ.
Extemplo commotæ omnes, ac cœpta reponunt,
Sulphureos forte vt latices, & flumina viui
Argenti, mox vnde nitens concresceret aurum,
Tractabant, gelidoque prementes fonte coquebant.
Centum ignis spissi radios, centum ætheris vsti

Bis centum concretorum terræque marisque
Miscuerant, nostros fugientia semina visus.
At Lipare, Lipare argenti cui semina & auri
Cura data, & sacrum flammis adolere bitumen:
Continuo obscuræ latebrosa per auia terræ
Ilcea adit, firmansque animum sic incipit ipsa,
Ilceu (namque tuum nec nomen) nec mihi labes
Ignota est, nec quid venias) iam corde timorem
Exue, nec quicquam non te huc charissima mittit
Callirrhoe, tibi parta salus tellure sub ima est.
Tolle animos, & me per opaca silentia terræ
Insequere: ipsa adero, & præsenti numine ducam.
Sic ait, & se antro gradiens præmittit opaco.
Ille subit, magnos terræ miratus hiatus.
Squallentesque situ æterno, & sine lumine vastas
Speluncas, terramque meantia flumina subter
Tũ Lipare: hoc quodcũq; pater quã maxma terra est,
Hunc totum sine luce globum, loca subdita nocti,
Dii habitant: imas retinet Proserpina sedes:
Flumina supremas, quæ sacris concita ab antris
In mare per latas abeunt resonantia terras.
In medio dites Nymphæ, genera vnde metalli,
Aerisque, argentique, aurique nitentis origo:
Quarum ego nunc ad te miserãs ipsa vna sororum
Aduenio: illa ego, quę venas per montis hiantes,
Callirrhoe haud ignota tuę, fumantia mitto

Sulphura

Sulphura, ſic ibant terra & caligine tecti.
Iamque exaudiri crepitantes ſulfurę flammę,
Concluſique ignes, ſtridentiaque æra caminis.
Hæc regio eſt late variis vbi fœta metallis,
Virgo ait, eſt tellus, quorum vos tanta cupido
Exercet, ſuperas cœli qui cernitis auras.
Hæc loca mille deæ cæcis habitamus in antris,
Nocte deæ & Tellure ſatæ, quęis munera mille,
Mille artes, ſtudium eſt alii deducere riuos
Scintillas alii rimari, & ſparſa per omnem
Semina tellurem flammarum, igniſque coruſci.
Materiam miſcent alię, maſſamque coercent
Obicibus, multa & gelidarum inſpergine aquarum.
Non procul eruptis fumantia tecta caminis
Aetnæi Cyclopes habent, verſantque coquunque
Vulcano ſtridente, atque æra ſonantia cudunt.
Lęua hęc abſtruſa per iter via ducit ad illos.
Dextra ſed ſacri fluuii te ſiſtet ad vndam,
Argento fluitantem vndam, viuoque metallo,
Vnde ſalus ſperanda: & iam aurea tecta ſubibant,
Rorantesque domos ſpodiis, fuligineque atra
Speluncas varie obductas, & ſulfure glauco.
Iamque lacus late vndantes, liquidoque fluentes
Argento iuxta aſtabant, ripasque tenebant.
Hic tibi tantorum requies inuenta laborum.
Subſequitur Lipare. poſtquam ter flumine viuo

Perfuſſus, ſacra vitium omne reliqueris vnda.
Sic fatur, ſimul argenti ter fonte ſalubri
Perfondit, ter virgineis dat flumina palmis
Membra ſuper, iuuenem toto ter corpore luſtrat
Mirantem exuuias turpes, & labe maligna
Exutos artus, peſtemque ſub amne relictam.
Ergo age, quum primum cœli te purior aer
Accipiet, nitidemque diam, Solemque videbis:
Sacra para, & caſtam ſupplex venerare Dianam,
Indigenaſque deos, & numina fontis amici.
Sic virgo & iuuenem tanto pro munere grates
Soluentem e nocte æthereas educit in oras,
Dimittitque alacrem, atque optata in lumina reddit.
Accepit noua fama fidem, populosque per omnes
Prodiit haud fallax medicamen: cœptaque primum
Miſceri argento fluitanti axungia porcæ.
Mox etiam Oriciæ ſimul adiuncta eſt terebinthi,
Et laricis reſina aeriæ, ſunt qui vnguen equinum
Vrſinumvę adhibent, bdelæ cedrique liquorem.
Nonnulli & mirrhę guttas, & maſcula thura
Adiiciunt, miniumque rubens, & ſulphura viua.
Haud vero mihi diſpliceat, componere ſi quem
Trita melampodia, atque arentem iuuerit irim,
Galbanaque, & lacer graue olens, oleumque ſalubre
Lentiſſi, atque oleum haud experti ſulfuris ignem.
His igitur totum oblinere, atque obducere corpus

Ne obſcœnum, ne turpe puta: per talia morbus
Tollitur, & nihil eſſe poteſt obſcœnius ipſo.
Parce tamen capiti, & precordia molla vita.
Tum ſuper & vitas aſtringe, & ſtuppeanecte
Vellera: dein ſtatis tegmento imponere multo,
Dum ſudes, fœdęque fluant per corpora guttę
Hæc tibi bis quinis ſatis eſt iteraſſe diebus.
Durum erit: ac quicquid tulerit res ipſa, ferendum eſt
Aude animis, tibi ſerta ſalus ſtans limine in ipſo
Signa dabit: liquefacta mali excrementa videbis
Aſſidue ſputo immundo fluitare per ora,
Et largum ante pedes tabi mirabere flumen.
Ora tamen fœda erodent vlcuſcula: ſed tu
Lacte foue, & cocto cytini, viridiſque liguſtri.
Tempore non alio generoſi pocula bachi
Annuerim ſumenda tibi, purũque Falernum,
Et Chia, & pateris ſpumantia Rhetica largis.
Sed iam age vicinæ victor gratare ſaluti,
Vltima adeſt tibi cura, eadem & placidiſſima: corpus
Abluere, & luſtrare artus, ac membra piare
Stœchade, amaricinique comis, & rore marino
Verbenaque ſacra, & bene olentibus heracleis.

LIBER III.

SEd iam me nemora alterius fœlicia mundi,
Externique vocãt ſaltus: lõge aſſonat equor
Herculeas vltra metas, & littora longe

Ap-

Applaudunt ſemota.mihi nunc magna deorum
Munera,& ignota deuecta ex orbe canenda
Sancta arbos,quę ſola mundum,requiemque dolori
Et finem dedit ærumnis.age diua beatum
Vranie venerare nemus,crineſque reiunctam
Fronde noua,iuuet in medica procedere palla
Per latium,& ſanctos populis oſtendere ramos
Et iuuet haud vnquam noſtrorum ætate parentum
Viſa prius,nullive vnquam memorata referre.
Vnde aliquis forſan nouitatis imagine mira
Captus,& heroas,& grandia dicere facta
Aſſuetus,canat auſpiciis maioribus auſas
Oceani intacti tentare pericula puppes.
Necnon & terras varias,& flumina & vrbes,
Et varias memoret gentes,& monſtra reperta:
Dimenſaſque plagas,altoque orientia cœlo
Sydera, & inſignem ſtellis maioribus Arcton.
Nec taceat noua bella,omnemque illata per orbem
Signa nouum,& poſitas leges,& nomina noſtra
Et canat(auditum quod vix venientia credant
Secula)quodcunque Oceani complectitur æquor
Ingens,omne,vna obitum menſumque carina
Felix qui tantum dederit deus,at mihi vires
Arboris vnius ſatis eſt,vſumque referre:
Et quo inuenta modo fuerit ,noſtraſque ſub auras
Aduena per tantum pelagi peruenerit æquor.

Oceano in magno, ardenti sub sydere Cancri,
Sol vbi se nobis media iam nocte recondit,
Hac ignota tenus, tractu iacet insula longo:
Hispanam gens inuentrix cognomine dixit.
Auri terra ferax: sed longe ditior vna
Arbore, voce vocant patrij sermonis Hyacum.
Ipsa teres, ingensque, ingentem vertice ab alto
Diffundit semper viridem, semperque comantem
Arbuteis syluam folijs, nux parua, sed acris,
Dependet ramis, & plurima frondibus hæret,
Materia indomita est, duro & pene æmula ferro
Robora, quæ resinam sudant incensa tenacem:
Dissectæ color haud simplex, in cortice lauri
Exteriore viret leuor: pars altera pallet
Buxea: ad interior nigro suffusca colore est,
Iuglandemque, ebenumq; inter. quod si inde ruberet,
Iam poterat variis æquare coloribus irim.
Hanc gens illa colit, studioque educere multo
Nititur: hac late colles campique patentes,
Hac omnis vestitur ager: nec sanctius illis
Est quicquam, aut potiore vsu: quippe omnis in illa
Spes iacet hanc contra pestem, quæ cœlitus illic
Perpetua est. validos abiecto cortice ramos
Multa vi tundunt, aut in segmenta minuta
Elimant, puroque scobes in fonte reponunt,
Dum bibulas noctemque diemque emaceret humor.

Inde coquunt: necnon illos ea cura fatigat,
Vulcano ne forte furens erumpat aquę vis,
Et superundantem spumam proiectet in ignes.
Spuma quippe linunt, si quicquam e corpore toto
Abscedit, si quicquam ægros depascitur artus.
Dimidia absumpta, superest quodcunque reponunt
Diuini laticis. quin & segmenta relicta,
Rursus, vt ante, coquunt, addentes suaue liquens mel.
Scilicet hunc vnum mensis accedere potum,
Et lex ipsa iubet gentis, mendatque sacerdos.
Seruatum ad laticem, & decocti pocula primi
Bina die quaque assumunt, quum surgit ab ortu
Lucifer, & sero egreditur quum Vesper olympo,
Nec prius absistunt potu quam menstrua cursum
Luna suum, & totum peragrans perfecerit orbem,
Fraternasque iterum conuenerit æmula bigas.
Interea cæcis sese penetralibus abdunt,
Quo neque vis venti, non halitus aeris vllus
Inuiuet sese, & gelidis afflatibus obsit.
Quid mirandum æque memorem superomnia victum
Quam tenuem, quam magna sibi ieiunia poscant?
Quippe solet satis esse, ipsum dum corpus alatur:
Dum superet vita, & tantum ne membra fatiscant.
Ne tamen ah ne tanta time, sacer ilicet haustus
Ille modo ambrosiæ, vires reficitque fouetque,
Inque occulta gerit ieiunis pabula membris.

Nectare

Nectare ab epoto binas,non amplius horas
Imponunt sese stratis,medicamen vt intro
Large eat,& calido sudorem e corpore ducat.
Interea vacuas pestis vanescit in auras:
Et (dictu mirum)apparet iam pustula nulla:
Iamque nomę cessere omnes,iam fortia liquit
Membra dolor,primoque redit cum flore iuuentas
Et iam Luna suum remeans noua circuit orbem.
Quis deus hos illis populis monstrauerit vsus:
Qui demum & nobis casus,aut fata tulere
Hos ipsos:vnde & sacræ data copia syluę,
Nunc referam,Missę quęsitum abscondita Nerei
Aequora in occasum Solisque cubilia pinus,
Littoribus longe patriis,Calpeque relictis,
Ibant oceano in magno,pontumque secabant
Ignaręque vię,& longis erroribus actę.
Quas circum innumerę properantes gurgite ab omni
Ignoti noua monstra maris Nereides vdę
Adnabant,celsas mirate currere puppes,
Salsa super pictis volitantes æquora velis.
Nox erat,& puro fulgebat ab ęthere Luna,
Lumina difundans tremuli per marmora ponti,
Magnanimus quum tanta heros ad munera fatis
Delectus,dux errantis per cęrula classis,
Luna,ait,o pellagi cui regna hęc humida parent,
Quę bis ab aurata curuasti cornua fronte,

Curuabis explesti, nobis errantibus ex quo
Non vlla apparet tellus: da littora tandem
Aspicere, & dudum speratos tangere portus,
Noctis honos, cœlique decus Latonia virgo.
Audiit orantem Phœbe, de lapsaque ab alto
Aethere, se in faciam mutat, Nercia quali
Cymothoe, Clothoque natant, iuxtaque carinam
Astitit, & summo pariter nans æquore fatur:
Ne nostræ dubitate rates, lux crastina terras
Ostendet, fidoque dabit succedere portu.
Sed vos littoribus primis ne insistite dudum:
Vltra fata vocant. medio magna insula ponto
Est Ophyre, huc iter est vobis, hic debita sedes
Imperiique caput. simul hæc effata, carinam
Impulit: illa leui cita dissecat æquora cursu.
Aspirant faciles auræ, & iam clarus ab vndis
Surgebat Titan, humiles quum surgere colles
Vmbrosi procul, & proprior iam terra videri
Incipit. acclamant nautæ, terramque salutant,
Terram exoptatam. tum portu & littore amico
Excepti, diis vota piis in littore soluunt:
Quassatasque rates, defessaque corpora curant
Inde vbi quarta dies pelago, crepitansque vocauit
Vela Notus, remis insurgitur, altaque rursum
Corripiunt maria, & læti freta cærula sulcant.
Linquitur incerto fluitans Anthylia ponto,

Atque Hagia, atque alta Ammerie, execrataque tellus
Cannibalum, & ripa Gyane nemorosa virenti.
Protinus innumeræ panduntur turribus altis
Insulæ oceano in vasto, quas inter opacis
Vndantem syluis vnam, cursuque sonantem
Fluminis aspiciunt, magno qui spumens alueo
In mare fulgentes auro subuectat arenas.
Huius in ora placet pronas appellere puppes.
Inuitant nemora, & dulces e flumine lymphæ.
Iamque solo viridante alacres, ripaque potiti,
In primis terram ignotam, Nymphasque salutant
Indigenas, Geniumque loci, teque aurifer amnis,
Quisquis in ora maris nitida perlaberis vnda,
Tum duram Cererem, & patrii Carchesia Bacchi
Aggere in herboso expediunt: dein quærere si qui
Mortales habitent: pars fuluam fluminis vndam
Mirari, mistamque auro disquirere arenam.
Forte per vmbrosos syluarum plurima ramos
Assidue volitabat auis, quæ picta nitentes
Cæruleo pennas, rostro variata rubenti,
Ibat natiuo secura per auia luco.
Hasq; manus iuuenum vt syluas videre per altas,
Continuo caua terrificis horrentia bombis
æra, & flammiferum tormenta imitantia fulmen
Corripiunt: Vulcane tuum, dum Theutonas armas,
Inuentum: dum tela Iouis mortalibus affers.

Nec mora, ſignantes certam ſibi quiſque volucrem,
Incluſam, ſalicum cineres, ſulfurque, nitrumque,
Materiam, accendunt ſeruata in reſte fauilla.
Fomite correpto diffuſa repente furit vis
Ignea circunſepta: ſimulque cita obice rupto
Intruſam impellit glandem: volat illa per auras
Stridula, & exanimes paſſim per prata iacebant
Deiectæ volucres: magno micat ignibus aer
Cum tonitru, quo ſylua omnis, ripæque recuruę
Et percuſſa imo ſonuerunt ęquora fundo.
Pars auium nemus in denſum conterrita, & altos
Se recipit ſcopulos: quorum de vertice ſummo
Horrendum vna canit (dictu mirabile) & aures
Terrificis implet dictis, ac talibus infit.
Quis Solis violatis aues, ſacraſque volantes,
Heſperii, nunc vos, quæ magnus cantat Apollo
Accipite, & noſtro vobis quę nunciat ore.
Vos quanquam ignari, longum quæſita, ſecundis
Tandem parta Ophyrę tetigiſtis littora ventis.
Sed non ante nouas dabitur ſummitere terras,
Et longa populos in libertate quietos,
Molirique vrbes, rituſque ac ſacra nouare,
Quam vos infandos pelagi terręque labores
Perpeſſi, diuerſa hominum poſt prelia, multi
Mortua in externa tumuletis corpora terra.
Nauibus amiſſis pauci patria arua petetis.

Fruſtra

Frustra alii socios quęretis magna remensi
Aequora: nec nostro deerunt Cyclopes in orbe.
Ipsa inter sese vestras discordia puppes
In rabiem ferrumque trahet: nec sera manet vos
Illa dies, fœdi ignoto quum corpora morbo
Auxilium sylua miseri poscetis ab ista,
Donec pœniteat scelerum: nec plura loquuta
Horrendum stridens densis sese abdidit vmbris.
Ollis ossa rigor subitus percurrit, & omnis
Palluit, ac gelida fugit formidine sanguis.
Tum vero sacras volucres, diuosque prętati,
In primis Solem, & sanctum seruantia lucum
Numina supplicibus venerantur agrestia votis:
Pacem orant, rursumque Ophyren, fluuiūq; salutant.
Interea e syluis nigrum genus ora comasque,
Ad naues noua turba virum concurrit inermis,
Pectora nudi omnes, euincti frondibus omnes
Paciferis, tanta qui celsas mole carinas
Mirati, vestesque virum, fulgentiaque arma,
Vix satis expleri possunt: & ab ęthere missi
Siue homines, siue heroes sint, siue deorum
Numina, adorandum ritu, precibusque salutant:
Ante alios ipsum regem, cui munęta læta
E ripis collectum aurum, & cere alia dona,
Et patrios fructus, & mella liquentia portant.
Vestibus ipsi etiam nostris, & munere multo

Donati, exceptique mero noua gaudia miscent.
Non aliter, quam si mensis, dapibusque deorum
Mortalis quisquam adscitus, fœlixque futurus,
Hauriat æternum, cœlestia pocula, nectar.
Ergo vbi amicitię securos fœdere vtrinque
Firmauere animos: habita & commercia gentis,
Ipsi inter sese reges in littore læti
Complexu iungunt dextras, & fœdera firmant.
Alter gossipio tenui pectusque femurque
Præcinctus, viridi limbum pingente smaragdo,
Ora niger, iaculo armatur cui dextera acuto,
Squamosi spolium sustentat læua draconis.
Alter at intexto lænam circundatus auro,
Quam subter rutila arma micant, capiti ærea cassis
Insidet, & pictæ volitant in vertice cristæ.
Fulgenti ex auro torques cui candida colla
Cingunt, atque ensis lateri dependet Iberus.
Et iam commixti populi, hospitioque recepti,
Hi tectis domibusque, altis in nauibus illi,
Lętitia ludisque dies per pocula ducunt.
Forte loco lux festa aderat, Solique parabant
Vltori facere vmbroso sacra annua luco.
Hesperięque, Ophiræque manus conuenerat omnis.
Hic conualle caua, ripæ viridentis in herba,
Selectorum ingens numerus, matresque virique
Confusi, plebs atque patres, puerique senesque,
Astabant

Aſtabant, animis triſtes,& corpora fœdi,
Squallentes cruſtis omnes,taboque fluentes.
Quos circunfuſos albenti in veſte ſacerdos
Pura luſtrat aqua,& ramo frondentis Hyaci.
Tum niueum ante aras cędit de more iuuencum.
Et iuxta poſitum paſtorem ſanguine cæſi
Reſpergit,pateraque rigat: Solique potenti
Ad numeros pæana canit: nec cætera turba
Non ſequitur,mactantque ſues,mactantque bidentes,
Viſceribuſque veru toſtis epulantur in herba.
Obſtupuit gens Europę rituſque ſacrorum,
Contagemque alio non vſquam tempore viſam.
At dux multa animo tacitus ſecum ipſe volutans,
Hic erat ille,inquit,morbus,(Dii auertite caſum)
Ignotum interpres Phœbi quem dira canebat.
Tum regem indigenam,(vt ſermo fandique facultas
Iam communis erat)cui ſint ſolemnia diuum?
Scitatur:quid tanta aſtet conualle ſub alta
Languentum miſeranda manus?quid paſtor ad aras
Sacra inter,cęſi reſperſus ſanguine tauri?
Quem contra, Heſperię o heros fortiſſime pubis,
Rex ait,hi gentis ritus,hæc ſacra quotannis
Vltori de more Deo celebramus:origo
Antiqua eſt,vetereſque patrum fecere parentes.
Quod ſi externorum mores,hominumque labores
Audiuiſſe iuuat,primęua ab origine cauſam

Sacrorum

Sacrorum,& pestis miserę primordia pandam.
Forsitan Atlantis vestras peruenit ad aures
Nomen,& ex illo generis longo ordine ducti.
Hac & nos longa serie,de stirpe profecti
Dicimur:heu quondam felix & chara Deum gens,
Dum cœlum colere,& superis accepta referre
Maiores sueuere boni:sed numina postquam
Contepmni cœptum est,luxu fastuque nepotum,
Ex illo quæ sint miseros,quantęque secutæ
Aerumnę,vix fando vnquam comprendere possem.
Insula tum prisci regis de nomine dicta
Ingenti terrę concussa Atlantia motu
Corruit,absorpta oceano,quem mille carinis
Sulcauit toties,terrę regina marisque,
Ex illo & pecudes,& grandia quadrupedantum
Corpora,non vllis vnquam reparata diebus
Aeternum periere,externaque victima sacris
Cæditur.externus nostras cruor imbuit aras.
Tum quoq; & hæc infanda lues,quam nostra videtis
Corpora depasci,quam nulli,aut denique pauci
Vitamus,diuum offensis,& appollinis ira
De cœlo demissa,omnes grassatur in vrbes.
Vnde hæc sacra nouo primum solennia ritu
Instituere patres,quorum hęc perhibetur origo.
Syphilus(vt fama est)ipsa hęc ad flumina pastor
Mille boues,niueas mille hęc per pabula regi
Al-

Alcithoo pascebat oues:& forte sub ipsum
Solstitium, vrebat sitientes Syrius agros:
Vrebat nemora, & nullas pastoribus vmbras
Præbebant syluæ: nullum dabat aura leuamen.
Ille gregem miseratus, & acri concitus æstu,
Sublimem in solem vultus & lumina tollens,
Nam quid Sol te, inquit, rerum patremque Deumque
Dicimus? & sacras vulgus rude ponimus aras?
Mactatoque boue, & pingui veneramur acerra?
Si nostri nec cura tibi est, nec regia tangunt
Armenta? an potius superos vos arbitrer vri
Inuidia? mihi mille niuis candore iuuencæ,
Mille mihi pascuntur oues, vix est tibi Taurus
Vnus, vix Aries cœlo (si vera feruntur)
Vnus, & armenti custos Canis arida tanti.
Demens quin potius Regi diuina facesso?
Cui tot agri, tot sunt populi, cui lata ministrant
Aequora, & est superis, ac Sole potentia maior,
Ille dabit facilesque auras, frigusque virentum.
Dulce feret nemorum armentis, æstumque leuabit.
Sic fatus, mora nulla, sacras in montibus aras
Instituit regi Alcithoo, & diuina facessit.
Hoc manus agrestum, hoc pastorum cætera turba
Exequitur: dant thura focis incensa, litantque
Sanguine taurorum, & fumantia viscera torrent.
Quæ postquam rex, in solio dum forte sederet,

Subiectos inter populos, turbamque frequentem,
Agnouit, diuum exhibito gauisus honore,
Non vllum tellure coli, se vindice numen
Imperat, esse nihil terra se maius in ipsa,
Cœlo habitare deos, nec eorũ hoc esse quod infra est.
Viderat hæc, qui cuncta videt, qui singula lustrat,
Sol pater, atque animo secum indignatus, iniquos
Intorsit radios, & lumine fulsit acerbo,
Aspectu quo Terra parens, correptaque ponti
Aequora quoque viro tactus subcanduit aer.
Protinus illuuies terris ignota profanis
Exoritur. primus, regi qui sanguine fuso
Instituit diuina, sacrasque in montibus aras,
Syphilus, ostendit turpes per corpus achores.
Insomnes primus noctes, conuulsaque membra
Sensit, & a primo traxit cognomina morbus:
Syphilidemque ab eo labem dixere coloni.
Et mala iam vulgo cunctas diffusa per vrbes
Pestis erat, regi nec sæua pepercerat ipsi.
Itur ad ammericen sylua in Carthesíde Nympham,
Cultricem nemorum Ammericen, quæ maxima luco
Interpres diuum responsa canebat ab alto.
Scitantur, quę causa mali, quę cura supersit.
Illa refert: spreti vos, o vos numina Solis
Exercent: nulli fas est se æquare deorum
Mortalem: date thura deo, & sua ducite sacra,

Et numen placate, iras non proferet vltra.
Quam tulit, æterna eſt, nec iam reuocabilis vnquam
Peſtis erit: quicunque ſolo naſcetur in iſto,
Sentiet: ille lacus Stigios fatumque ſeuerum
Iurauit. ſed enim ſi iam medicamina certa
Expetitis, niueam magnæ mactate iuuencam
Iunoni, magnæ nigrantem occidite vaccam
Telluri, illa dabit fœlicia ſemina ab alto:
Hæc viridem educet fœlicie ſemine ſyluam:
Vnde ſalus. ſimul obticuit: ſpecus intus, & omne
Excuſſum nemus, & circumſtetit horror vbique.
Illi obeunt mandata: ſua ipſi altaria Soli
Inſtituunt, niueam Iuno tibi magna iuuencam,
Nigrantem Tellus mactant tibi maxima vaccam.
Mira eadem. (at diuos iuro, & monumenta parentum)
Hæc ſacra, quam nemore hoc toto vos cernitis arbor
Ante ſolo nunquam fuerat quæ cognita in iſto,
Protinus e terra virides emittere frondes
Incipit, & magna campis pubeſcere ſylua.
Annua confeſtim Soli facienda ſacerdos
Vltori noua ſacra canit. deducitur ipſe
Sorte data, qui pro cunctis cadat vnus ad aram
Syphilus: & iam farre ſacro, vittisque paratis
Purpureo ſtabat tincturus ſanguine cultros.
Tutatrix vetuit Iuno, & iam mitis Apollo,
Qui meliorem animam miſeri pro morte, iuuencum
Suppoſuere

Suppoſuere, feroque ſolum lauere cruore.
Ergo eius facti æternum vt monumenta manerent,
Hunc morem antiqui primum ſtatuere quotannis
Sacrorum, ille tuum teſtatur Syphile crimen,
Victima vana, ſacras deductus paſtor ad aras.
Illa omnis quam cernis, inops miſerandaque turba
Tacta deo eſt, veterumque luit commiſſa parentum,
Cui votis precibuſque piis numeriſque ſacerdos
Conciliat vates diuos, & Apollinis iras.
Luſtrati ingentes ramos, & robora ſanctę
Arboris aduectant tectis: libamine cuius
Vi mira infandę labis contagia pellunt.
Talibus, atque aliis tempus per multa trahebant
Diuerſis populi commiſti e partibus orbis.
Interea Europę fuerant quę ad chara remiſſę
Litora, iam rurſus puppes freta lata remenſæ
Miraverunt: late (proh fata occulta deorum)
Contagem Europę cœlo crebreſcere eandem,
Attonitasque vrbes nullis agitare medelis.
Quinetiam grauior naues it rumor in omnes,
Illo eodem claſſem morbo, iuuenumque teneri
Haud numerum exiguum, & totis tabeſcere membris
Ergo haud immemores, diras ceciniſſe volucres,
Affore, quum ſylua auxilium poſcatur ab illa:
Continuo faciles Nymphas, Solemque precati,
Intacti nemoris ramos, & robora ab alto,
Connecta-

Conectare parent luco, medicataque sumunt
Pocula, pro ritu gentis: quo munere tandem
Contagem pepulere feram. quin dona deorum,
Haud patriæ obliti, & fœlicem ad littora syluam
Nostra iubent ferri, cœlo si forsitan isto
Assimilem pellant labem: nec fata sequundos
Ipsa negant Zephyros, facilisque aspirat Apollo.
[illegible]ta vos diuum primi accepistis Iberi,
Præsens mirati auxilium: nunc cognita Gallis,
Germanisque, Scythisque, orbe & gauisa Latino
Iam nunc Europam vecta est Huyacus in omnem.
Salue magna deum manibus sata semine sacro,
Pulchra comis, spectata nouis virtutibus arbos:
Spes hominum, externi decus, & noua gloria mundi,
Fortunata nimis, natam si numina tantum
Orbe sub hoc, homines inter gentemque Deorum
Perpetua sacram voluissent crescere sylua.
Ipsa tamen, si qua nostro te carmine Musæ
Ferre per ora virum poterunt, hac tu quoque parte
Nosceris, cœloque etiam cantabere nostro,
Si non te Bactra, & tellus extrema sub arcto,
Non Meroe, Libicisque Ammon combustus arenis,
At Latium, at viridis Benaci ad flumina ripa
Audiet, & molles Athesi, labente recessus.
Et sat erit, si te Tiberini ad fluminis vndam
Interdum leget, & referet tua nomina Bembus.

FINIS.

